Çıkar Sokak

-iç döküm-

nihat dağlı

ÇIKAR SOKAK

-iç döküm-

Nihat DAĞLI

Nüfus kaydındaki bilgiler doğruysa, 1966 Mardin doğumlu. İlkokulu doğduğu yerde, ortaokulu Aşağıkonak Ortaokulu'nda okudu. Adana Borsa Lisesi'nden sonra yolu İzmir'e düştü. Burada yanlış bir tercihle yerleştiği Adalet Yüksek Okulu'na devam etti. 1989'da başlayan memurluğu 1993'te kendi isteğiyle bitti. Yayınevlerinde, dergilerde çalıştı. Gazete ve dergilere yazdı, yazıyor. *İzdüşümler; Bu Kavga Kimin; İnsanı Kitaba Çağırmak; Hiçkimseye Mektuplar; Hiç, Yoktan İyidir, Elveda Oblomov* ve *Çıkar Sokak* kitaplarının yazarı. *Küçük Prens*'i seviyor.

Çıkar Sokak

-iç döküm-

n i h a t   d a ğ l ı

ÇIKAR SOKAK

Editör
Şeref YILMAZ

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
Erdal YALÇINKAYA

Mizanpaj
Cafer DERELİ

ISBN
975-8775-90-1

Yayın Numarası
174

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası / İZMİR Tel: (0232) 252 20 96
Ağustos 2006

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Alayköşkü Cad. No: 12 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 519 39 33 Faks: (0212) 519 39 01

Kaynak Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.kaynakyayinlari.com.tr

Ne içindeyim zamanın
Ne de büsbütün dışında
Yekpâre, geniş bir ânın

Parçalanmaz akışında
Bir garip rüyâ rengiyle
Uyuşmuş gibi her şekil
Rüzgârda uçan tüy bile

— **A. Hamdi Tanpınar**

İçindekiler

Önsöz

Hayat en sahici yüzüyle biyografik metinlerde karşımıza çıkar. Her ne kadar Cemil Meriç, 'Hatırat, tarihin karşısına smokinle çıkmak gibidir' dese de, hayata bir yerinden dokunan bilgiler en çok bu metinlere sızar. Hayatın dokunup geçtiği kalplerin söze gelmesi olarak kabul edilen biyografik metinler sanki birer iç dökümüdür. Belki de mikro tarihçilik...

Yazmak bir iç dökümünden başka nedir ki? Zihne ve kalbe doluşan o kadar şey ancak bir sayfaya bırakılınca sahibi için iyileştirici olabiliyor. Okumalardan azar azar toplanan ve sahibinde evrilen hakikatler sayfalara taşınınca bir yolculuk tamamlanmış oluyor. Diyebiliriz ki, okunan ama yazılmayan (yani paylaşılmayan) şeyler, kimde duruyorsa, bir süre sonra yaralar. Okuma denen büyülü uğraşın parmak uçlarıyla toplanan bilgiler ne kadar elzemse, bir süre sonra bunları dışarı atmak da o kadar elzemdir.

Çıkar Sokak isimli bu kitap, okuyarak ve yazarak hayatı karşılayan, böyle yaşayarak 'anlam'ı giyinen bir âdemoğlunun iç dökümüdür. Bir çocukluk döneminin, uzaklara giden bir delikanlının içinde kopan fırtınanın, kitapların sayfaları arasında kendini kuran bir yolcunun, başka yazarların yazdıklarına kalbi-

ni ve zihnini açarak kendini bulan birinin başka okumalar için ortalığa bırakılması…

Sadece biyolojimizde çocuk doğmayız; zihni yeterlilik açısından da çocuğuz ilk başta. Bir çıkmaz sokağa girmiş gibi oluruz hayatın içinde. Hayat sorularıyla üzerimize gelirken, biz, bu sorulara yetiştirdiğimiz cevaplarla kaderimize yürürüz. Yürüyüşümüz, çıkmaz sokak gibi görünen hayatta çıkar sokağımızı inşa etme ve onu arama anlamına gelir. Bir çıkar sokak rüyası büyür içimizde. Benim de çıkar sokak düşüm var, onu oluşturuyorum yolculuğum boyunca. Bu kitap o sokağın fotoğraflarından oluşuyor. Kendi fotoğraflarımdan…

Demem o ki, *Çıkar Sokak*, bir Nihat Dağlı kitabıdır.

Nihat Dağlı
İzmir, Haziran 2006

Çıkar Sokak

Hayatın, bir güvenlik arayışından öte bir şey olmadığını düşünüyorum. Doğar doğmaz 'güvene alınma' kaygısıyla sarmalanıyoruz. Taze bedenlerimize sarılan o ilk bezler bile bizi güvene almak içindir. Hayata dair olan soğuklardan veya başka şeylerden korunmamız için. Ömrümüzün bu ilk saatlerinde o bez parçası bedenimize ev oluyor. Büyüdükçe bizi koruyan yeni evler ediniyoruz. Gidip içine oturacağımız, bizi şundan veya bundan koruyacak mekânlar arıyoruz. Bu sadece ev şeklinde de olmuyor. Sahip olacağımız iyi bir paranın, iyi bir mevkinin, iyi bir çevrenin, iyi bir aidiyetin bizi tehlikelerden, korkulardan, belirsizliklerden koruyacağını düşünürüz. Bunlar da yetmez, başka türlü bir güvenliğin ihtiyacını hissederiz. Sahip olduklarımızı yitirme korkusu içinde bunları koruyacak daha üst güvenlik unsurları ararız. Arkası da gelir. Her şeye rağmen karşımıza ölüm dikilir. Ölüm ki, insani her çabayı anlamsızlaştırır. Çelikten evler yapsanız yıkılırlar, yıkılmazlarsa da içlerindeki insanlar yıkılır, yaşlanıp ölürler. Bu duygu her yeri, her şeyi güvensizleştirir. 'O halde bütün bunlar niçin? Ben kimim? Niçin buradayım? Nereye gidiyorum?' deriz. Bu sorulara verilecek cevapla, insan, hayat ve ölüm 'anlam'a veya anlamsızlığa kavuşur. Ve ancak anlamla insan kendini güvende hisseder.

Yabancı bir kentin karmaşık trafiğinde sıcak bir mekân arıyorum.

Önüm-arkam, sağım-solum 'yaban' dolu.

Hiçbir yüzde adres okunmuyor.

Anlamdan soyunmuş soğuk bir telâşın orta yerinde gidiş ve gelişler...

Nereye böyle?

Burası neresi?

Niye buradayım?

...

Bir yüz beliriyor karşımda.

Tanımıyorum!

Bana doğru yürüyor, ona doğru gidiyorum.

Biraz daha yaklaşıyor(um).

O an!...

Durmuyor, geçiyor(um).

Şimdi sırtlarımız birbirine dönük, uzaklaşıyoruz.

Ve işte biri daha görünüyor.

Biri daha...

Çok şey daha...

Birçok...

Kalabalık çoğalıyor, azalıyorum.

...

Günler akıyor, içimde yorgunluk birikiyor.

Her bakış, her temas 'yaban'lığımı besliyor; yalnızlığım kabarıyor.

Kuytu bir yerde kendime yaslanıyorum.

Yorgunluktan gözlerim kapanıyor.

Başka bir yerdeyim; bir yol...

Hem oturuyor hem yürüyorum.

Fonda Wagner var.

Kafka G. Samsa'yı anlatıyor.

Az ileride Nietzsche çıkıyor karşıma; Zerdüşt'ten bahisler açıyor.

Çoğalıyorlar!

Samuel Beckett, Spinoza, Schopenhauer, Heidegger...

Hepsi bir ağızdan sesleniyor:

Çıkmazdayız!...

Ayrılıyorum ordan.

Bir ses duyuyorum.

Beni çağırıyor.

'Dinle!' diyor.

Sanki Anka kuşunun kanat çırptığı Kafdağı'ndan sesleniyor:

'Batı(lı) aşkı bilmez!...'

Bir ozandan bahsediyor, başka bir yere işaret ediyor.

Ardından gidiyorum; hattın kıvraklığında yürüyoruz.

Simurg'a uçan kuşlara karışan bir kalbin atışlarını dinliyorum.

Işığın doğduğu yere varıyoruz.

Yeni Bir Dünyanın Eşiğinde Cemil Meriç sesleniyor!

Attar, Simurg diyor!

Sâdî, Bostan ve Gülistan'a çağırıyor!

Mevlana, Şems'ten aşkı çığırıyor.

Beydeba, 'Debşelem Şah'ta duran kitabımı okuyun!', diyor.

Hepsi bir şehre işaret ediyor, çıkar yoldan bahis açıyorlar.

Isınıyorum.

Bir koku yükseliyor sığındığım kuytu yerden.

Biri beni uyarıyor, gözlerimi açıyorum.

Wagner, G. Samsa, Zerdüşt, Hind, Simurg, Debşelem Şah...

Hepsi rüyaymış...

Çıkmaz sokakta çıkar sokağın rüyası...

Çıkmaz sokak!...

Soruyorum.

Çıkmak istiyor muyum buradan?

'Çıkmaz sokak'ta mıyım?

...

Soru sorulmuşsa yola çıkılmış demektir

Yoldayım.

Her yeni başlangıç gibi, bu da zor bir yolculuk!...

Bu yolculuk, kopan ipin uçlarını yeniden birleştirebilecek mi?

Bizi yeniden hayata ilikleyebilir mi?

Birleştirsin, iliklesin istiyorum.

Kanaatim o ki, buna ihtiyacımız var.

...

Yorgundum!...

Zor bir yol yürüyerek gelmiştim.

Sizi de yorgun buldum.

Kapatılması gereken bir parantezin içinden, kapatılması gereken parantezi olan birilerine yürümüş gibiyim.

Belki de, parantez içi cümleleri unutmak ve parantez dışı cümleler kurmak içindi bu buluşma.

Soruyu yeniliyorum:

Rüyası gerçekleşir mi çıkar sokağın?

Gün dökümü

Sevdama tutun! Kırk kanatlı bir Anka'dır yüreğim, her kanadında sevdanın iklimine taşınan bir hicret vardır.

Sen sürgünlerin hicret, taşların hacer, suyun beng olduğunu bilmeyenlerdensin. Muhakkak ayrılık adamısın; yolları ikileyen bir tarafın oldu hep. 'Sen ve Ben'sin; 'Biz'i buzlaştıran...

Vurgun yedin biliyorum. Ayakların dağ dağ kırmızı gelinciklerle süslendi. Yıldın; azmin çerağı söndü yürek yuvanda. Savruldun. Düştün. Bir el uzandı sana, kuyulara düşen Yusuflar gibi... Züleyha'nın dizine ulaşamadın. Kanadı fikrin; hırsını yoldaki arslanla dağıttın.

Düşene bir tekme de ben vuramam.

Hayır!

Bak, Yusuf'un düştüğü kuyunun başında bekleyen bir Züleyha'yım... Haydi uzat elini, seni mecazdan geçirip gerçeğe ulaştırayım.

— **Mâi Kelebek**

Mart 21

Bugün yirmi bir mart. Nevruz. Bir kış boyu devam eden ölümün heykelinin gömüldüğü yerde yeniden bir doğumun gerçekleştiği gün. Yeni hayatın birinci günü. Envai çeşit bitkinin tohumuna dirimin düştüğü mevsim... Bahar, yaz, sonbahar ve kıştan geçen bir hayat biterken, bugün yeni bir hayat, dört mevsimlik yolculuğuna çıktı. Bu yolculuğun birinci günü. Siz yeni zamanın ilk saatleri deyin. Koşunun ilk adımları, kalplerin ilk atışları... Bugün nevruz; hayatın bayramı... Güneşe, yıldızlara, sulara, insan yüzlerine tatlı ve sıcak bir merhaba. Bütün bir yeryüzünün bayramlık elbiseler içinde hayatın sokaklarına vurması...

Bugün yirmi bir mart. Bağdatlı çocukların kalbine bombaların düştüğü bir gün. Fûzuli'nin, Leyla ile Mecnun'un, aşkın Bağdat'ına kanın düştüğü gün. Hayatın ilk gününde çılgın bir ölümün küreselleşmesi. Ölümün hayata saldırısı. Şiirin, sanatın, baharın, kır çiçeklerinin boynunun büküldüğü vakitler...

Bugün yirmi bir mart. Taze, toy ve delişmen hayatın, yürüyüşünün ilk adımlarında sivri uçlu kayalara çarpması. Keskin bir acının ve sıkışmışlığın, bir sel suyu gibi damarlarda akması, bütün bir vücuda yayılması. Kalpsizliğin iktidarı kaptığı dünyada aklın köpekleşmesi, gelip gidene saldırıp ısırması. İnsanın iflası, güdülerin komutuna ayarlanmış bedenin hayvan oluşta sınırı zorlaması. Tarihe, bin zahmetle yürünmüş/yaşanmış koca yolculuğa ihanet. İhanetin önüne dikilsin diye inşa edilmiş hukukun, değerlerin lağvedilmesi. Zihnin iğneyle kazıyıp bir gömü olarak çıkardığı anlama 'hiç'liğin bulaşması...

Bugün yirmi bir mart. Bedenin zihni, gücün sözü geçmesi. Sarhoş bir bedevinin, kurallar bütünü olarak yerini bulmuş şehir medeniyetine destursuz dalışı. Kırmızı veya yeşil ışığın, yaya hakkının, hız sınırının ihlali. Seyrinde giden akışın önünün kesilip kaosun büyütülmesi. Akordun bozulması, kakofoninin gümbürtüsü...

Bugün yirmi bir mart. Dünya şiir günü. İnsanın en has tarafının karşılığı, anlamı ve sesi olan şiire adanmış bir gün. İnsanın hayata ve varlığa eğilip derin derin bakması, ordan topladığıyla içine dönmesi, dış ile içi kalbin ve zihnin hamurunda pişirerek en has bir meyveyi, şiiri doğurması. Zamanın nevruz yüzüyle şiire demirlenmesi. Kalplerde birikmiş canların söze damıtılması...

Bugün Yunus Emre.

"Gelin tanış olalım/İşi kolay kılalım/Sevelim sevilelim/Dünya kimseye kalmaz."

Bugün Rilke.

"Şimdi dünyada nerede biri ölüyorsa/İşte öyle, ölüyorsa dünyada/Bana bakıyor."

Bugün Neruda.

"Gelin görün, sokaklar kan/Gelin, görün/Sokaklar kan/Gelin, görün kanı/Sokaklar boyunca akan.../

Bugün Brecht.

"-Savaş istiyoruz!/En önce vuruldu/Bunu yazan."

Bugün Ritsos.

"Barış, sıcak yemeklerden tüten kokudur akşamda/Yüreği korkuyla ürpermediğinde sokaktaki ani fren sesi/Ve çalınan kapı, arkadaşlar demek olduğunda sadece/Barış, açılan bir pencereden, ne zaman olursa olsun, gökyüzünün dolmasıdır içeriye."

Bugün Sezai Karakoç.

"Devrilen her taş benim taşım/Yıkılan her ev benim/Benden yıkılıyor hepsi ben yıkılıyorum/Yanan ay sönen gün benim./Çöken akşam gelen geceyim ben./Neden anlamadın bütün bunları sen/Ey Bağdat'ın altın anahtarını küle çeviren."

Ey sözün sahipleri, bu sözleri okuyan insanlar! Biliyorum bugün sizin gününüz; neyi ne zaman, nerede ve nasıl yaşıyorsanız o gün. Ama düşünün ki, bugün yirmi bir mart. Nevruz... Hayatın bayramı... Çılgın bir ölümün baş dönmesi, şiirin günü...

Evet, bugün yirmi bir mart. Hayat, ölüm ve şiirin iç içe geçtiği bugün, en iyisi siz, şiire, en has tarafınıza asılın. Çoğalttığınız şey hayat olsun. Savaşın seyirliği, sevincin boynunu kısaltmasın. Gelecek; Bağdatlı çocukların, yeryüzü çocuklarının gözlerine bir ölüm gibi bakmasın. Bugün şiir, bugün hayat olsun!

Nisan 9

Kardeşimin hanımı sebebiyle birkaç gündür bir kadın doğum hastanesine gidiyorum. Orada gördüklerim beni ürküttü; hanımların çoğu yüklü. Birkaç gün sonra her biri yeni bir çocuğa anne olacak.

Nasıl bir şeye sebep olduklarını biliyorlar mı?

Yeni bir varlığı hayata taşımak...

Bütünüyle bir soru olan hayatın orta yerine bir çocuğu bırakmak...

Zihinleri kışkırtan, deli eden soruların önüne bir insan daha sürmek...

Niçin çocuk sahibi olma gereğini duyuyorlar? Biyolojik ve tabii ki doğal yaşanmışlığın getirisi olan bir sonuca, bir de bu açıdan bakıyor mu insanlar? Doğanlar nasıl bir bilincin sonucu oluyorlar?

Bana öyle geldi ki, öylesine doğurulduğumuz için öylesine bir hayatın kahramanı oluyoruz. Ne içine doğduğumuz hayatı, ne kendimizi, ne de başka bir şeye anlam taşıma kaygısını taşıyoruz. Iskaladığımız çok şey var. Hayat bunlardan biri... Hayat olmayınca bir şeyimiz de olmuyor...

Eve gelip anneme anlatmaya çalışıyorum düşündüklerimi...

On iki çocuk doğuran annem gülüyor bana.

Nisan 10

İnsanı sayı ile ifade edenler, ona bir yüzdenin içinde yer ayıranlar, onu sahiden anlayabilirler mi?

İnanmıyorum!...

İçinde oldukları, kazançlarından istifade ettikleri, rehavetiyle uyuyup kaldıkları kapalı bir dünyaya daha fazla insan tıkmak çabasını gösterenlerin 'insan'dan habersiz oluşu o kadar rahatsız edici ki...

Hep dışa bakan, dışa koşanın iç yoksunluğunu, hayatın uzağında duruşunu bir kez daha görüyorum. Buluşacağımız insanlar bir süre sonra ihmal edeceğimiz insanlar olacaksa, çabalarımız anlamsızlaşmıyor mu? Niçin bu çabayı gösteriyoruz? 'Biz'de var olan, ama 'başkası'nda olmayan şey ne? Vereceğimiz bir şey yoksa, birilerine doğru eğilmenin anlamı var mı?

Nisan 13

Bugün pazar...

Yarım saattir kitaplığımın karşısında durmuş, bir kitap arıyorum: *Kıyıya Vuranlar*...

Bir Cuma günü, Ömer Çelik'in aşka dair yazdığı yazıyı düşünürken, hayatın derininde saklı estetikten çok ölüme yakın duran toplumun çıkmazlarına eğilmişken, çok geç tanıdığım, Kıyıya Vu-

ranlar'ın yazarı Ramazan Dikmen'in ölüm haberini alıyorum. Okuduğum gazetede bu habere dair tek satır yok! O hâlâ geçen hafta vefat eden siyasî liderin ardından birden fazla sayfa ayırıyor.

Kıyıya Vuranlar'ı kitaplığımdan aldım. *'Artık radyoda fasıllar çalmıyor. Ne muhayyer, ne hicaz, ne uşşak!'* cümlesiyle başlayan kitabın ilk hikâyesi olan Muhayyer'i okuyorum. Ramazan Dikmen'e bir fatiha okuyor, onu rahmetle anıyorum. Uzun bir zamandır yakalandığı hastalığı atlatamıyor, Rabbine yürüyor. Başımız sağ olsun...

Nisan 15

Bir tekrardır bizi kendisinde eriten...

Dün yaşanıyor devamlı...

Bugün hâlâ gelmedi...

Ne ilginçtir, insanlar yarını bekliyor... Bugünü atlayarak...

Hayatla karşılaşmadan hayata reçeteler sunmak...

Bu bir aymazlıktır...

Daha fazlasını söylemeyeceğim...

Varsın dar alanların sevinçleriyle yetinip dursunlar...

...

Kardeşim ilk kez baba oluyor... Baba enflasyonuna bir katkı da o yapıyor...

Acaba babalık nasıl bir şey?

Bunu bilmiyorum.

Bildiğim benim şimdi bir kez daha amca oluşum...

Amca…

Erkek bir yeğenim oluyor...

Karmaşık bir duygu benimkisi... Niye, niçin? soruları hâlâ beni meşgul ediyor.

Her çocuk beraberinde yeni bir şey getiriyor mu, farklılık taşıyor mu katıldığı insanlara? Yoksa kendinden önce gelenler gibi, bir süre sonra çocukluğunu yitirip kalabalığa mı karışıyor o da?

Yeğenimin şimdilik ismi yok. Babası ve annesi düşünecek bunu...

Daha bugün, akşam saatlerinde gözünü açtığı dünyayı sevecek mi? Ona koşacak mı, ondan kaçacak mı? Anlam verecek mi yaşayacağı hayata? Çocukluğun o müthiş imkânı olan hayreti, kurcalama merakını, her şeyi anlama çabasını geliştirebilecek bir hayat bulacak mı?

Aşka dair bir söz edinecek mi?

Herhangi biri olmamasını diliyorum. Anne ve babasını tekrarlaması beni üzecektir. Kendisini ve hayatı kurcalamasını, anlamı olan bir hayatın sahibi olmasını istiyorum. Sevsin, sevilebilsin. Yalnızlığın içinden yürüyerek başkasıyla buluşabilsin.

Hoş bir zamanda tanışmadı hayatla...

Çocukların savaşta öldüğü, tüketildiği günlerde gözlerini açtı. Her şeye rağmen mutluluk diliyor, hoş geldin diyorum.

Nisan 17

Bir bayram öncesi...

Arife günü...

Çarşılar, dükkânlar, kurbanlık hayvan pazarları insanla dolu...

Kurbanlık psikolojisi...

Hz. İbrahim...

Oğul İsmail...

Yoğun bir sembolizm...

Kendisinden geçilen dünya...

Sahi biz kurban kesiyor muyuz?

Kimden, neden geçiyoruz?

Kanını akıttığımız hayvanlar, daha büyük vazgeçişlerimizin karşılığı değillerse ne yapıyoruz biz?

Sorular öylece bekliyor orda... Rilke'nin seçme mektuplarına dönüyorum...

Nisan'ı yarıladık. Kırkikindileri bekliyorum...

Bir yangının alevleri içimde gezinmeye devam ediyor. Bir yanık kokusudur gönlümde misafir ettiğim...

Önemi var mı bu yangını başlatanı söylemenin?

Yangınlar biter mi?

Susuzluğumuzu doyurur mu yangın başlatıcılar? Onlar da yangınlarda değiller mi, bir susuzluk hissetmiyorlar mı içlerinde?

Biz ve onlar...

Muhtaç varlıklar...

Burada başka yerin açlığını çekiyor, bir doyum istiyoruz.

Hayır, burada bu asla gerçekleşmeyecek...

Nisan 18

Bugün bayram...

Kurbanlar kesiliyor...

İnsanlar bir yerlere, bir yerler insana doluşuyor.

Her şey çoğalıyor...

Hemen uçup gidecekmiş gibi duran bir garip sevinç...

Hüzün...

Evet hüzün...

Bayram en çok hüzün galiba?

Yitirdiklerimizi en çok bayramlarda hatırlıyoruz.

Deniz kenarında, eğlence yerlerinde bir yığın insan toplanmış...

Kadınlar, kızlar, çocuklar...

Sanıyorum insanlar yalnız ve kendileriyle kalmaktan kaçıyorlar. Korkuyorlar kendileriyle karşılaşmaktan... Kalabalıklarda, başkalarında erimekte güven duyuyorlar.

'Başkası'nda 'bir şey'le buluşmak mümkün, ancak 'başkası' varsa...

Üretilmiş bir tipin ortalığa bırakılmış gölgelikleri olan 'ben'lerin yüzüne akseden aynılık bu imkânı vermeyecektir...

Her şey bir karelik sevinç adına... Soğuk ve kuru geçen 'an'ların kıyısında bir sıcaklık özlemi çekiliyor.

Özlem ve heves...Nasıl gerçekleşecek bu? İnsan ne zaman, nerede ve nasıl bayram edecek?

Vitrinlerden sokağa taşmış mankenler bayram edebilirler mi?

Kalabalık, akşamla birlikte çözülecek... İnsanlar biraz daha tükenerek, biraz daha kendilerinden uzaklaşarak atomize olacaklar...

Tüketilmiş zamanların ve tükenmiş insanların bayramı bugün...

Nisan 19

Evdeyim...

Dergiler, bayram gazeteleri var önümde...

Son zamanların moda çığlığı var sütunlarda:

'Bu kan dursun!'

Niçin ve neden?

Cevap yok...

Komik şeyler yazıyorlar...

Bir yabancılaşma mı?

Sadece o değil, artistlik aynı zamanda...

Oynuyorlar...

İnsan olmanın nasıl bir şey olduğunu düşünmeyen, bunun acı ve kaygısıyla çok da tanışmayan objeci tiplerin makyajlı görüntüleri bu çığlık...

En iyisi, Kierkegaard'ın kurbana dair yazdıklarını okumak tekrar...

Evet, *Korku ve Titreme*... Kierkegaard'ın bu kitapta kurbana bakışı çok daha sahih ve derinlikli...

Nisan 21

Hesse'nin *Sidarta*'sından hemen sonra *Karamazof Kardeşler*'e giriş yapıyorum.

Karamazof Kardeşler...

Ne müthiş bir roman!... Bütünüyle hayatın kendisi... Gelip gelip bir tarafıma dokunuyor...

Sorular...

Alyoşa...

Beni biraz daha yalnızlaştıran, kalabalığın uzağına iten bir yolculuk bu metinlerde sürdürdüğüm...

Nereye gidiyorum böyle?

Geri dönüşü olmayan bir yola girdiğimin farkındayım elbet... Aynı dili konuşma imkânını kaybettiğim kalabalığa yüzümü çevirip konuşmanın anlamsızlığını da...

Kendime dönüyorum; bir yolculuk başlıyor içimde.

İhtiyarlar Risalesi'ni yazan Said Nursi'nin hüznüyle tanışıyorum. İyi bir adam bu... Hayatından çok daha kıymetli şeylere sahip ve bunlar için iyi bir direnç gösteriyor. Altı imzalı boş mukaveleleri koynunda taşımıyor, hayatı karşılığında rahatı seçmi-

yor. Yüzü ölüme dönük değil, risaleleriyle hayata çağırıyor. Ve korkuyor; hayata ve aşka sırtını dönmüş insanlardan...

Mayıs 27

Baharı kentte karşılamak ne talihsizce bir şey...

Hayatı imkânlı kılmayan steril bir alan oluşturmak gibidir kent. İnsanı içine alan yapılar, ilişkiler hayatı dışlayarak varlığını sürdürüyor. Her şey yalan burada... Nihat Genç, *Dün Korkusu*'nda öyle diyordu:

'Biz tahtadan leylekler yontarak, ağaç köklerini boyayarak, garip insan başları, tuhaf şekiller tasarlayarak, bu toprakların üstünde bir şeyler yaptığımızı sanıyoruz, yalan bunlar. Şehirde öğrendiklerimizi, beynimizle, varlığımızla hesaba çekiyoruz, yalan bunlar. Her şeyiyle bu kırların, bahçelerin, ağaçların estirdiği sahici iklimden uzak, bambaşka dünyalar kurmakla meşgulüz, yalan bu dünyalar. Varlığımız bu iğrenç bembeyaz ellerin yaratıldığı büyük şehirlerde maya tuttu, yalan bu eller. Beynimizle yarattığımız ikinci ve yalancı bir dünyayı öylesine renklerle ve kelimelerle inşa ediyoruz ki, toprağın, meyvenin, rüzgârın, didişmenin dışında yalancı bir mutluluk, sahte bir mücadeleye aklımızı, yüreğimizi, bedenimizi teslim ediyoruz, yalan bunlar, yalan...'

Kentin herhangi bir sokağında karşınıza çıkan gri bir duvara tırmanmış sarmaşığın terbiye edilmemiş yeşilliğinde çocukluğunuza, doğanıza, toprağa uyanırsınız. Bütün bir hikâyeniz o anın içine doluşur. Hayatın içine düşersiniz. Ancak yetişmeniz gereken vapurun kalkış saati sizi oradan uzaklaştırır, yalan olana yürürsünüz. Siz, hayat ve bahar gerinizde kalır.

Mayıs 29

Maviciler, kırmızıcılar... Akademisyen Naci Bostancı'nın roman kahramanları...

Işığın Gölgesi, kalbini hayata açmış bir sosyal bilimcinin romanı... Maviciler kırmızıcıları, kırmızıcılar mavicileri ülkenin baş belâsı olarak değerlendiriyor; ortadan kaldırmayı vazife biliyorlar kendilerine.

Kırmızısız bir mavilik ya da mavisiz bir kırmızılık...

Tek rengin baskın egemenliği...

Çatışmasız, dolayısıyla hareketsiz bir yarın düşü...

Hareketin doğurduğu gerginliğe 'hayır' demekle başını çıkaran durgunluğun, etrafa yaydığı o ölüm kokusunun içinde kalma tehlikesini huzur diye satma cakası...

Soyut kavramların, sloganların kuşatması altında ıskalanan hayat ve yitirilen ben...

Buna 'hayır' diyorum, ben de.

Haziran 2

Paul Feyerabend'in *Vakit Öldürmek*'ini okurken, vakti öldürdüğümüzü, vakit tarafından öldürüldüğümüzü bir kez daha farkediyorum.

Mevsimler, yıllar sözünü söyleyip gidiyorlar; bize izlerini düşürerek, bizden bir şeyler kopararak...

Çocukluk, gençlik geride kalıyor; yeni bir dönemin kapısından içeriye itiliyoruz.

Üzerinde düşünülmemiş zamanın intikamcı yüzüyle karşılaşıyor, adımlarımızın altında uzanıp giden zamanın belirsizliğinde acemice bir yürüyüş başlatıyoruz.

Bir rahatsızlık hali içinde tutunacak bir söz istiyoruz. Bir söz ki, dünümüze bir anlam katsın, bugünümüzü sahici kılsın, yarınımızı ışıklandırsın.

Haziran 4

Bir dostumun bir yakınının intihar haberiyle irkiliyorum.

On sekiz yaşında bir delikanlının, kendisini hayata ilikleyen bir sevdanın geçirdiği arıza sonrasında boynuna iplik geçirmesi, üzerine çıktığı sandalyeyi tekmelemesi...

O kadar kolay mı hayatın ötesine geçmek, ölümle sıçramak?

Hayatın kıyısında sek sek oynayan donanımsız çocuklar, bir bir düşüyor...

Hayat kendilerine tat vermiyor...

Hayatı tatlandıran sözlerden yoksun çocuklar, ayaklarının altındaki boşluğa bırakıyorlar kendilerini...

Başka bir şey yaptırmaz mı bu hayat?

Ayakta durabilmenin, geçip gitmenin o ince ipi üzerinden, hayatı yaşanılır kılan bir anlamın peşine takılmanın bir yolu olamaz mı?

Bir ses dahi yok mu?

Çekip gitmenin önünü tıkayacak bir söz etmeyecek misin, ey hayat!

Bir söz, bir ses, taze dallara yürüyen bir su olamaz mısın? Yüzümüze eğilen gözlerinden, kalbimizin üzerine kapanmış kapıları açacak bir anahtar uzatmayacak mısın? Kıstırılmışlık duygusu bizi tüketiyor, görmüyor musun?

Yollarımız karla kapanmış, bahar ne zaman?

Tıkıldığımız yerlerin darlığında tükenen hayat çok şey söylüyor, duymuyor musun?

Haziran 18

Stefan Zweig, günlüğünde, *'Olayların tekdüzeleştiği, her şeyin birbirine benzer hâle geldiği, hayatıma yeni şeylerin katılmadığı zamanlarda günlüğüme bir şey yazmak istemiyorum.'* der.

Haklı, tekrarı yazmanın anlamı yok.

Takvim yapraklarından yenilikler dökülmüyorsa, ne önemi var yeni bir tarihin. Gazete manşetlerinde, sokağa karışan görüntülerde, mevsim mevsim gelen yüzlerde tazelik okunmuyorsa...

Bazen bunu yaşıyorum; günlerim benzeşiyor, hayatıma yeni bir şey katılmıyor.

Böyle zamanlarda boşluk gözlerini bana dikiyor, kendine doğru çekiyor.

Şimdi de böyle... Ülkenin aktüel gündemi can yakıyor. Evrensel anlamda karşılığı olan, insanî özü seslendiren kavramlar can çekişiyor.

Bir ülkenin vatandaşı olmak yetmiyor; bir ülke inşa etmesi gerekiyor insanın kendi içinde...

'Kendi ülkesi'nde yaşamalı insan....

Adasında...

Haziran 21

Cahit Külebi'nin ölüm haberini okudum biraz önce...

Şiir adamın vefatı...

Hayatımızdan çekilen şiir...

Sahi Cahit Külebi bu ülkeye şiiriyle katılabiliyor muydu?

Ülke, Cahit Külebi'nin şiirine ne kadar yakın duruyor?

Siyasîlerin, babaların ölümü bir başka oluyor burada.

Yalnızlıklarına sarılıp yaşayan, kalabalığın dışında kendince olanı inşa eden şiir adamların ölümleri ise sessiz...

Bu ülkede şiir yetim...

Bu ülke, şiirsiz kaldığı için o da yetim...

Haziran 24

Kafka, sevgilisi Milena'ya yazdığı mektupların birinde şöyle der:

'Oturduğum sandalyenin az ilerisinde sırtüstü düşmüş bir böcek var, ayakları üzerinde durmak için çırpınıyor. Elimi uzatsam onu ölümden kurtarabilirim ancak yapmıyorum. Çünkü elimde mektubun var. Böcek artık çırpınmayı bırakmış, ölümü beklerken bir kertenkele üzerinden basarak geçti ve böcek ayak üzerine geçti. Birkaç saniye ölü gibi duran böcek aniden tekrar harekete geçti.'

Kafka, sırtüstü düşmüş bir böcekte bizi, yani bugünün insanını mı görüyor?

İnsanlar bir el bekliyor kıyıya çıkmak için. Ancak herkesin elinde mektupları var; kendileriyle ilgililer... Diplere düşmek üzere olanlar, birilerinin gayri ihtiyari kendilerine dokunmasıyla yüzeye çıkıyor.

Öyle diyordu biri; biz iyilik yaparken bile kendimizi merkeze alıyoruz. İyilik bize bir şey kazandırdığı için iyilikte bulunuyoruz. İyilikle rahatladığımız için bir başkasına uzanıyoruz.

Bir şeyden eminim... İyiliğe ihtiyacımız var...

Hayatın ancak iyilikle güzelleşeceğine inanıyorum.

Temmuz 3

Okumalarım sürüyor...

Erich Fromm'dan *Sevme Sanatı*, Ali Şeriati'den *İnsan*, Kafka'dan *Dava*... Peyami Safa'dan romanlar....

Yaşamak değişmektir. Sergüzeştimin haritası ve pusulası yoktur.

'İnsan ve hayat' üst başlığının altında geçiyor günlerim...

Yaz sıcakları da kenti sardı...

Kıyılara doğru göç başladı...

Terkedilmiş mekânların yalnızlığı, geride kalanların üzerine siniyor.

Hep tatilde olan insanların, kıyılardaki tatile ayrıca zaman ayırmaları, ne anlama geliyor bilmiyorum.

Ucu ve sonu olmayan zihinsel bir tatilin yanına bedensel bir tatili eklerken, güdülerin yoğun mesai yaptığı zaman aralıklarına kendini bırakmaktır, diyorum buna.

Vazgeçtiklerimizin getirisi büyük bir kayıp oluyor.

Bir yalanın sürmesi için bütün çabamız...

Suları çekilmiş ırmağın bataklığı, kurumaya yüz tutmuş ovanın sararmışlığı konuyor üzerimize...

Temmuz 30

Kapıyı çarpıp gittiğinden bu yana sokaklara düştüm, haberin var mı ey, ey!...

Gözlerimi yabancı bakışlara dikiyor, ellerimi açıyorum.

Dileniyorum!

Seni, senle oluşan ermişliği...

Sen yoksun hâlâ!

Gelip dolduracağın boşluk gün geçtikçe büyüyor.

Ağustos 14

Kalabalık bir grupla Karaburun'dayım.

Denizi kucaklayan bir koyda...

Bir gece vaktinden yazıyorum.

Tek başıma kumsalda yürüyorum. Oturup dinliyorum kıyıya sokulan dalgaları... Hırçın değiller... Âdeta öpücük konduruyorlar kıyıya...

Denize düşen ay ışığında bir masala giriyor gibiyim. Yunanistan'ın ışıkları uzaktan göz kırpıyor. Biliyorum ki her ışık bir insanı işaretliyor; hüznü, aşkı, hayatı örtüyor.

...

Bir sonraki gün...

İkindi sonrası...

Denizin ortasında, biraz yüksekçe bir kayanın üzerinde oturmuş, Peyami Safa'nın *Mahşer* romanını okuyorum.

Suyun içinde, bir kaya parçasının üzerinde, mahşer...

Güneş, bir yaz ikindisinin munisliğini giyinmiş; rahatsız etmiyor.

Romandan bir cümlenin altını çiziyorum:

'Maişet zaruretiyle yapılan fedakârlıklar kadar güç, güç ve ağır bir şey yoktur.'

Nihad bir roman kahramanı, bir ihtilalci. Muazzez, Nihad'ın hanımı; rahat bir hayat istiyor. Bireysel bir mutluluktur beklediği. Nihad'ın farkı şu: Yalnız mutlu olunamayacağını düşünüyor; içtimaî bir mutluluğun izini sürüyor. Çığırından çıkmış toplumun düşmanı o, ancak bir ihtilâlle toplumun düze çıkacağına inanıyor.

Eylül 9

Sokaktan eve kaçıyorum.

Sokağın dilini kaybettim, bir yabancıyım orda.

Biz, şiirin diline vâkıf olanlar, birer yabancıyız.

İçimizde taşımadığımız sokaklar sarmıyor bizi, ona sığmıyoruz.

Romancının sorusu şuydu:

'Uzun yaşayanlar, sattığı ruhunu geri alma peşine düşmeyenler mi?'

Katılmıyor değilim ama uzun ve mutlu(!) yaşayanların ruhları oldu mu ki, satsınlar, sonra geri almak için peşine düşsünler?

Eylül 21

Eylül bitiyor!

Güz, bütün hüznüyle ben oluyor.

Ne susuyorsun, ey içim?

Bir şeyler elimizden akıp gidiyor, tutamıyoruz.

Oturup bekleyecek miyiz böyle?

Vaz mı geçeceğiz beklediğimiz Godot'dan?

Sen de mi teslim oldun katı gerçekliğe?

'Evet' deme sakın! İtiraz et, kışkırtmaya devam et beni.

Diren, sesini yükselt, rahatsızlık ver!

Farkında mısın neler çektiğimi, nasıl bir yalnızlığı çoğalttığımı?

Kimdir Godot'um?

Nedir eksikliğini çektiğim şey?

Ey boşluk seslen artık, tanıt kendini ve bitsin bu belirsizlik!

Yaşamak rahatsız olmak mıdır?

Heidegger haklı mı yani, bir saldırıya uğramak mıdır?

Her şeyi oluruna bırak mı en iyisi?

Öylesine yaşamayı tercih edenlerin acıları yok, küçük şeylerle avunuyorlar, bu mudur yapılması gereken?

Kıyıperver

Yirmi-yirmi beş yaşlarında olduğu gibi, tırnaklarımı yiyerek, insanlardan ürkerek, ışıktan ve doğadan tiksinerek, çocukça ama kahredici korku nöbetleriyle sarsılarak saatler geçiriyorum. Bu fırtınalı denizin ötesinde nasıl bir dünya var bilmiyorum, ama her okyanusun, uzak da olsa, bir başka kıyısı vardır, ben de o kıyıya ulaşacağıma inanıyorum.

(....)

Uzun acılardan, uzun susuşlardan sonra ortaya çıkacak önümdeki günlerin nasıl olacağı. Yeni değerler, yeni bir dünya buluncaya kadar şaşkın, belirsiz ve karanlık bir dönemin geçmesi gerekiyor. Yirmi yaşlarıma tek üstünlüğüm edindiğim ustalık ve içgüdüsel sezgim olacak. Bu durumun elverişsiz yanı ise, aylarca sürecek acılar ve insanı tüketen yorgunluk. Ne var ki —bunu bilmem gerek— yeni eser ancak acının sonunda başlayacak.

— Cesare Pavese

Biyografik/poetik notlar

Sadece kendimi inşa etmekle yetiniyorum. Tamamlanmış bir şey değilim. Şimdiki haliyle var olan biri olarak kendimden bahis açmak istiyorum. Başarılı olur muyum, bilmiyorum.

On iki çocuk doğurmuş bir annenin üçüncü çocuğuyum. Bir sürü çocuk arasında çok da farkedilmeyen, kendi doğal seyrine bırakılan, o günden bu yana kendisiyle kalan bir adamın hikâyesini birkaç cümleyle anlatabilsem hemen...

İlkokuldan hemen sonra köyünden, kardeşlerinden, ebeveyninden ayrılan; daha küçük yaşlarda yersizlik ve yurtsuzlukla tanışan bir çocuğun peşini bırakmayan varoluşsal acıya giriş yapmam gerekiyor. Ortaokulu Diyarbakır'da teyzelerinde, liseyi Adana'da amcalarında okuyan bir delikanlının tarihini okumam lâzım.

Hayatımda çok önemsediğim bir şey var: on iki yaşında ailemden ayrılmış olmam... Peşimi bırakmayan bir şey bu; ırgalayıp duruyor. On iki yaşında ailesinden kopmuş bir çocukla yaşamaya devam ediyorum. Adana Borsa Lisesi, ekonomik anlamda üst bir sınıftan gelen öğrencilerin yoğunlaştığı bir okuldu. Arkadaşlarımla çok da fazla paylaştığımız birşey yoktu.

Anadolu'dan kopup gelen bir çocuğun, kent ortamında doğup büyümüş insanlarla bir şey paylaşması çok zor.

Sonra üniversite sınavı... Köyde, bir ceviz ağacının gölgeliğinde yaptığım tercihin azizliğine uğradım. Adalet Yüksek Okulu ikinci tercihimdi; birçok dört yıllık okul vardı bunun sonrasında, puanım da tutuyordu onları. Tabii ki, ikinci tercihin arkasına takılı bir hayat serildi önüme.

Yaşadıklarımdan pişman değilim, olsam da bir anlam ifade etmez. Zor olmadı değil, ama sonuçta bana çok şey kattı yaşadıklarım. Yaşayacağınız hayatın nasıl bir sonuç vereceğini tahmin edemezsiniz. Gerçi bu okulu bitirdiğimde hukuka geçme imkânım doğmuştu. Tam o sırada babamı kaybettim ve her şey yeniden başladı benim için. Hayat bütün çıplaklığıyla dokundu bana. Çocukluğun coğrafyasına çekip gitme durumunda kaldım.

Öyle ilginç bir şey ki bu... Bir sır mı desem? Ailede bir ben okuyorum, babam ölüyor ve aile bana kalıyor. Gerçi babamın iznini almadan ortaokula kaydımı yaptırmıştım. Ama sonra babamı hep yanımda gördüm; çoğu baba gibi, 'üzerimdeki ceketi satar, yine seni okuturum' derdi. Babamı gerçekten severdim; hayatı çocukça yaşardı. Annemi, bizi çok severdi. Öyle, bildiği bildik bir baba değildi.

Babamın vefatı sebebiyle geldiğim çocukluğumun yurdundan İzmir'e bu sefer askerlik için gelmiştim. Askerlik bitince İzmir'den ayrılmak istemedim. Yanıma gelip giden bir arkadaşım vardı. 'İzmir'de kalmak istiyorum' demiştim kendisine. Öyle de oldu. Arkadaşım bir gün beni aradı, 'İzmir'den gitmiyorsun, hemen işe başlıyorsun' dedi. Bir özel şirkette çalışmaya başladım.

Sonra 89'un Kasımında memurluğum başladı. 93'e kadar sürdü bu. Yapabileceğim bir şey değildi. Yazmaya başlamıştım o sıralar. Bir yayınevinden aldığım teklifi değerlendirip memurluğumu sonlandırdım.

Ortaokul sıralarında başlayan bir okumanın içinde bulmuştum kendimi. Romanlar okuyordum. Sorularımın cevabını arıyordum! Hayır, öyle bir şey değildi. Ailemden uzaktaydım, yabancı olduğum bir yerdi durduğum yer ve bu canımı acıtıyordu. Okuduğum kitaplar sığınak oluyordu bana. Roman kahramanları sanki köyden arkadaşlarım gibiydi. Yalnızlığım öylece çözülüyordu; kahramanlarımlaydım. Bu hep böyle devam etti. Aralıksız... Ait olmadığım mekânların sahipleri olan insanların içinde hissettiğim yabancılığın başlattığı bir şeydi okumam... Bir şeyler yazayım şeklinde, bir kaygım olmadı başta....

Farklı mıydım?

Evet öyle... Çünkü oralı değildim. Okul dağıldığında arkadaşlarım ailelerinin yanına giderken ben teyzemlere gidiyordum. Rahat değildim; başkasına ait bir mekânı paylaşıyordum. Bazı insanlarla bir arada, ama birlikte olamamak gibi bir şeydi yaşadığım.

Böylesi bir ortam ve psikoloji insanı kenarlara iter.

Okumak, bir anlamda kenarda durmaktır. Merkezde eriyenlerin okumakla ilgileri olmaz. Parçası oldukları hayat canlarını acıtmaz ki, farklı bir patikaya girme ihtiyacını hissetsinler.

Yazmak ve okumak, çırılçıplak bir kalple hayata açılmanın bir sonucu oldu bende. Bir gün konuşmak istedim, bu yazı olarak çıktı ortaya.

Hep kıyıda duruyorsunuz. Üzüntüleriniz oluyor paylaşamıyor, sevinçlerinizi dışarıya vuramıyorsunuz. Mahkûmu olduğunuz ortam sizi kendi içinize itiyor. İçe kapanıklık dediğimiz şey başlıyor. Bu bir tercih değil, ortamın size biçtiği bir şey.

Bunları yaşadım, yalnızlaşmayla birlikte içimde yolculuklar başladı. Bugüne kadar süren ve hâlâ devam eden yolculuklar... Sanıyorum yazıyla ilgili olmamda bu çok etkili oldu.

Yazmanın okumakla ilgisi var ama yazmak için ayrıntıları yakalayabilme yetisine de sahip olmak gerekiyor. Eğer ayrıntıları yakalayamazsanız, hayatı hikâye etmeniz de mümkün olmaz. İçinde bir yolculuk yaşayan, dolayısıyla yalnızlaşan insanın öznesi olduğu bir şeydir yazı denen şey. Hayatın kıyısında durarak yazabilirsiniz...

Her çocuk gibi okuldan çıkıp ev(im)e gelseydim, annemin pişirdiği yemekleri yeseydim, kardeşlerimle birlikte olsaydım, yani böyle bir yalnızlık ve yabancılaşma problemi yaşamasaydım, akıp giden hayatın bir parçası olur, onu çoğaltıp dururdum. Bu hayatla bir problemim olmazdı.

Katılmadığınız, paylaşmadığınız bir hayatla sorun yaşarsınız, bir şeyler farkedersiniz; hayat bir soru olur sizin için. Sizi rahatsız edip duran, kendisinde boşluklar gördüğünüz bir hayatı anlamaya çalışırsınız. Kendi içinizde bunun neden ve niçinini araştırırsınız. Dibine kadar battığınız, zevk ü sefasını sürdüğünüz bir hayattan ciddi sorular çıkaramazsınız.

Birçok popüler yazar var. Bunların varoluşsal anlamda ne kendileriyle ne de hayatla bir problemi yok, diye düşünüyorum. Ontolojik bir hüzün, bir anlam düşü okunmuyor metinlerinde. Metinlerine baktığınızda, varlık olarak insanın soru(n)larından çok, pratik hayatın ürettiği soru(n)larla karşılaşıyorsunuz.

Hayata katılamıyordum. Hep kıyıda olmanın tedirginliği vardı üzerimde. Lise sıralarıydı, Adana'da amcamlarda kaldığım dönemdi. Kısa bir süre için konuklandığım bir yerdi orası.

Velhasıl, hayatımda önemli bir şey yabancılık...

İlk kitabı nasıl edindiğimi hatırlamıyorum. Edebiyat derslerinde çok rahatladığımı hatırlıyorum; okunan metinler gelip kalbime yerleşiyor, oraya sıcak şeyler taşıyorlardı. Sanıyorum ben de edebiyat hocama aşıktım. Onu gördüğümde yalnızlığım çözülürdü, kendimi kollarına bırakacağım bir anne olurdu. Verdiği derse karşı gün geçtikçe ilgim artıyor, okuttuğu metinlerin ardına düşüyordum. Hiç tanımadığım isimler çıkıyordu karşıma. Okuyan, hisseden ve hissettiren biriydi. Eşi de felsefe derslerimize giriyordu. Edebiyat ve felsefenin söyleştiği bir ev ortamı düşünürdüm kendileri için... Bol problemli, buna bağlı olarak çok hareketli ve dolayısıyla hep canlı kalan bir ortam diyordum, evlerine.

Hocamı ve edebiyatı seviyordum. Çok iyi kompozisyonlar çıkarıyordum. Yazarak kendimi daha rahat ifade ediyordum. Bildim bileli, 'konuşma'yla problemliyim. İyi bir konuşmacı değilim. Sınırları çizilmiş bir konuşmayı beceremiyorum. Konuşmaya hazırlanamıyorum bile... Metnini hazırladığım her konuşmada hep bocalamışımdır. Çağrılan yerlerde yaptığım her konuşma, o an hissedip düşündüğüm şeylerden oluşuyor. Kalbimi açıyorum beni dinleyenlere... Bir konuşma vesilesiyle bir zeminde buluşanlar, birlikte bir yolculuğa çıkma niyetini de taşırlar. Yaptığım konuşmalarda çekip gittiğimi, ancak hep yalnız bırakıldığımı hissediyorum.

Konuşmanın iyi bir iletişim vasıtası olmadığını düşünüyorum. Çünkü bir süre sonra konuşma sahihliğini yitiriyor, muhataptan hareketle kurulan cansız cümlelerden oluşan soğuk bir sese dönüşüyor. Sık sık konuşmacı olarak çağrıldığım bir dönemde, kirlendiğimi hissediyorum, demiştim. İnsanların karşısına çıkıp büyük lâflar etme tehlikesine düşmek beni korkutuyor.

Öteden beri sorularımın cevabını aramak adına yaptığım yolculuktan notlar aktarıyorum ama... Karşıma gelen insanlara, hayatın çetin sorularını sorsam, ne derece bu soruları kendilerine ait kılarlar. Söyleyeceğim şeylerin o insanlara ulaşabileceğine inanmıyorum. Şu an okuduğum küçük bir metin var: *Konuşmanın İmkânsızlığı Üzerine...* Dil her zaman bir iletişim aracı olmuyor. Bazen iletişimi imkânsız da kılıyor. Heidegger, 'Dil insanın evrenidir.' diyor. Kendinizi dilinize yüklüyor, diliniz evreniniz oluyor. Bir başkasının evreni de kendi diliyle oluşuyor. Benim dilim sizin diliniz olmayınca, evrenimiz de aynı olmuyor. Evrenimdeki 'aşk'ın karşılığı, sizin kendi evreninizde aşka yüklediğiniz şey değildir. İnsanlar konuşurken, kendi evreninden alıntılar yapmakla yetiniyor; komşu evrene taşınmıyoruz hiçbirimiz.

Sizi doğuran çevrenin dışında, size yabancı bir evrende, hem bu evreni (dili) çözüyor, hem de çözmeye çalıştığınız evrenin (dilin) sunduğu kısıtlı imkânlarla hayatı karşılıyorsunuz.

Yalnızlaşmak, kıyıda olmak, baştan beri vurgu yaptığım şeyler... Patolojik bir durum olarak görülmesin bu. Kıyıda yaşamaktan rahatsız da değilim; iyi ki böyleyim diyorum... Kendime ve hayata dair problemlerim olmasaydı, kendimce bir yolculuk yaşamazdım. Siz sizden farklı olan bir şey üzerinde düşünür, öyle bir şey sizi şaşırtır ve heyecanlandırır. Size benzer şeyler sizi bir şeye kışkırtmaz; düşünme gereği hissetmezsiniz üzerinde.

Çocukluğuma dair aklıma düşen fotoğraflar arasında, hayalleri olan bir çocuk bulunmuyor. Hayal kurdurtmayan bir çocukluktan geliyorum. Çünkü hayal kurabilmek için bile bir şeylere sahip ve rahat olmanız lazım. Kendinizle kalıp kendinizce bir evren oluşturmak adına rahat olmanız gerekiyor. Hep koşuş-

turmak durumundaysanız; koşuşturmadığınızda, hayatın altında kalma gibi bir durum söz konusuysa ve bu durumda hayalle flörte başlamışsanız, tehlike kapınıza dayanmış demektir. Yaşadığınızın dışında bir şey düşlemek kolay mı? Hayat üzerinize üzerinize geliyor ve siz ancak hayata yetebiliyorsunuz. Öyle bir şey vardı benim için. Ânı yaşaya yaşaya bugüne geldim. 'Şu olacağım, şunu yapacağım' şeklinde bir hayalim olmadı. Hayallerim değil, sorularım vardı. Hayatı anlamak; acılarından, eksiklerinden, boşluklarından kurtulmak; onu biraz daha yaşanılır kılmak anlamında bir kaygı duyuyordum. Yaşadığım zaman dilimine doluşmuş şeyleri birazcık aralamak suretiyle kendimde mutluluğa yer açma çabasındaydım. Şimdi de öyle, yarını düşünmüyorum. Ve bunu bir eksiklik olarak da görmüyorum.

Sığ bir hayatın ötesinde, kendimce kurduğum zihinsel evren beni ayakta tutuyor. Hayatı yaşanabilir kılmak için ortaya koyduğum çaba, bu anlamda sürdürdüğüm yolculuk...

Evet, zor bir hayat yaşıyorum, ama mutsuz değilim, hiçbir zaman da mutsuz olmadım. Mutluluk dediğimiz şey, problemsiz olma hâli değildir; yaşadıklarınıza bir anlam buluyorsanız mutlusunuzdur.

Kötümser tarafım var. Hem bireysel olarak yaşadığım, hem de bütün bir varlığı içinde yaşatan hayatın kendisi problemli bir şey... Hayat karşıtlıklar üzerine kurulu... 'İyi' ve 'kötü'nün, gerçekleşme imkânı bulduğu bir zemindir hayat. Bu durum bizi hem hoşluklarla, hem de acılarla tanıştırıyor. İstiyoruz ki, acılar olmasın. Ancak acıları imkânlı kılan hayatî durumu ortadan kaldırdığımızda hayatı yaralamış oluruz ve yaraladığımız hayat bize hoşluklar da yapamaz hâle gelir. Kışa imkân veren bir hayatî ortam, baharı doğuruyor. Kötümserliğim şurada: Böylesi bir

hayatın imkânları içinde eksiksiz bir şey gerçekleştiremeyiz; sonsuzluğu isteyen tarafımızı doyuramayız; hep böyle biraz çözümsüz kalacağız... Buna rağmen mutluyum, çünkü hayatta var olan ‘kötü’nün ve ‘acı’nın, sonuç itibariyle ‘iyi’ ve ‘hoşluk’ olduklarını düşünüyorum; hayatın burada bitmediğine inanıyorum. Acılar sayesinde, mutluluktan yana tercih yapıyoruz; coşkular biraz da acılardan besleniyor.

El değmemiş bir ormanın içinden duyulan seslere, denizin ve çığlık çığlığa uçuşan martıların sesini ekleyin. Buna, aşka inanmış ve aşk olmuş insanların türküsünü katın... Çıkan ses neyse tercihimi ona yapıyorum. Hayatın rengi neyse onla ilgiliyim, ama hayatı beyaz ve maviye de dönüştürmek isterim. İnsanın yeryüzündeki yürüyüşünü seslendiren, insana dair hikâyeyi dillendiren müziğin yanıbaşına düşerim. Börtü böceğe muhteşem ev sahipliği yapan o asil toprağın imkânlarıyla büyüyen nimetin ağızlarda erirken bıraktığı tat hayatımı güzelleştirir.

İnsanı hayata ilikleyen şartların arıza geçirmesi durumunda kendini boşluğa bırakan insanları anlamaya çalışıyorum. Her insanı var kılan bir şey vardır. Kimisi için paradır bu, kimisi için de tutulduğu iki kara göz... O bir şeyler her şeyleridir onların. ‘Her şeyleri’ olmayınca bir şeyleri de kalmıyor, hayatın yakasından düşüveriyorlar. Tek bir şeyi her şey kılma durumuna hoş bakmıyorum; insanı var kılan çok daha sahici ve kuşatıcı şeyler olmalı diyorum. Takımı yenilen insanların intiharıyla karşılaşıyoruz, bu şık gelmiyor bana. Yani zor bir hayat yaşıyorum diye, intihar aklımın ucundan geçmedi. Ardına düştüğüm soruların beni taşıdığı yerlerde cevapsız kalışım, felsefî okumaların halledemediği varoluşsal problematik intiharı düşündürttü. Bir felsefî durum olarak düşündüm intiharı...

Varoluşçuluk, nihilizm kıyılarında bir boşluk olarak çıkar insanın karşısına intihar. Ona bakınca, o da size bakmaya başlar. Kimi filozoflar intiharı bir çözüm olarak sunarlar hayatlarıyla; intihar etmişlerdir. Schopenhauer ise, intiharın da anlamsız olduğunu söyler. Felsefî okumalarımdan hareketle söylüyorum: Pozitivist akıl insana o ebedî hakikati sunmaktan acizdir. 'Allah'sız bir hayat tasavvuru insanın susuzluğunu giderememekte, ona bir anlam hediye edememektedir.

Ailemle tekrar, ancak 92'de yaşamaya başladım. Bu sefer çok daha trajik bir şeydi yaşadığım; o uzun içsel yolculuktan bana kalan dil ile aileme ulaşamıyor(d)um. Yaklaşık on beş yıl süren kopuklukta bir başka ben olmuşum. Anneme, kardeşlerime ulaşmak için her seferinde uzun bir yolculuk yaşıyor, çok gerilerime dönüyor, çoktan bana ait olmaktan çıkmış parçalarımı yeniden giyiniyorum. Ailem hâlâ dünümde yaşıyor. Kendilerine ulaşmak durumunda olduğum insanlarla bugünü yaşamak için, dünkü dili(mi) kullanıyorum. Çok zahmetli oluyor bu... Kişilik bölünmesi gibi bir şey...

Dün ile bugün sürekli karışıyor bende. Bu karşıtlık içinde yaralanıp duruyorum. Hayata maruz kalmamak adına konumlandığım kıyımda, bu sefer dünümle uğraşıyorum. Çözümü yine kitaplara kaçmakta buluyorum; kendilerine ulaşmayı kolaylaştırmak için değil, ulaşamamanın acısını dindirmek için. Ama okuduğum her metin, bu geçmiş dili benim için biraz daha katlanılmaz kılıyor. İşin ilginci; ailemi, kardeşlerimi çok sevmem ve onların beni çok sevmesi...

Birbirimize katlanma gibi bir durum yok yani... Problem iletişimde...

Yılmaz Erdoğan, bir röportajında, 'Biz Hakkari'den (doğudan) olanlar sadece solcu olabildik, devlet başka imkân sunmadı bize' diyor.

İlginç bir şey Erdoğan'ınki... Devletin sunduğu bir imkân olarak solculuk... Galiba şunu diyor: Devlet bizim oraları ihmal etti. Ne bileyim; elektrik, yol, su getirmedi, biz de muhalif olduk. Ee bu ülkede muhaliflere solcu deniyorsa biz de solcuyuz... Erdoğan bir tepkisellikten, insanın refleks hâlinden bahsediyor. Biyolojiden yani... Yani Erdoğan'ın çocukluk Hakkari'si; elektrik ve 'vizontele'yle, su ve yolla tanışmış olsaydı, Erdoğan birazcık muhalif damar taşıyan o metinleri yazmayacaktı. Zaten öyle oldu; İstanbul'da paranın göbeğinde bir adam olmaya başlayınca solculuğu da, muhalifliği de kalmadı. Solculuğu böyle anlamıyorum, o başka bir şey... Koca bir literatürü var solculuğun... Daha çok bireysel bir şeyden, 'insan' ve 'hayat'ın üst başlık olarak belirdiği bir durumdan söz ediyorum. Benim durumum oydu; karşımda devlet değil, hayat vardı soru yönelttiğim, varlık sebebini sorguladığım. Devleti, 'bir ulusun devleti' şeklinden çok, kurumsal kimliğiyle sorunlaştırdım. Niçin insanların devleti olur/olmalı(mı)? Bunun üzerine düşündüm. Sanıyorum Erdoğan'la aramızdaki fark bu...

Çoğunluğun, kalplerini hayattan koruyan ideolojileri ve grup mantıkları var. Zindana dönüşen bakış ve duruşlardan bahsediyorum. İnsanlar ördükleri surlar içinde 'hayatsız' ve 'mutlu' yaşıyorlar. 'Hayatın dışında olma' durumu bir başka renk alıyor böylelikle; sahici bir hayat ıskalanıyor. Bunu bir tehlike olarak değerlendiriyorum; çırılçıplak bir kalple, hayatla temas hâlinde ol-

duğumu düşünüyorum. Kalbimin hayatla temasını zorlaştıran, böylelikle beni hayattan koruyan korunaklarım yok. Kalbimi hayattan korumuyorum, onu açabildiğim kadar hayata açıyorum. Hayat bütün renkleriyle, hüzün ve sevinçleriyle yansıyor kalbime. Ve kalbime yansıyan neyse onu yaşıyor, onu dışa vuruyorum.

Hayat dediğimizde, statik ve tamamlanmış bir şeyden bahsetmiyoruz. Her an yaratılan bir şeydir hayat... Her zaman yeni, taze, el değmemişliğiyle bize yöneliyor. Böyle olunca, onu karşılamanız da her zaman yenilenmelidir. Onu bir kere karşılamanızla, ona bir seferliğine anlam yüklemenizle hayatla ilişkiniz tamamlanmış sayılmaz.

Kıyı, uzaklardan kopup gelen ve kendisine bir öpücük konduran her dalganın tazeliğiyle titrer. Ben de öyle... Hayat beni hep heyecanlandırır, yeni bir soruyu bana bırakıp gider. Soruları bitmez hayatın, dolayısıyla bu soruların cevabına adanmış yolculuk serüvenim de sonlanmaz. Mutlak bir sona varmış değilim. Kulaklarımı açık tutmaya devam ediyorum. Hayata dair taze sesler, cevapsız sorular duyuyorum hâlâ. Hayat sürekli yeni bir yüzle çıkıyor karşıma. Ve ben hep yeni metinler okuyorum. 'Soruların ardına düşmek' dediğim şey bugün de benim için sözkonusu. 'Şuna inandım, hayat şudur!' diyemiyorum. Bir sona varmış değilim; düşünce anlamında tarihin sonuna gelmedim. Vardığım doğrular var, mutlak dediğim bir inanca sahibim, ama bu inanç, etrafımda keskin hatlar çizmiyor. Esnek bir yapının özelliğini gösteriyor vardığım inanç. Özü bâki kalmakla birlikte yeni zamanlarla kabuk değiştiriyor. Değişmekten çok yenilenmekten bahsediyorum bu sebeple. Tanpınar'ın dediği şey: 'devam ederek değişmek, değişerek devam etmek...'

İdealsiz miyim?

Yaşadığım ânın 'değerli' olmasını isteyerek yaşıyorum. 'Değerli' kılınmış anlardan oluşmuş bir geçmiş bırakarak yarına sar-

kıyorum. Gelecekte inşa etmek istediğim şey, nitelikli bir geçmiştir. Ânı ıskalayan bir gelecek düşü kocaman bir yalandır, gelecek diye bir şey yok. Gelecek diye tayin ettiğiniz tarihe vardığınızda, o artık bir gelecek değil, yaşadığınız an olur. Geleceğe bir türlü varılmaz. Hep ileride olan şey, ama bir türlü varılamayan şeye başka bir şey demek gerekir. Bu sebeple gelecekte şu olmak istiyorum şeklinde bir planım yok. Her an iyi kalmak gibi bir kaygıyla yaşıyorum ve sadece ân'a kilitleniyorum. Meselâ sizler beni hatırladığınızda aklınıza hep güzellik gelsin, 'iyi'ye dair şeyler hatırlamanızı istiyorum. Sizler için bir anlam ifade etmeliyim; hikâyemle, söyleyip durduğum sözle... Olmasa da olur, kabilinden bir şey olmak istemiyorum. Bir şiir, güftesi ve bestesi güzel bir eser olarak insanların aklında yer edinmek, daha iyidir diye düşünüyorum. Çok fazla param olsun, dünyanın bir numaralı adamı olayım gibi rüyalarım yok. Büyük adam değil, iyi adam olmak çabasındayım.

Ne yapıyorum?

Yaptığım şeyi bir meslek olarak, bir form içinde değerlendirmiyorum. Kendimce okuduğum, hissettiğim ve yaşadığım hayatın bana taşıdıkları şeyi ifade etmeye çalışıyorum. İçime birikenlerin beni zorlamasıdır yazdıklarımın anlamı. Bu bir edebiyat mıdır, bunu ben tanımlayamam. Yazarım da demiyorum. Hayatı böyle yaşıyorum... Okumayı nasıl olmazsa olmaz bir ihtiyaç olarak hissediyorsam, hissettiklerimi yazı ile ifade etmek de öyle...

Kendisiyle ve hayatla hiçbir problemi (ilgisi) olmayan; bunlar üzerinde düşünmeyen; kendisini, çevresini ve yaşadığı mekânı iyi kılma çabasını göstermeyen insanlarla kuşatılmış olmak canımı acıtıyor. İsyanım benden yana olmayana değil,

niteliksizliğe ve yüzeyselliğe. Tercihimi derinlikten yana yapıyorum.

Büyük ve popüler adam olabilirsiniz, ama nitelik başka bir şey... Paranız çok olabilir, başat rüzgârın estirdiği yöne doğru emin adımlarla yürüyen anlı şanlı bir adam da olabilirsiniz. Ama hikâyenizle, kendinize dert edindiğiniz şeyle insana ve hayata nitelikli bir söz taşımıyorsanız, yoksunuz. Öyle düşünüyorum. Meselâ Goethe... Aynı coğrafyada ve zaman diliminde doğmamışız. Yüzyıllar önce sözünü söyleyip gitmiş, ama benim için hâlâ canlı, diri ve önemlidir. Mevlana, Homeros, Donkişot... çok isim ekleyebilirsiniz. Bugün Mevlana'ya, Yunus'a, Bediüzzaman'a, Homeros'a tutunarak ayakta kalıyorum. Tanpınar, Yahya Kemal, Oğuz Atay...

Bu adamlar hâlâ yaşıyor; bize, hayata 'değer' taşımaya devam ediyorlar. Bunların ayırıcı vasfı şu: Sahici bir damar bulmuş, ona tutunmuş, onu çoğaltmışlardır. Büyük adam değil, iyi birer adam olmuşlardır. Ama neredeyse hepsi, yaşadıkları dönemde bir sürü imkânsızlıkla tanışmış; trajik görüntülerin nesnesi/öznesi olmuşlar.

Goethe büyük bir adam değil, iyi bir adamdı. Büyük adamların, aslında küçük birer adam olduklarını düşünüyorum.

Benden önce yaşamış, hayatı ve insanı ciddiye almış, hayata ve insana dair sözler edinmiş, bunları ifade edebilmiş insanların tecrübeleri, tabii ki benim için çok önemli. Ayak izlerinden takip ederek hayatı anlamaya çalışıyorum. Onlar gibi kalıcı olmak maksadıyla değil, bütünüyle insan olmak için bu izi sürüyorum. Kalıcı sözler edinir ve bunları söyler miyim? Bunu kendime dert yapıyorum tabii ki. Sonuçta bir geçmiş, bir yaşanmışlık bırakarak gidiyoruz. Şu an doldurduğumuz yerleri bir gün başkasına bırakacağız. Bir iz bırakmak her insanın bir düşü... Benim de...

Sorularımın ardına düşmem nasıl kendimi iyi kılmaya dönükse, yazıyor olmam da öyle. Kendini iyi kılmayanların, iyi kılacakları bir şeyleri olmaz, diye düşünüyorum. İyi insanların iz düşürdüğü şeyler iyileşir ancak. Bu anlamda kurtarıcılara hep şüpheyle yaklaşmışımdır. Topluma, devlete kurtarıcı reçeteler sunan insanların sahiciliğine dair şüphelerim var. Belki biraz bencillik ama kendini merkeze almak daha önemlidir, diyorum. Kendini iyi kılmak çabasını sürdürmek bir ömür boyu... Kendinizi iyi kılmışsanız, yakınlaşıp el attığınız her şeye sizden bir şey sıçrar.

'Kendimi iyi kılma'ya gönderme yapıp duruyorum. 'Hep iyi kalmak istiyorum' diyorum. Bu zor olmuyor mu? İkili ilişkilerin, toplulukla münasebetin beraberinde gelen kötülükler beni yormuyor mu? Biri bana kötülük yapınca ne yapıyorum?

Hissedip yaşadıklarımdan, inandığım değerlerden kendimi üretiyor, öyle yaşıyorum. 'Başkası'nın neler hissettiğinden ve bana karşı nasıl davrandığından hareketle bir yaşam pratiği gerçekleştirirsem, kendim olamam. Daha çok, dışımdaki ve bir münasebetle benimle ilgili olanların belirlediği bir tip olurum ki, bu da ben değilim. 'Başkası'nın bana yaptıkları bir kötülük dolayısıyla pozisyon belirlemiyorum; kendim için vazgeçilmez gördüğüm değerleri öne alıyor, buna göre davranıyorum.

Bu tercihim canımı da acıtmıyor değil, ama aksi hareketim, yani 'başkasına göre belirlenmiş tavır' beni kişiliksizleştirir. Her şartta, kendim ve 'iyi' kalmaktan yanayım.

Kötü bir muameleyle karşılaştığımda canım acıyor tabii ki, üzüldüğüm şey bu değil... Hepimizin insanlara ihtiyacı var; kendilerine sığındığımız, kalbimizi açtığımız, yüzüne doğru bakıp tebessüm ettiğimiz, elini tuttuğumuz, sarıldığımız insanlar... Ama insanlardan kötülük görünce, kendilerine olan güveninizi yitiri-

yor, bir insanı kaybediyorsunuz. Benim üzüntüm bu... Birisine öyle demiştim: 'Senin için yaptıklarıma üzülmüyorum... Başkası için de aynı şeyi yaparım. Ben seni kaybettim, bu beni yakıyor.'

Başkası'nı kaybedebiliriz, ama önemli olan kendimizi yitirmemek...

Yazdıklarıma, hayatın sordurduğu sorulara cevap ararken bulduğum cevapların bana yazdırdığı metinler diyorum. Metinlerim yazmak zorunda kaldığım şeylerdir. Yazmadan rahat edemediğim şeyler... Yazar olmak gibi bir düşüncem olmadı başta. Yolculuğumu sürdürürken yaşadıklarım, okuduklarımdan sonra bende kalanlar beni konuşmaya, yani yazmaya zorluyor. İnsan paylaşma ihtiyacını hisseder, kalbimde birikenleri paylaşma ihtiyacı duyuyorum ben de, kalbimi açıyorum insanlara. Okuyucuya büyük laflar etmiyorum, reçete sunmuyorum. Okuyucu bir adamın hikâyesini, yolculuk izlenimlerini okuyor metinlerimde; insanı ve hayatı konu edinen şeyler olduğu için yazdıklarım, kendisini buluyor okuduklarından... İmza günlerimde, 'sizi okurken müthiş bir hüzün ve coşku duydum, yazdıklarınızda kendimi buldum' diyen çok okuyucuyla karşılaştım. Bu beni fazlasıyla sevindiriyor. Sanıyorum okuyucu, kendisine büyük laflar etmeyen sahici şeylerle, hayattan beslenen metinlerle daha sıcak bir yakınlık kuruyor.

Yazar ve yaşam uyuşmazlığından bahsedilebilir. Yazar da insandır, hayat dediğimiz şey onu da içine alıyor, o da hayata maruz kalıyor. Ancak yazarın çok önemli bir farkı var diğer insanlardan, herkesten... 'Herkes' dediğimiz insan türü, yazarı da kapsayan hayatın zaruretleriyle, sorularıyla karşılaşsa da bunları ken-

dine sorun yapmıyor, hayat üzerine düşünmüyor, sadece yaşamaya bakıyor. Çoğunluğun hayatla ilişkisi karmaşık değildir, sade ve nettir. Doğar, gelişir ve ölür. Evlenir, çocukları olur. Kışta üşür, baharda pikniğe gider. Öyle istediği için değil, öyle uygun görüldüğü için birkaç yılda bir oy verir, canı sıkılır seçtiklerinden, ama aynı adamları yine seçer. Takım tutar, loto oynar, televizyon seyreder. O sadece bir kalabalıktır; ne düşündüğü, ne hissettiği kimileri için çok da fazla önemli değildir.

Yazar denen insan ise böyle bir şey değildir. Canı sıkkın bir adamdır bir kere... Rahatsızdır ve durmadan rahatsız eder. Gelip gelip kendisine dokunan hayattan geriye sorular kalır yazara. Hayata maruz kalırken sorular büyür içinde. Çocukken çevresine sorduğu soruları unutmaz, büyüdükçe soruları da büyür. Anlamadığı, anlam vermediği bir hayata katılmaz, dışında kalır. Kalabalık sorgusuz sualsiz hayata karışırken, o sorularının gerilimiyle hayatın kıyısında asılı kalır. Sorularının ardına düşer, bulduğu her cevap birçok yeni soruya sebep olur. Kalabalık seçici davranmazken, açgözlüler gibi hayatın hepsine atılırken, yazar seçici olur, anlamlı kıldığı bir hayatı seçer, onu çoğaltma mücadelesini verir. Şöyle diyebiliriz: Kalabalık hayatı yaşarken, yazar hayata anlam arar, anlamlı bir hayatın izini sürer. Bu sebeple o hep bir yabancıdır, kalabalığın dışında biraz uçta durur, duruşuyla muhalefeti besler. Bu tavrı kalabalığı rahatsız eder. Marjinal, muhalif ve yabancı olan yazarı içine almaz kalabalık, dışarıya iter. Yazara bundan bir sürgün olarak yaşamak kalır.

Aslında bu çok doğaldır, parçası olduğunuz bir hayatı anlamanız mümkün değildir. Parça, oluşturduğu bütün hakkında nasıl bir şey söyleyebilsin? Ancak dışında kalıp, seyrettiğiniz, gözlemlediğiniz bir şey hakkında konuşabilirsiniz.

Yazar bir anlamda var olan bir hayattan çok, anlamlı kılarak oluşturduğu zihinsel bir hayattan aşklar üretir, anlamlı bir hayat-

tan anlamı olan bir aşk çıkarır. Yazar katılmadığı, dışına itildiği bir yaşamın ortasında görünen bir aşk biçimine katılmaz. Eğer kısa ve mutsuz aşklar yaşıyorsa, bu onun ayrı bir dünyanın insanı olduğunu gösterir. Kalabalıktan birinin, kalabalık tarafından dışarıya itilen biri olan yazarla bir yolculuğa çıkma, bir aşk yaşama şansı çok azdır. Eğer, 'ama yazar kendi türü arasında da mutlu bir aşk yaşamıyor' dense, buna da katılırım. Çünkü aşk ne yazık ki trajik bir şeydir. Sonuçta aşk ilişkisi, insanın bir anlamda kendinden vazgeçişidir, kendini sevdiğine katmasıdır. Oysa yazar dediğimiz adam, kendini var kılmaya adayan biridir. Kendini var etmek aşkına tutulmuş biri, kendini başkasında eritmek demek olan bir aşkla karşılaştığı her seferinde bocalar.

'Yazmak', varmak istediğim ve yüzümü çevirip yürüdüğüm bir yer değildi, sonuçta vardığım bir yerdir. Yazmanın, bir yazar olarak bilinmenin düşünü görmedim. Hiçbir üstada; 'Nasıl yazar olabilirim?' sorusunu yöneltmedim. Kendimi 'yazar' olarak da hissetmiyor ve tanımlamıyorum.

Profesyonel olarak 'yazar'ın görevi vardır. Okuyucusuna aktarmak üzere, 'bilgi' ve 'doğru' toplamak zorunda hisseder kendini. Çoğunluk adına düşünür, düşündüklerini çoğunluğa elbise olarak keser biçer. Bu anlamda yazar bir misyonerdir, birilerini 'adam etme'ye çalışır. Kendini anlamlı kılmak adına yolda olan ben ise, 'doğru satmak' gibi bir kaygı taşımıyorum. Başkası için değil, kendim için yolculuk yapıyorum. Hayatın ve kitapların sayfalarına karıştığım günden bu yana, sadece kendi sorularımın cevabını arıyorum. Gelip zihnime oturan, sonra kalbime boşluklarını bırakan soruların ardına düşmeyi kaçınılmaz görüyorum. Cevapsız soruların boşluklarıyla, anlam veremediğim bir hayatın 'hiç'liğiyle yaşayamayacağıma

inanıyorum. Okumak benim için bir mecburiyettir ve her okuduğum metin bana yeni bir yolculuk olur. Bu yolculukta sorularımın cevabını buluyor, bulduğum cevaplar yeni sorular ateşliyor. Hayatım, soru ve cevaplarla genişleyip uzayan bir yolculuktur.

'Yazı', varmak istediğim bir yer olmasa da, sonuçta vardığım ve kendisinden ayrılamayacağım bir şeydir. Kendimi, yazmak zorunda olan ve ancak yazarak yaşayabilenlerden sayıyorum. Daha çok okumayı öne alan, okuyarak anlamını bulan bir hayatın 'yazı'da kendini gerçekleştirmesi, ifade etmesi... Aç adam yer, susayan içer, yolcu ise konuşur. Artık içimde tutamadığım, ortalığa bırakmak zorunda kaldığım sırlardır, yazdığım şeyler.

Evet, rahat değilim. Kendimce kurduğum anlamsal yapıyla yaşananlar arasında amansız bir çelişki var. Kalbim, mahkûmu olduğu gerçekliğe oturmuyor. Şiirin, felsefenin ve kutsal metinlerin ardı sıra koşan kalbim, savaşa ve her şeye rağmen kazanmanın şehvetine tapanlarla hiçbir yerde buluşmuyor. 'İyi' olmayı önceliyorum, 'başarı, başarı!' diyenlerle bir akrabalığım yok. Çok uluslu şirketlerin maymunu olmuş çoğunluğun kendilerindeki insanı tüketerek dibe vurduğu bir gerçeklikte kendimi kıyılara vuruyorum. Muhalif, marjinal, yabancı ve sürgün olmanın nasıl bir şey olduğunu iliklerimde hissediyor, öylece yaşıyorum.

Bunun, okur-yazarlıkla birebir ilgisinin olduğunu söylemem, birilerine dudak büktürmesin. Okumak farketmek, olup bitenden haberdar olmak demektir. Okuyorsanız, yola çıkmışsınızdır. Size yetmeyen, sizi karşılamayan, üzerinize üzerinize gelen hayat karşısında kem-küm eden ortamdan çekip gitmeye niyetlenmişsinizdir. Her metin size bir adım attırıyor, sizi yeni

olanla karşılaştırıyor. Yeni olanla karşılaşma serüvenine dönüşen okumalarınız, sizi ortamın kıyısına (dışına) sürüklerken, aynı zamanda yeniden kuruyor. Yeniden kurulmuş bir şey olarak siz, artık bir yabancısınız, mekânın hâkim rengine uymuyorsunuzdur. Siz ve mekân arasında geçen bir çatışma vardır. Kendinizi mekâna uyarlamadığınız için uçta kalmış, muhalif bir ses olmuşsunuz. Her yabancı, marjinal ve muhalif olanı bekleyen 'sürgün'ü siz de yaşarsınız. Hem mekânın içinde hem dışında olmanın ikilemi yakanızdan tutup silkeler.

Bu satırların yazarı farklı bir şey yaşamıyor. Anlamın müşterisi olmuş insanlar gibi o da, dünyaya gönderilmiş olmanın anlamını, acısını, kaygısını taşıyor. Acziyetine karşılık kendisine yüklenen anlamın ağırlığı karşısında bocalıyor, düşüyor ve kalkıyor. Zor bir savaşın ortasında kalbini kaybetmemek mücadelesini veriyor. Evet, bu okumakla, farketmekle, haberdar olmakla çok ilgili; okumayanların, hayatın hay huyunda oynanan oyunları gerçekmiş gibi kabullenenlerin yabancısı oldukları bir şey. Sezai Karakoç, bir hikâyesinde anlamın müşterisi olmuş kahramanına, otel odasının penceresinden kentin kalabalık caddesine baktırırken şunu dedirtiyor: Bu insanlar bilmiyorlar, haberdar değiller.

Kişisel kaderimin ördüğü zor bir hayata yazıldığımı düşünüyorum. Yazdıklarım, hayatımın ifadesi ve teriyse, rahatsızlığımda kaderimin elbetteki payı var. Fakat şunu da özellikle belirtmek istiyorum. Rahatsız oluşum, 'mutsuzluk' şeklinde okunmamalı. Mutsuzluğun, anlamsızlık hali olduğunu düşünüyorum. Hayata ve kendinize karşılık gelen bir anlama sahipseniz, her şeye rağmen mutlusunuzdur. Yaşadıklarınıza anlam veremediğiniz zamanlar mutsuz olursunuz. Ve mutluluk, acısızlık değildir. Rahatsız olmakla birlikte iyimserim. Zaten okuyucularım da, bana hüznü ve iyimserliği yakıştırıyorlar, derininde coşku barındıran bir hüznü çoğalttığımı düşünüyorlar.

'Yazı'mı doğuran, geliştiren ve besleyen şey, 'anlamak' isteğimdir. Yazarken, 'anlaşılır mıyım?' sorusu yakınıma sokulmuş olmuyor. Okuduğum metnin, yaşadığım yolculuğun ve hissettiklerimin, bir 'anlam' kuruyor oluşu veya kuramayışı temel meseledir. O anlamı bulduğumda, kalbimden dökülen kelimelerle içimdeki yıkılmış duvarları ördüğümde, bir şey olarak var olduğumu hissediyorum. Ben bir şey olarak var olunca, dışımdaki şeylerin de bana düşen anlamı ve gölgesi oluyor. Çoğu zaman bu bana yetiyor. Kendimi kuruyor olmam ve dışımdaki şeylerin de birer anlama kavuşması kimsesizliği uzaklaştırıyor benden. Bu durumlarda yalnızlığımdan müthiş zevk alıyorum. Fazlalıklardan sıyrıldığımı, seyreldiğimi hissediyor, ben ve hayat en çıplak halimizle kalıyoruz. Ki çıplaklık hali, yalansızlıktır. Daha çok çıplaklığımdan çıkan metinlerim, götürüp beni bir derginin sayfasına bıraktığında veya bir kitap şeklinde tezgâha taşıdığında, yine, 'acaba anlaşılır mıyım?' demiyorum. Burada hissettiğim, bir garip rahatsızlıktır. En çıplak halde ortalıkta olmanın, 'göz'lerin ilgisine uğramanın rahatsızlığı... Bir genç kızın yüzünün kızarması, terlemesi durumu...

Ve tabii ki, anlaşılmak istiyorum. Çünkü anlaşıldığımda, bir başka beni kendime katarak veya kendimi bir başka bene taşıyarak çoğalacağımı düşünürüm. Bu sebeple aldığım tepkiler, bir metnimin veya kitabımın altı çizilerek okunduğunu öğrenmem beni heyecanlandırır. Buluşabildiğim okuyucularıma, benden uzak kalmış yanlarım, diyorum. Şunu gözardı etmiyorum: Eğer kişilerin kaderinin öznelliğine inanıyorsanız ve her insan tekinin kendi kuytusunda kendine has bir hikâyeyi kurarak geldiğini düşünüyorsanız, anlaşılmamayı normal karşılarsınız. Ben ve okuyucu ortak çok şey paylaşmakla birlikte, iki farklı dünyayız da. Hikâyelerimizi kuran kaderlerimiz farklı

çünkü. Kendimizi ortaya koymak adına asıldığımız dile, dilin taşıyıcısı kelimelere birebir aynı şeyleri yüklemiyoruz. Okuyucu, uzağımda, benimkine benzer bir hayat yaşamayandır. Okuyucunun da şöyle düşündüğünü düşünürüm: 'Bunlar kendilerini yazıp duruyorlar. Hissettiklerimden uzak, acılarımdan habersiz bir yığın şey...'

Birebir, her zaman ve durumda anlaşılmayı bir düş olarak görelim, diyorum. Ve doğrusu, kalbim de bu düşü arzuluyor. Metinlerimin her seferinde gidip sahibini bulmasını... Ama yazılıp yayımlanmış metinlerimiz, 'iç sularımızı' yeterince yüklenmiyor olsa gerek ki, ısrarla 'yazı'ya asılıyoruz. Yazmaya başladığımız her yeni metin, bir anlamda önceki metinlerimizde söyleyemediğimiz şeylerden oluşuyor.

Kaderi yayımlanmak olmuş her metin, tabii ki, gidip başkasının kalbine dokunmuştur. Başkası o metni okuduğunda, metnin satır aralarında yaralarına merhem bulmuştur. Ve elbette imzamı taşıyan birçok metin de, başkasının sorularına cevap olmak üzere yazılmıştır. Bunu inkâr etmiyorum. Ancak şunu diyorum: Yazımın omurgasını kendi yolculuğum oluşturur, içimdeki yaralara şifa bulmak adına söylenirim. Yolculuk kalbime sızılar taşıyorsa ve okuduklarım zihnime kılçık sokuşturuyorsa, bende bir rahatsızlık, tedirginlik ve kaygı birikir. Bir tarafı acıyan çocuğun bir insiyakla ağlayıp bir anlamda yardım dilemesi gibi, ben de 'yazı' ile varlığımı vurgular, belki de okuyucudan medet beklerim. Benimle aynı kaygıları taşıyan/taşıyacak durumda olanlarla el ele vermekten şifa umarım. 'Başkası' bütünüyle devre dışı bırakılmaz. Kendinizden kalkarak yazsanız da gidip 'başkası'yla buluşursunuz. Özellikle işaret ettiğim şey, o çokbilmiş yazarların, bir vaize dönüşmesi, benim bunlardan olmadığımdır.

Şuna inanırım: Adına 'insan' denen varlık, insan 'olmak' üzere doğar. Bebe; derininde, insana dönüşecek bir donanım taşır; önüne serilen zaman, mekân ve şartlar şeridinde verdiği tepkilerle bu donanım açığa çıkar, görünürlük kazanır. Okunmayı, anlaşılmayı ve anlamlı kılınmayı bekleyen bir kitap olan kozmos içinde ne yapıyor oluşumuz bizi belirler ya da kurar. Maruz kaldığımız hayatı sadece yaşamakla 'insanlığımızı' gerçekleştirmiş sayılmayız, ayrıca maruz kaldığımız şeyin ne olduğu da bizi ilgilendirir. Şunu diyorum: Herkes insan 'olmak' üzere doğar, ama herkes insan 'olarak' ölmez.

'Olmak' ve 'olmamak' gibi bir problemi olan biriyim. 'Olma'ya çalışırken 'olamama'nın kaygısıyla rahatsız olan... Bu rahatsızlığın verdiği tedirginlik durumunun, 'varoluşsal kaygı'nın arayışa çevirdiği bir hayatı yaşıyorum. Hayata ve insana dair söylenmiş cümlelerle yetinmiyor, bu konuda kendi cümlelerimi kuruyorum.

'An' içinde yüzünü gösteren hayatı yaşaya yaşaya yolculuğumu sürdürüyorum. Beş duyumla birlikte, kalbimi ve vicdanımı da hayata açık tutuyorum. Hayatı oluşturan her neyse hiçbirini kaçırmamak gibi bir kaygı taşıyorum. Hayatı iyi karşılamak, onu kuşatan bir ayna olmak isteyen biriyim. Kendim 'iyi' olursam, benimle ilgili olan her şeyin de 'iyi'yle ilgili olacağını düşünüyorum. 'Başkası'ndan çok kendimle ilgiliyim. Girdiğim patikalarda, yolumun düştüğü yamaç, ova ve dağlarda karşıma çıkan her şeyi önemsiyor; her şeyin bir hikâyeye sahip olduğunu, insana söz taşıyan birer dil olduklarını biliyorum. Hayatı ve insanı dert edinen âdemoğlu ve âdem kızlarının tecrübelerine eğilerek kendimi kuruyorum. Evet bir yolcu, ama yolculuğumun beni nereye taşıyacağını bilmiyorum. Bir yere varmak değil de, bir

şey olmak istediğim için gözüm uzaklarda değil; yolun varacağı yeri değil, yolun bizatihi kendisini düşünüyorum.

Her an yaratılmakta olan hayatı yolculuğa dönüştüren biriyim. Çılgın sarı beyaz bir papatya, babasının kucağında vurulan Filistinli çocuk, insanların uğramadığı koylarda kayalara çarpıp geri gönen dalgalardan geriye kalan beyaz köpükler, dağ başında uluyan kurtlar, gecenin karanlığı, omuzunda bir şeyler taşıyan karıncalar, aşkı çoğaltan insanlar... her şeyle, bu yolculukta karşısına çıkan bütün bir varlıkla yeniden kurulan bir yolcu...

İçine bırakıldığımız hayatın kendisi, besleyici bir kaynaktır diyebilirim. Hayat; okunmayı, anlaşılmayı ve anlamlı kılınmayı bekleyen bir kitaptır. Said Nursi, kozmosu bir kitap gibi yorumluyordu. Allah'ın yarattığı bir şey olarak, O'nun başka türlü bir kelamının ifadesi olduğunu söylüyordu. Yani Allah insanlara sadece kitaplar göndermemiştir, insanın içine doğduğu hayatın kendisi de bir kitaptır. Bütün bir evren içinde pişirilen hayat, düşünen her zihin için kışkırtıcıdır. Çünkü hayat insana soru sordurur, soruları ise onu yolculuğa çıkartır. Felsefe tarihi bize bunu söyletiyor; hayatın sor(dur)duğu sorulara cevap arayan zihinlerin topladıklarına 'felsefe külliyatı' diyoruz.

Hayattan hareketle bir okumayı öne alıyorum; hayatın inşa ettiği bir okuma serüvenini ve bu serüvenin inşa ettiği bir insan olarak yaşamayı... Hayatın bize söyletmediği cümle kalıplarıyla sahici bir hayat kuramayacağımızı düşünüyorum. Çünkü geçmişten alıntıladığımız (tarihimizde çokça kullanılıp eskitilen) cümleler ve 'kendimizce' bir hayatı öngören ideolojik okumalar hastalıklı bir hayatı çoğaltıyor. Tenimizde ve kalbimizin kuytularında hissetmediğimiz bir hayata elbise diktiğimizden, hayat üzerimizden sarkıp duruyor.

Büyük bir kente lise okumak üzere giderken, çantası ağır ağır kitaplarla doldurulmuş biri olduğum için bunu rahatlıkla söylüyorum. Yaşayarak fark etmediğim bir hayata getirilen o ağır yorumların hepsi pul pul döküldü. Yolun bir yerinde kitaplığımı elden geçirdim. Ne yazık ki, geriye bir şey kalmamıştı. Benim için yolculuk yeni başlıyordu. 'Biz' ve 'onlar' ayırımının üzerini çizmekle işe başladım. 'Hayatı' ve 'insanı' üst başlık edinen ne kadar metin varsa bunları toplamaya koyuldum. Doğu ve Batı klasikleri, ilk önce içimde sonra kitaplığımda yerini aldılar. İlk önce edebiyat, arkasından sosyal bilimler, sonra ikisi birden beni besledi. Hâlâ da öyle... Homeros ile Mevlana, Dostoyevski ile Tanpınar, Nietzsche ile Said Nursi bana seslenmeye devam ediyorlar.

Oblomov'u okuyanlar, 'oblomovluk' diye bilinen hayatı algılayış biçiminin ne çekilmez bir şey olduğunu bilirler. Oblomov; yemek yemeyi, penceresinden odasına doluşan güneş ışığını, insan sesini, yeni bir mevsimin gelişini büyük bir huzursuzlukla karşılıyor. Perdeleri çekiyor, kendisine getirilen yemeği işkence çeker gibi yiyor, dışarıda akıp giden hayatla yüzleşmemek için evinden dışarı çıkmıyor. Hayatın insanı yorduğunu düşünüyor; perdelerle karartılmış odasından çıkmayarak bu yorgunluğu defetmek istiyor. Doğrusu bu tarz bir hayat algılayışına yakın hissetmiyorum kendimi... Evet, hayat çok rahat bir şey değil, karşıtlıklar üzerine kurulu bir şey... Hayat, acı ve sevinçlerle, kötü ve iyiliklerle yüklü bir tren gibi geçer içimizden. Hayat bizi yorar, ama coşturur da... Kalbimizi hayata açtığımızda, hayatın özünde muhteşem bir anlamın saklandığını, bunun içimize aktığını hissederiz. Biz o anlamı bulduğumuzda acılarımızın dineceğini, coşkularımızın derinleşeceğini düşünüyorum. Bu sebeple *Elveda Oblomov* dedim... 'Aşk olsun' de-

dim... Çünkü yine Oblomov'u okuyanlar bilir ki, Oblomov'u odasından çıkartan, onu hayatın içinde gezdiren, birazcık coşturan şey Olga'ya olan aşkıdır. Olga'ya aşık olduğunda coşku içindedir Oblomov... Kır çiçekleri kendisini büyüler. Olga'ya gidişi, Olga'nın kendisine gelişi, bir başka insan için önemli biri olduğunu hissetmesi, bir başkasının kendisi için önemli olduğunu görmesi her şeyi anlamlı kılar, bu anlam onu hayata ilikler. Emek isteyen aşka sırtını döndüğünde tekrar anlamsızlaşır ve hayatın yakasından düşüverir.

Evet aşk, varlığın özünde saklı o muhteşem anlama dair bir şeyler fısıldar. Aşkla yakınlaştığımız dönemlerde kendimizi, hayatı, başkasını farkeder, en çok bu zamanlarda hüzün ve sevinçleri derinliğince yaşarız. Kalbimiz aşkla dirilir/çıplaklaşır, hayat çıplaklaşan kalbimize çok daha fazla dokunur. Söylenen, görünen her şeyden etkileniriz. Ki insan etkileniyorsa insandır ve daha çok etkileniriz aşkla. Aşkla 'ben'imizin dışına, dışımızdaki varlığa sarkarız. Çoğalmanın, hayata dönüşmenin ilk adımıdır aşk... Aşkla tanışmadığımız zamanların sabitliğinde hareketsiz bir ruh haletindeyiz. Aşık olunca içimize 'biz' olmayan bir 'başkası' gelir ve 'biz'e dokunmaya başlar; hayatta var olan çatışma ve hareketliliğe benzer bir şey başlar içimizde...

'Bize düşen şey hayatı tedavi etmek değil, onu yaşamaktır.'

Bu, hayatı 'kötü' gören felsefî tartışmalardan ve bu tartışmalara yaslanarak hayatı 'kötü'den arındırmayı vazife edinen modern algılardan hareketle kurulan bir cümledir. Hayatın 'çirkin' gibi görünen bazı yüzlerinden dolayı onu hastalıklı gören bazı değerlendirmeler var. Hastalık ve ölüm gibi durumlardan kalkarak, 'daha iyi' bir hayatın mümkün olabileceğini düşünen ve bunu gerçekleştirmeye çalışan modern algı, bu değerlendir-

meleri çoğaltıyor. Bununla kalmıyor, hayatı tedavi edebileceğini, onu hastalık ve ölümden arındırabileceğini iddia ediyor. Tekno-uygarlıkla, modern tıbla ve psikiyatriyle bu iddiayı gerçekleştirmeye çalışıyor. Hastalıksız ve ölümsüz bir hayat düşü, ağrısız ve acısız bir yaşam pratiği adına neler yapılmıyor ki!... Modern ve post-modern dönemler yapılanlarla dolu. Ancak görünen o ki, başka türlü bir hayat kurulamıyor. Mevcut haliyle hayat en iyisidir. Böyledir ki, kışkırtıcı olmaya devam ediyor. Çünkü 'hayat' dediğimiz şey, 'canlılık'tan ve 'hareket'ten başka bir şey değildir. 'Canlılık' ve 'hareket' ise, karşıtlıkla mümkündür; karşıtlıkların çatışmasıdır hareketi ve canlılığı doğuran... Modern uygarlık, hayatı sonuç veren çatışmanın bir tarafını susturmaya uğraşmakla, hasta olarak gördüğü ve iyileştirmek istediği şeyi aslında öldürüyor.

Çırılçıplak bir kalple hayata doğarız. İlkyazda, deli mi deli bir nisan sabahında bir gül fidesi gibi dipdiri. Yuvasından, anne dizinin dibinden sokaklara kaçmak isteyen çocuklarız başta. Kendimizi hayata, oyunlara, hesapsız düşlere bırakırız. İçimizin sesi çınlar, bu sesi dinleriz. Ne anne, ne baba, ne şu ne bu, illaki içimizdeki o çıldırtıcı istek. Şu yokmuş, bu yokmuş bilmeyiz. Çocuğa ne hayatın gerçeklerinden, insanın kollarına-bacaklarına tasma olan hesapçı akıldan? Çocuğun bildiği bir şey vardır, içi… O istiyorsa, ona uyulacaktır. Tomurcuk çatlayacaksa, çatlar; gül yaprak açacaksa, açar. Önüne geçemezsiniz bunların, zorlarsanız ölürler. Çocuk da öyle, diridir o, dipdiri. Zıpkın gibi fırlar hayatın ortasına. Her bir şeyi merak eder, dokunur. O narin parmaklarını ateş parçasına dönmüş sobaya dokundurur. Hesapsızca yaşar. Hesapsızca yaşadığı için oynamaz, her şeyde kendince kalır. Krala çıplak olduğunu söy-

leyiverir. Bu söyleşin sonrasını düşünecek kadar akla takılmamıştır. Akla takılmadığı için de durmaz, yürür.

'Büyükler' böyle mi davranır? Nerdeee… Birçok hesabı vardır büyüğün; her bir hesap yüreğine, zihnine bukağı olur, onu durdurur. Hayatın gerçekleri denen şeyin kurduğu hesapçı akla o kadar takılır ki, içini, iç dilini, yüreciğini bastırır. Bütünüyle, baştan ayağa hesap kesilir. Hesapçı biri olur çıkar. İçinden kalkarak hayata gitmez, içini hayata sokmaz. Hayattan hareketle bir iç edinir, hesapçı aklın inşa ettiği şey içi olur. Çocukluğun o sahici ve maskesiz hayatından, hesapçı aklın kurduğu kurgu hayata düşer. Kurgu, yani kurulmuş bir şey; yapma, suni… Ve biliyoruz ki, her 'yapı'nın yüzü çürümeye dönüktür.

Çocuklar soru sorar, bir de hep hayata giden, hep öğrenme açlığı çeken filozofiye akraba yürecikler… Ömrü okumak-anlamak olmuş, kendini yollara vurmuş insanlar da çocuklar gibidir; hesaba gelmezler, etrafı çizilmiş alanların sükûnetinde yaşamazlar. Başkalarının elbiseleri onları boğar gibi olur, çıplak da kalsalar çekip giderler, kendilerini hayata açarlar.

Doğrusu ben çocukluğu dirilikle eşanlamlı görüyorum. Anlamış bulunuyorum ki, bunca okumam, benim çocuk kalmama yaramış, akıldan çok 'iç'e yakın kalmamı sağlamış

Şiir ve müzikten bahsedildiğinde, içlerine düşmüş, hayatları oradan dışarıya bakmak olmuş insanların dillerine vurgu yapılmış olunuyor. İçleriyle dışları arasında gidip gelmiş bu insanların bu iki yer arasındaki akrabalığı anlatmak adına geliştirdikleri dillerden… Şiir ve müzik, insanın ve insanı kuşatan varlığın içinden haber veriyor; 'insanda ve varlıkta neler oluyor?' sorusuna karşılık geliyorlar. Öyle bir şey ki, şiirde müzik var, müzikte de şiir. Müzikalitesiz bir şiirden ve şiirden bağım-

sız bir müzikten bahsedilemez. Şiir ve müziğin koyun koyuna yattığı böylesi bir dile oturmak, onu ev bilmek, kendini fark etmekle mümkün. Hayatı ve kendisini önemseyenlerin bir yerde kapısına dayanacakları bir evdir bu dil. Okumalarınız ve yolculuklarınız kaçınılmaz olarak sizi şiir ve müzikle karşılaştırır. Şiirin inceliği ve müziğin uyumu derecesinde hayatı ve kendinizi önemsediğinizde şiiri ve müziği olan bir hayatınız olur, hayatınız şiire ve müziğe dönüşür. Ergenlik çıbanı diyebileceğimiz bir şiirden ve müzikten bahsetmiyorum, acıyan taraflarınıza merhem, okudukça ve dinledikçe yaralayan ve iyileştiren bir şiir-müzikten bahsediyorum.

Kendim için yazdığımı söylüyorum. Her iyi okuyucunun mutlaka bir gün yazacağını düşünüyorum. Okuduğu için yazmak zorunda kalacağını… Eğer okumak bir yolculuksa ve bu yolculuk okuyucuyu çevresinden kopartıyorsa, kopartıp ileriye fırlatıyorsa, fırlatılan yerde içine topladığı hikâyeleri bir yerde boşaltmak gereğini hissedecektir. Çünkü o kadar hikâye toplar ki, bir süre sonra bunları taşıyamaz hale gelir. Bunları dışarı taşımak, konuşmak ihtiyacını hissedecektir. Konuşacak ama, fırlatıldığı yerde yalnızdır. Kime konuşacak o zaman, kaç kişi onu anlayacaktır? Sorunun cevabı yoktur, belirsizdir en azından. Mecburen kendine konuşacaktır; içinin kapılarını açacak, böylelikle içi kâğıda dökülecektir. Konuşacağı kimse olmadığı için bu böyle olacaktır. Çünkü okuyarak sürgün olmuş, çevresine yabancılaşmıştır. Etrafındaki insanlardan biri değildir o. Dili farklılaşmıştır onun, yürümüş ve yenilenmiştir. Yalnız başına kalmak ve öylece konuşmak kaderi olur. Yazı tam da böylesi birinin konuşmasıdır. Yancağızında kimse olmadığı için kendine konuşmuştur. Ama yazı yayımlanmıştır

bir şekilde, içi kâğıda binerek meçhule gitmiştir. Ama yazı ondan muhayyel birine seslenilmiş gibi çıktığı için, okuyucu o kişinin kendisi olduğunu düşünür. Doğrusu bunda bir sakınca da yoktur, okuyucu seslenilen kişinin kendisi olduğunu düşünüyorsa, öyledir.

Edebiyat insanın has dilidir; insanın kendisini kurarken vardığı en ince, en duyarlı yanıdır. İnsanın yolu edebiyata varmışsa umut daha var demektir. Çünkü edebiyat; insanın, kendisini ve hayatı güzelleştirme çabasını ifade eder.

Edebiyatla akrabalığım, kendimi fark ettiğim günlerde başladı. Cicili bicili elbiselerinin altında pespaye bir yüz gizleyen günübirlik hayatın ellerimden tutamadığını anladığımda, 'dış'-tan 'iç'e döndüm. Kendi iç evrenime hicret ettim; içimin kıvrımlarında dolaşırken kalbimin sözlerini duydum. Kalbim, bana sahici olanı duyuruyordu; insanın hayata indirilişinde saklı kadim sözlerin taliplisi olmayı salık veriyordu. İşte o zaman edebiyatın; şiirin, öykünün, romanın aradığım şey olduğunu fark ettim. Acılarımın kaynağını, yetimliğimi, eskimeyen sözlerin uzağına düşmüşlüğümde gördüm.

Ki edebiyat; hayatın ve insanın içinde dolaştırılan bir aynadır. Sahici metinlerle; insanın içinde neler koptuğunu, insanın neyi arzu ettiğini, insana neyin akraba olduğunu anlarız; hayatın ne gibi şeylerden oluştuğunu görür, hayatı oluşturan çok şeyin iç içeliğindeki armoninin bize neyi duyurduğunu anlarız. Edebiyat insana, kendisini ve hayatı fark ettirir, çünkü insanı ve hayatı gösterir. Bunu anladığım günden beri edebiyatla birlikteyim. Doğu'da ve Batı'da, edebiyata dair ne kadar sahici metin varsa, hepsine ulaşmaya çalışıyorum. Homeros'tan Mevlana'ya yolculuklar yapıyor, Donkişot'tan Mesnevi'ye koşuşturup duruyorum.

İyi ki de öyle yapıyorum. Böylelikle daha çok insan oluyor, kendimi tanıyorum. Edebiyatın memelerinden emdiğim sütün helâl olduğunu düşünüyorum. Çünkü bu beslenmeyle iyileştiğimi, kendimi kurduğumu görüyorum.

Edebiyat isimli kışkırtıcı güzelin ayartmalarıyla yolculuğum başladığında, içim fokurdayan bir kazana dönüştü. Bana ve hayata dair o bitmek bilmeyen soruların cevaplarına ulaşmak çabası içinde oldum. Beni besleyen ve kuran dinamiklerin başında, içimin soruları gelir. İçimin bereketli topraklarında yeşerip duran soruların sürekliliği sayesinde hep okudum. Okumak hayatım oldu. Okumak hobim değil, varlık sebebimdi. Okuduğum için vardım; var olmak için okuyordum. Değilse düşecektim; hayattan, anlamdan kopacaktım. Beni hayata ilikleyen şeydi okumak. Ve hâlâ da öyle...

Okuma serüvenimin beni kapılarına bıraktığı hangi isimleri söyleyeyim? Doğu'nun da Batı'nın da sahibi olan Allah'ın insana yuva yaptığı bu yeryüzünde, insanı ve hayatı kendine dert edinmiş ne kadar isim varsa, hepsi yakınımdır desem... İnsanın yeryüzündeki bulunuşunu izah eden, bu duruma anlam katan ne kadar söz ehli varsa, hepsi beni besledi. Okumalarımda 'vize' uygulamadım. Yüreğimin ve zihnimin bütün kapıları açıktı; sahici sözlerin sahibi herkes rahatlıkla 'iç'ime girdi.

Hz. İbrahim kıssasını hatırlayın. Eşi Hacer ve oğlu İsmail ile çölde yaptığı o yolculuğu... Safa ile Merve arasında gidip gelmelerini... Uzun bir süredir devam eden bir çöl yolculuğunda yolcular susuzluktan bîtap düşmüştür. Aynı zamanda baba olan İbrahim peygamber, etrafta bir kuyu aramaktadır. Oğul İsmail, annesinin kucağında, hıçkırıklar içinde kollarını bacaklarını oynatmaktadır. Bacaklarının dövdüğü

kumun içinden bir su başını çıkarır. Hacer eşine, 'Su!' diye bağırır. 'Kurtulduk!' der gibi... Bir müjdedir bu; kurtuluşlarına, susuzluklarına müjde...

Beni inşa eden, beni yeniden kuran 'okuma'nın, hayatı böylesi anlamlı kıldığını görünce ve bunu yaşayınca, yaşadığım zevkin başkası tarafından da bilinmesini istedim. Çünkü kitap, yeryüzü çölünde susuzluğumu gideren bir kaynak suyuydu. Susuzluklarını giderecek bir kaynak suyu arayan insanlara, 'İşte su burada!' der gibi, insanları kitaba çağırdım.

Okumak mı, gezmek mi?

Doğru cevabın, ancak doğru soruya verilebileceğine inanıyorum. Yanlış bir soruya verilmiş her cevap biraz yanlıştır. Yukarıdaki sorunun doğru bir soru olduğunu düşünmüyorum. Böyle bir tartışma olmaz. 'Okumak' ve 'gezmek' birbirine karşıt veya birbirinden bağımsız şeyler değildir. Okumanın bir anlamda gezmek olduğunu, gezmenin de okumak olduğunu düşünüyorum. Okurken, aslında bir geziye çıkarsınız; kitapların sayfalarında insanın iç evreninde veya bir mekânın kuytularında dolaşırsınız. Ne okumak bir yere çakılı kalmaktır, ne de gezmek öylesine bir şeydir. Satır aralarında gizliden gizliye bir hareket sizi sararken, gezerken de, mekânın ruhunda derinlemesine bir dalış yaparsınız; ikisinde de çok şeyi fark edersiniz.

'Çok okuyan mı, çok gezen mi daha iyi bilir?' denirken, 'bilmek' öne çıkarılır. Bilmek nedir? 'Bilme'yi, yarışmalarda sorulan her soruya cevap verebilmek şeklinde algılamıyorum. Ansiklopedik bilgilere sahip olmayı, 'bilmek' olarak değerlendirmiyorum. Bilmekten kasıt, farkına varılan şeyin idrakidir. Esas olan, öğrenilen bilginin hayata taşınmasıdır. Eğer bilgi insanı iyileştirmiyorsa ve hayatı daha da yaşanılır kılmıyorsa, o bilgi anlamsız-

dır. Bilgi tek başına insanı iyileştirmez. Çok bilenlere değil, iyi insanlara ihtiyacımız vardır. Bizi; hayatın, zamanın ve mekânın ruhuna götüren bilgi kurtaracaktır. Okurken gezmeyi, gezerken okumayı öne alıyorum.

Soru sormak, insanın diri olduğuna işarettir. Soruyorsa insan, yaşıyor demektir; bakışıyla, dokunuşuyla, işaretleriyle ortalığa hep bir soru bırakır. Sorusu tükenmişse insanın, diriliği de kalmamış demektir. Ölmek, biraz da, sorusuz kalmaktır. Ölen adamlar soru sormaz.

Soru soran iki insan vardır: Çocuklar ile içindeki çocuğu diri tutan filozof ve bilgeler... Arada kalanlar, yani sorusu olmayanlar ise, yaşayan cansızlardır.

Hayatımın merkezinde okumanın olması, beni hep diri bırakıyor. Şiir, öykü, roman, müzik, sanatın diğer dalları ve felsefe, içimdeki çocuğa şarkılar söyleyerek onu uyanık tutuyor. Hayatın orta yerinde yolculuklarımı içimdeki çocukla birlikte yaparım. Bazen ben onun, bazen de o benim elimden tutar. Yollarımız; oyun parklarına, şiir şölenlerine, müzik ziyafetlerine ve söz bayramlarına düşer. Şenlikli, coşkulu ve aşkla dolu bir hayat biriktiriyoruz.

İyi ki, içimdeki çocuk yaşayabiliyor. Haylazlığı, özgürlük aşkı ve yeni yeni şeyler duymak/görmek isteyişi sayesinde, büyümekten kurtuluyorum. Zira büyümek hiç de hoş bir şey değildir. Yorulmak demektir; durgun bir su gibi, içten içe kokmaktır. Şiire, aşka ve müziğe uzak düşmüş büyüklere bir bakın, neler kaybettiğini görürsünüz.

Tam da lise döneminde, gencecik insanların edebiyattan nefret eder hale geldiklerini bilirim. 'Delikanlı'lar, edebiyatın ha-

yatta hiçbir karşılığı olmayan süslü ifadelerden başka bir şey olmadığını sanırlar. Kör topal bir melankoli ve arabeskin edebiyat olduğunu düşünürler. Kendilerine alabildiğince geniş bir ovada, mavi bir gökyüzü altında, insanı sarhoş eden bin bir çiçeğin kışkırtıcı renkleri arasında yapılmış yolculukları hatırlatmayan; ellerinden tutup uzaklara, çok uzaklara götürmeyen; kendilerini, çok az yürünmüş patikalarda yürümeye kışkırtmayan, yorgun, süslü, ama anlaşılması zor sözlerin edebiyat olduğunu düşünüp, edebiyata sırt çevirirler. Oysa edebiyat başka bir şeydir. Ve ne yazık ki, liseli; bu başka bir şey olan edebiyatın ismini duymadan, cismini görmeden, büyüsüne uyanmadan mezun olur.

Keşke liseli yılların ilk dönemlerinde edebiyatla tanışılsa... Homeros, Mevlana, Dostoyevski, Herman Hesse, Yunus Emre, Şekspir, Tanpınar, Sait Faik, Yahya Kemal, Sezai Karakoç, Peyami Safa, Oğuz Atay, Tezer Özlü, Cahit Zarifoğlu, Mustafa Kutlu, Nazan Bekiroğlu, İsmet Özel.. ve daha çok isim, lisenin sınıflarını ve liselinin çantasını doldursa... Yüreklerinde dizeler oyuna kalksa, roman kahramanları 'iç'lerini ev tutsa, öykülerden hikâyelerini toplasalar...

Mevsim mevsim kabuk değiştiren bir yılan gibiyim. Okuduğum her metin, karşılaştığım her sima, yürüdüğüm her yol bana yeni bir elbise diktirdi, üzerimdeki elbiseye renklerden bir ton taşıdı. Geçen her günle birlikte çocukluğumdan, çocukluğumun mekânından, anne ve babasının çocuğu olmaktan uzaklaştığımı hissettim; 'başkası'nın 'ben'i olmaktan, kendim olmaya gittiğimi...

İnsan olarak değil, insan olmak üzere doğduğumuza inanırım. 'İnsan olmanın ve insan kalmanın', hayatta geliştirilen 'tavır'la ilgili olduğunu düşünürüm. Yani 'insan olmak'; elde var

bir değil, ulaşmanız gereken zirvedir. Böyle hisseden, buna inanan kalbimin ve vicdanımın ve zihnimin birikimleriyle yolculuklarım sürüyor, yolculuğumun bütün aşamalarında 'değiştiğimi' (ben 'yenilenme' diyorum) hissediyorum. Yolculuk devam ettiğine göre, herhalde bu böyle devam edecektir.

İç ile dışın arasında bir uyum kurmaya çalışırım. İçim bir şey istiyor ama dışım buna 'hayır' diyorsa, sıkıntı yaşarım. Sıkıntı, yani huzursuzluk... Hayatım, huzursuzluğumu gidermeye çalışmak etrafında kuruluyor. O popüler kitap başlığını kullanırsam, 'yüreğimin götürdüğü yer'e gidiyorum. Özel bir dershaneye gitmemiş, tercihlerini de köyde bir ceviz ağacının gölgesinde yüzüstü uzanarak yapmış biriyim. Adalet Yüksek Okulu böyle bir gerçeklikte karşıma çıktı. Bu okula yerleşmeseydim, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne yerleşmiş olacaktım. Ama iki yıllık bir okul dört yıllık bir okuldan önce yazılmıştı. Ne diyelim, kader... Her şey güzel, yanılmak da... En küçük bir yanılgı size kocaman bir hikâye kurabiliyor. Ceviz ağacının gölgesinde yaptığım o yanlış tercih bana İzmir'i, İzmir'de kurduğum hikâyeyi getirdi. Ne diyordu Üstad Nursi: 'Her şey netice itibariyle güzeldir.'

Her bir derginin, okuyucusuna 'ev' olduğunu düşünüyorum. Dergiler, bu ülkenin çocuklarına 'ev' oluyor, sokaklarda yitmelerine bir şekilde mani oluyorlar. Ülkenin, dünyanın şurasına burasına ipler uzatılıyor. Çok şükür ki, uzatılan bu iplerin ucundan tutulmuş ve tutuluyor. Dergileri hazırlayanlarla dergileri okuyanların birlikte söyledikleri bir şarkı, hayatın kulağına söyleniyor. Bu şarkıyla, binlercesi için hayat daha dayanılır ve yaşanılır oluyor. Dergilere katılmış biri olarak bu şarkının hazırlanışında, bir şekilde katkıda bulunmuşsam, bırakalım katkıyı, yapılan hizmete tanıklık etmişsem, anlamsız bir şey yapmamışım de-

mektir. Dergilere, adıma gelmiş ve açtığım her bir zarf, bir kalp taşımıştır masama. Ülkemin bilmediğim yerlerinde hayatı karşılayan kalplerin sözlerini duymak az bir şey değil. Özellikle bu sayede; gencecik insanların neler yaşadıklarını, hayatı nasıl hissettiklerini ve daha iyi bir hayat için neler düşündüklerini öğrenmişimdir. Bu okumalarımı, dolayısıyla 'yazımı' beslemiştir.

Ortaokul sıralarında başlayan ve o gün bugündür aralıksız devam eden okuma serüvenimin beni 'yazı' denen büyülü bir dile sahip kılacağını düşünmemiştim. İlginçtir, ortaokulda okurken, taksi şoförü, manav ve berber olmak istiyordum. İç ile dışımın (dışım, yani yaşadığım mekân ve şartları) uyumsuzluğunun verdiği huzursuzluğu çözmek, daha iyi bir iç-dış birlikteliğine kavuşmak adına kitaplara yönelmiştim. Bu tarz bir yaşantıdan başka bir şey beklemiyordum, rahatlamak istiyordum o kadar. Yaşadığım yerlerdeki 'yabancı'lığımı gidersin, sığınabildiğim bir 'ev' kursun yeterdi bana. Doksanlı yıllarda kendimce yazdığım notlarla karşılaşan bir dostumun zoruyla yazı yayımlayan biriyim. İlginç bir deneyimdi; içime ait sözlerin gidip başkasına dokunması, başkasının da okuyarak sözlerime sahip olması, sözlerimin bir anlamda sadece benim olmaktan çıkması beni hafiften tedirgin etmişti. Ve bu tedirginlik hâlâ devam ediyor.

İçinde yazılı bir metin barındırmayan bir eve doğan, okuma yazma bilmeyen bir anne babanın çocuğu olan ben, liseyi okumak üzere uzak bir kente doğru yola çıktığımda yanıma aldığım kitapların hepsi düşünsel metinlerdi, dahası ideolojikti. Çok net şeyler söyleyen kitaplardı. Kendinden emin adamların, dünyayı 'biz' ve 'onlar' arasında bölüştüren ideologların sözleriydi. Evet, onlar güngörmüş adamlardı, eskilere uzanan bir okuma ve algılama serüveninin içinden konuşuyorlardı.

Hayır, öylesine kitaplar da değillerdi. Doğru kitaplardı belki de. Ancak 'doğru' birinde değillerdi. Yani ben o kitapların adamı değildim. Yaşım daha kaçtı ki? Ortaokulu yeni bitirmiş biriydim diyorum. Hayatı daha yeni yeni heceliyordum. Eveleye geveleye… Roman, hikâye, şiir nedir bilmiyordum. Ne Doğu ne de Batı klasiklerini okumuştum. Bildiğim, tanıdığım, yaşadığım bir şey değildi hayat; el yordamıyla dokunduğum bir şeydi. Oysa karanlığı yaran ışıklarıyla uzaklara giden o otobüsün koltuğunda okumaya koyulduğum kitaplar tanımadığım bir hayata 'elbise' giydiriyor, bana 'reçete' sunuyorlardı. Sormadığım soruların cevaplarını okuyordum, 'başkası'nın üzerini çizen yorumlar ediniyordum.

Çok iyi hatırlıyorum. O büyük kentin meşhur lisesinde sınıf arkadaşlarıma bir 'yaban' gibi gelmiştim. 'Büyük' bir adam gibiydim. Çocuk değil, coşkulu değil, hemencecik büyümüş, içine kapanmış, her şeyi bilmiş bir 'büyük'tüm… Anlayacağınız iyi günler değildi o günler. Renksiz, donuk, küt… Okuduğum o 'ağır' kitaplardan edindiğim 'ciddi' elbisenin içinde sanki boğulmuştum. Fermuarımı sonuna kadar çekmiştim. Bir üniformanın içinde gibiydim. Okul bahçesinde oynaşıp duran arkadaşlarımın uzağında, duvar dibine çökmüş kalmış bir 'yaban'…

Okumalarımın çocuğuydum. Kitapların büyüttüğüydüm. Hiç şüphesiz, kendimi iyi hissetmiyordum. Etrafım kocaman bir yanlışlıktı. Arkadaşlarım, hayatları, yaşadığım kentin sokaklarında sere serpe yaşananlar… Doğruluğumdan şüphem yoktu. Nasıl katlanacaktım bu kadar yanlışa?

Bir çocuğun, evet bir çocuğun omuzlarına böylesi bir yük yüklenir mi? Sormadığı soruların cevaplarıyla örülen bir duvarın arkasında bırakılan o zihin hangi 'taze' sözü edebilecek? Yaşamadığı, dolayısıyla tanımadığı hayatın kıvrımlarında karşılaştığı boşlukları ne ile dolduracak, 'edindiği' cevapların, ha-

yatı izah etmekte yetersiz kaldığı o kritik noktada neye tutunarak ayakta kalacak?

Hayır, bu soruların cevabı yok, o çocuk düşecek, kötü biçimde yara alacak.

Bu sebeple, 'Ne okunmamalı?' sorusunun hemen sonrasında 'Ne okunmalı?' sorusu geldiğinden, bu durumlarda uzunca susmaya başlıyorum. Çünkü 'Ne okunmalı?' sorusunun itelemesiyle oluşturacağım liste bana iyi gelen kitaplardan oluşacaktır. Başkasına değil, bana iyi gelen kitaplar… Başkası ne kadar bana benzer? Hikâyesi, durumu, durduğu yer… Sorularımın cevabı olmuş kitaplar, aynı soruları paylaşmadığım insanlara ne kadar iyi gelebilir?

Diyeceğim şu ki; artık başka şeylerin (paranın mesela) aracı haline getirilmeye çalışılan kitabın mebzul miktarda 'piyasa'ya sürüldüğü günümüzde, okuyucu önüne sürülene kapılmamalı hemencecik. Kitap ki, 'dil'e doğar, 'dil'le doğar. O halde 'dil'in canına okuyan 'kitap'ların alıcısı olunmamalı. Nitelik ve değer, belirleyici olmalı okumalarımızda. Hayattan çıkan ve hayata giden 'iyi' kitapların öğrencisi olmak gerek. Zihnimizi kışkırtan, içimizi uyaran, kalbimizi parlatan kitapların… Dil zevkini bozan, hayatı daraltan, kalbi örten, okuyucusuna 'zindan' ören kitapları düşmanıma bile tavsiye etmem.

Derdi olmayanın deva araması sözkonusu değil. Ve merhem, ancak yarası olanlar için okşayıcı ve rahatlayıcıdır. Midesi tıka basa dolu bir adama gösterilen mükellef sofra, anlamlı olmaz. Çalışmayan, terlemez. Kendisiyle ve hayatla ilgili bir 'problem'i olmayan (problem, sadece olumsuzluğu işaretlemiyor) biri niçin okusun? Okumayan birinin hangi sözleri olur? Sözü olmayan biri neyi yazsın? Yazsa kimin derdine deva olacak?

Ne yazık ki; dertsiz, derdi olmadığı için (aslında her insanın derdi vardır, olmalıdır) deva aramayan, aramadığı için de 'söz'süz yığınlarca insan var. Böyle bir gerçeklikte, bir şekilde 'yazı'yı düşünen varsa, bunlara şu denebilir: Derdiniz var mıdır? Farkında mısınız derdinizin? Farkındaysanız sorularınız da vardır? O halde düşün sorularınızın peşine, bulun sorularınıza cevapları. Buldunuz mu cevapları, siz bunları paylaşmadan edemezsiniz.

Mademki, dertsiz veya dertlerinin ayırımında olmayan yığınlarca insan var. Bu durumda şunu yapabiliriz: İnsanlar, insanı ve hayatı farkettiren edebiyatın içine çekilirse, ama iyi bir edebiyatın iklimine sokulursa, kaçınılmaz olarak yolculuğa çıkacak ve bu yolculukta birikimler edineceklerdir.

Bulunduğum kentin kaotik ortamında, geleneksel terbiyeden azâde kentli arkadaşlarımın arasında sıkılmış bir yumruk gibiydim. Kurtuluş, bildiğim birkaç sihirli cümledeydi. Bildiklerimi arkadaşlarıma aktardığımda ise beni ciddiye almıyorlardı. Tereddüt geçiriyordum. Yoksa insanın tek kurtuluş reçetesi İslam değil miydi? Bu koca kent niye bunun farkına varmıyordu?

Kara bir yalnızlık yaşıyordum. Ailemin uzağında olmam, dahası zihinsel bir 'yaban' olarak kenti karşılamam canımı acıtıyordu. Dönüp aynı şeyleri okuyamıyordum. Okulun yarı dönemi bittiğinde, karnemde tam altı zayıf vardı. Şimdi ismini hatırlayamadığım sınıf arkadaşım bana bir roman vermişti. İlk kez bir roman okuyacaktım. Amcamın evinde, kaldığım odada yalnız başıma o romanı okurken hıçkıra hıçkıra ağladığımı hatırlıyorum. Zaten romanın ismi de *Hıçkırık*'tı... Yani Kerime Nadir, yani aşk...

Roman okuma beni öyle sarmıştı ki, artık ne Adana'yı, ne kenti, ne de arkadaşlarımı düşünüyordum. Yine yalnızdım, ama

bu sefer içimde bir sürü hikâye, onlarca roman kahramanı yaşıyordu. Yani yalnız değildim. Ve ikinci dönemin karnesini aldığımda tek bir zayıfım kalmıştı.

Roman ağırlıklı edebiyat okumalarımda, 'hayat' ve 'insan'ı en çıplak halleriyle görmüştüm. 'Hayat' ve 'insan'ın nasıl şeyler olduğunu... Edebiyat, 'hayat' ve 'insan'a bir tanım getirmekten çok, bu ikiliye ayna oluyordu. Hayatta dolaştırılan bir aynaydı edebiyat; ne varsa aynaya o yansıyordu. Aynada gördüklerim, hayata ve insana dair önceden bana taşınmış keskin tanımlamaları çözüyordu.

Risale-i Nur Külliyatı'nı, üniversite için geldiğim İzmir'de kaldığım öğrenci evinde tanıdım. O evlerdeki risale okumalarımın sıktığını itiraf edeyim. Anlaşılması zor bir dil, uzun uzun anlatılan ama daha önce üzerinde düşünmediğim konular... Bir yandan da kendi okumalarım devam ediyordu. Otobüs yolculuklarım okuma şölenine dönüşüyordu. Batı klasikleri, varoluşçu yazarlar, ufak çaplı felsefî metinler, sosyoloji ve psikolojinin içinden geçen çalışmalar... Sonra İzmir gibi bir kent... Rahat insanlar... Artık sorularını soran, bir anlamda beni taciz etmeye başlayan hayat... Tekrar rahatsızdım. Ancak bu seferki rahatsızlığım melankoliden uzaktı. Beni rahatsız eden, sorularımın cevapsız kalışıydı.

Risaleleri ikinci okuyuşum bu döneme denk geldi. İlginçtir, bu ikinci okumada okuduğumu anlayabiliyordum. Tabiat risalesi, haşir bahsi, 12 ve 23. söz, kader risalesi, 'şeytan ve şer niçin var?' sorusu, hatta 30. söz...

Zihinsel açlığım vardı. Edebiyata düşen hayat ve insan portresinden çıkan soruların içime taşıdığı boşluk duygusu içindeydim. Hissettiğim derin boşluk sebebiyle rahatsızdım. Yani risaleleri ikinci okuyuşum ihtiyaca binaendi. Hastaydım, ilaç hastada tesirini gösteriyordu. Ve şunu anlıyordum: İlaç ne kadar da-

kik ölçülerle hazırlanmış olursa olsun, devası olduğu hasta(lık)da kullanılmadığı sürece kendisinden istifade sözkonusu değildir. Hasta olmayan/hasta olduğunu farketmeyen insanda ilaç tesirini göstermez. En mükellef sofralar, tok insana can sıkıcı bile gelebilir. Ben aç ve hastaydım, risaleler ise iyi hazırlanmış bir ilaç paketi ve mükellef bir sofraydı.

Risale-i Nur Külliyatı'nı bir bilgi nesnesi olarak değerlendirmiyorum. (Bu onun 'bilgi'den uzak olduğu anlamına gelmiyor.) Baştan ayağa hisseden ve akleden bir kalbin; buyurmayan, kalbindekileri benimle paylaşıyormuş gibi hissettiren bir müellifin sohbetini dinliyorum.

Okula gitmemiş ve Türkçe öğrenmemiş Kürt bir anne-babanın evladıyım. Türkçe'yi okullarda öğrenmiş, hep Türkçe okuyarak büyümüş, Türkçe'den okuduğu kitaplardan kendisi için hayatı yaşanılır kılan anlamlara ulaşmış, ontolojik duruşunu Türkçe ile kurmuş biriyim. Türkçe'de yazılan ve yayımlanan kitapları olan ve hâlâ Türkçe ile yazmaya devam eden bir kalem işçisiyim. Evde, annesiyle Kürtçe konuşan bir oğulum. Kürtlerin de bu ülkenin asli unsurları olduğunu düşünen ve her halk gibi onların da kendilerini yaşamaları gerektiğine inanan bir vatandaşım. Kürt müziğini dinleyen bir dinleyici, Kürt edebiyatını takip eden bir okuyucuyum.

Evet, etnik olarak Kürdüm. Kürtlük denen şey ne ise onun içine doğmuşum. Ve biliyorum ki, Bauman haklı: *'İnsan çaresiz, içine doğduğu mekânın (gerçekliğin) tutsağıdır.'* Etnik anlamda Kürtlükten ve bunun doğal sonuçlarından sıyrılmam sözkonusu değil. Herkes gibi ben de anne ve babamın hikâyelerinin bir uzantısıyım. Hayır, lanetli bir şeyden bahsetmiyorum. Şükür ki, aşağılık kompleksi gibi arkaik duygulardan uza-

ğım. Hiçbir dönemde Kürt oluşum, karşıma bir soru(n) olarak çıkmadı. Hayatın sordurduğu soruların cevabını aramaya koyulduğum günden beri, etnisitem belirleyici olmadı. Bir Kürt olarak soru sormadım ve cevaplarım Kürtlüğümün dolayımından geçerek bana ait olmadılar.

Sanıyorum çok erken yaşta, etnik ve sosyolojik kimliklerin baskısından kurtuldum. O günden sonra zihinsel ve içsel maceram, yani hayatım, insanı ve hayatı üst başlık edinerek okumuş, yolculuklara çıkmış, bu yolculuklardan edindikleri kadim duygularla ontolojik gerçekliklerini kurmuş peygamberlere, filozoflara, bilgelere, ariflere ve sanatçılara paralel aktı, akmaya da devam ediyor. Şimdi kendimi daha çok 'insan' hissediyorum. Allah tasavvurunu önemseyen, Allah'a rağmen 'iyi' bir hayatın kurulamayacağına ve yaşanamayacağına inanan bir müminim. Allah'a inanmanın insanı özgürleştirdiğini, insanın böylelikle kendini daha sağlıklı kurabildiğini düşünüyorum. Bu temel kabul içinde insanı, hayatı, dünyayı, ulusu, ulus devleti, ırkı, kavmi, dili, iktidarı, aşkı anlamlandırıyorum. 'Dünya'nın bile insana 'vatan' olamadığını/olamayacağını çok derinden hissediyor, bu hissedişle sosyolojik vatanımı belirliyorum. Ulus, ulus devlet ve iktidar merkezli insan tanımlamalardan hiçbirinin içine oturamıyor, bu gibi modern kategorilerin insanı ve hayatı kıstırdığını düşünüyorum.

İnsana, hayata, dünyaya ve ait olduğu ülkeye bu perspektiften bakan bir Kürdüm. Tercihini hayattan, insanın ontolojik değerine yakışır bir yaşamdan yana yapıyorum. Hiçbir sosyolojik değerin bir insan tekinin hayatına karşılık gelemeyeceği kanaatindeyim. Hiçbir şey insanı vurmayı, onu öldürmeyi haklı kılmaz. Değil insanın, bütün bir varlığın Allah'tan geldiğini, dolayısıyla yüzü kutsala dönük bir şey olduğuna inanıyorum. Bu sebeple hiç kimse, hiç kimsenin hakkına tecavüz edemez, etmemeli. Dolayısıyla ve özetle şunu diyorum: Şiddet lanetli bir şey. Şid-

deti uygulayan da, kendisine şiddet uygulanan da ölüyor. Şiddet sadece öldürüyor; hayatı ve hayati olan her şeyi boğuyor. Kalbi, vicdanı, insani olan her şeyi çürütüyor. Böylesine vahşi, böylesine öldürebilen, ama yine de bize ait bir şey olan bu duyguyu, yani şiddeti kendi içimizde terbiye etmekle biz 'iyi' insanlar olabiliyoruz. Kim ki içindeki şiddeti terbiye ediyorsa, hangi ülke insanı ki şiddetle kendi arasına bir mesafe koyuyorsa, o kişi ve o ülke insanı, 'insan'a, dolayısıyla hayata daha yakındır.

İçine doğduğumuz hayatta, bizi kuşatan varlıkta, bizatihi kendimizde, çığlık çığlığa yaşayan bin bir soru var. Cevabı verilmeyen soruların oluşturduğu boşluklarda anlamsızlık cirit atar. Anlamsızlık ki; hayatı da, insanı da boğar. Kadim soruların peşine düşmek kaçınılmazdır, çünkü insanın varlığı veya yokluğu, bu sorular karşısında geliştirdiği tavra bağlıdır; soruların peşine düşüp cevap bulmuşsa var olmuş, değilse olmamıştır. 'Okumak' denen eylemden, ben ilk insandan bugüne tazeliğini sürdüren o kadim soruların (Neyim? Bütün bunlar niçin? Nereye gidiyorum böyle?) peşine düşmüşlüğü anlıyorum. Okumak eylemine, anlama çabasının en görünür ifadesi diyorum. Çünkü okumak, verili bir algıyla hayatı kavramakla yetinmeyip okuyarak kendi hayatını bulan; dokunduğu, hissettiği bir hayatın sorularına cevap bulmakla tatmin olan 'insan'ın bir vazgeçilmezidir.

Şair, insana en çok hüznü yakıştırıyordu. Bu sevdiğim bir yakıştırmadır, ancak ben yine de, insana en çok yakışanın 'okumak' olduğunu söyleyeceğim. İnsanı okurken bulduğumda umutlanıyorum. Otobüste, vapurda, trende, şu veya bu yerde kitabın sayfalarında yolculuğa çıkmış bir insan görüntüsü, verilecek en güzel pozlardan biridir.

Asıl olanın okumak olduğunu düşünenlerdenim. Okunduğu için yazılıyor, yoksa yazıldığı için okunmuyor. Eğer okumak, varlığın ve hayatın kalbine doğru bir yolculuksa, bu yolculuktan eli boş dönülmez; kalbe ve zihne çok şey birikerek dönülür. Hayretiniz artar. Her yolculuk sonrasında, kalbinizi örten bir perde daha kalkar. Okudukça kalbiniz açığa çıkar, zihniniz kışkırtılır. Ne varsa hayatta, gelip sizi bulur; sizi zorlar, konuşturur. 'Yazı' serüvenine, yaşanılan ve anlama çabası içinde olunan hayatın insanı konuşturması denilebilir. Okumasaydık, yaşamadan yaşayıp gidecektik. Ne baharı, ne kışı; ne hayatı, ne ölümü; ne acıyı, ne coşkuyu; ne aşkı, ne de aşksızlığı bilecektik. Okuduğumuz için fark ediyoruz, fark ettiğimiz için kendimiz oluyoruz ve kendimiz olduğumuz için de sözlerimiz oluyor.

Yazma, okumanın neresinde duruyor?

Genç bir şair Rilke'ye şiirlerini gönderir. "Efendim, şiirim hakkında bir değerlendirme yapar mısınız?" der. Rilke'nin genç şaire cevabı şu olur: "İçine sor, genç adam! 'Ben bunları yazmak zorunda mıydım?' diye. Eğer için, 'Evet, yazmak zorundaydım, değilse çıldıracaktım!' diyorsa, yazdığın şeyler şiirdir. Yok, için; 'Yazmayabilirdim de...' diyorsa, yazdıklarını unut."

Rilke gibi düşünüyorum. Yazı kaçınılmaz bir sonuçsa önemlidir; hayatın ve okumanın yoğurduğu/doğurduğu bir şey ise sahicidir. Bir hayata işaret etmiyorsa, sahici bir durumu kurmuyorsa, kalbimizin bir yerine genişlik taşımıyorsa veya gelip bir yerlerimizi acıtmıyorsa, 'yazı' niçin olsun ki!..

Kâinattaki her şey birer mektup olarak önümüzde okunmayı beklerken, bizler o zarflara dokunmadan ve hatta görmeden basıp geçiyoruz. Böyle bir durum nasıl bir şeydir?

Böylesi bir durum 'hayat' bile değildir. Çünkü 'hayat', 'can'a işaret eder. Can ki, dipdiri bir kalptir; gece ile gündüzün, hayat ile ölümün, acı ile coşkunun akrabalığından etkile-

nen, etkilendikçe dirilen, dirildikçe hayata daha fazla eğilen bir meraktır. Kendisine gönderilmiş mektupları açıp okumayan, bu mektuplara cevap olabilecek bir konuma geçmeyen biri mektupsuz kalır. Mektupsuz, yani hayatsız... Evet, her bir şey; bize gönderilmiş bir mektuptur. Ama hayata açık kulaklar taşımıyorsak, içlerinde taşıdıkları sözlerle hayatı oluşturan bu her bir şey bizim için yok demektir. Hayat yok, ölüm yok; gece yok, gündüz yok; bahar yok, kış yok! Böylesi bir 'yokluk' içinde, bir 'varlık' inşâ edilebilir mi?

İnsan ve kitap, yolları kesişmesi gereken iki sevgilidir. Bu iki sevgili buluşuyorsa, 'anlam' denen şey bizi terk etmeyecek demektir. İnsan kadim sorularıyla kitabın sayfalarında bir doğum başlatır ve bu doğum bize nur topu anlamlar çıkartır. Bizi hayata ilikleyen, hayatı bizim için yaşanılır kılan anlamlar... Biz buna mecburuz, çünkü hayatı da bizi de boşluktan çıkaran şey 'anlamlı oluş'tur. Okunmamış ve muhasebesi yapılmamış bir hayat, yaşanmış da sayılmaz.

İçinde çalı çırpı dolaştırılıyormuş gibi yaşamanın nasıl bir şey olduğunu tahmin ediyorum. Sızım sızım akan bir hüznün, acının orta yerinde çıplak ayakla kalmanın derin yalnızlığını...

Bunu görmek ve yaşamak kötümserlikle izah edilemez. Hayır, kötümserlik başka bir şey; olup bitene anlam verememek, dolayısıyla anlamsızlık içinde boşluğa yuvarlanmaktır o. Oysa biz anlama sahibiz çok şükür. O var ve hiçbir şey O'ndan bağımsız değildir. Evet, O öyle diyor; şunun bunun omuz vermekten çekindiği bir 'hayat'a insanın hemencecik kabullenmesinden bahis açıyor. Hikmetle göbekten bağlı bu kabullenişin nasıl bir şey olduğunu yaşayanlar bilir, bütün doğanlar değil, sahiden yaşayanlar bilir. Kalbini diri tutan ve vicdanlarını parlatanlar fark

eder, o kadim kabullenişin ne büyük bir iş olduğunu. Hem çok isteyen hem de çok aciz insanın trajikliğini... Ancak ellerinin uzanabildiği alana hükmeden insanın sonsuzluğu arzulaması trajik değil de nedir?

Evet, zor bir hayata yazgılıyız. Üstad Nursi'nin tespitini hatırlayalım: 'Ölüm, bir terhis belgesidir.' En dip, en gizli kuytularına kadar hayatı hissetmemişlerin ve bir şekilde 'askerlik' denen şeyi bilmeyenlerin farketmekte zorlanacakları bir tespit bu. Askerlik ki, yirmi dört saatin kurallarla yaşanmasıdır. Düğmenizi nasıl ilikleyeceğiniz, lavaboda neyi ne şekilde yapmanız, yürürken neye dikkat etmeniz, banyo saatleriniz, uyku aralıklarınız, neredeyse kalp atış saatleriniz tespit edilmiştir. Gününüzün en küçük noktasında dahi 'ölçülü' olmanızın, ona uyum göstermek kaygısı içinde yaşamanın nasıl bir gerilim yaşattığını yaşayan bilir. İnsanın iç istekleriyle kendisini kuşatan mekânın dayattığı şartlar arasında çatışma oldu mu, rahatsızlık ve gerginlik başlar. İç ile dışın çatıştığı yerde kavga vardır; güven duygusu alıp başını gider, kaygı gelir onun yerine. Kaygı ki, içte dolaştırılan çalı çırpıdır.

Büyük bölümü, hayat üzerine konuşmalar olan felsefeye baktığımızda çok şey söyleniyor. Özellikle varoluşçuların kazıyıp kazıyıp ortaya çıkardıkları şey, bu durumdan uç verir. Kendi okumalarımdan, dahası kalbim ve zihnimle yaşadığım serüvenimden, içsel tarihimden çıkardığım sonuç şu: insan olarak omuzladığımız ya da yaşamak durumunda bırakıldığımız şey zor bir şey. Hayat hem kışkırtıcı hem de acıtıcı... Şuna inanırım: herkes insan olma imkânıyla doğar, ama herkes insan olarak ölmez. Ya da şöyle; kimileri beraberinde taşıdıkları insani tohumların (özetle, 'iyi' ve 'kötü') çatışması, karşılaşması ve birliktelikleri içinde 'iyi' olanı köpürtmek mücadelesini verir, içindeki 'kötü'yü terbiye eder. Böyle yaşamakla da; çoğunlukla hazla soslanmış arzunun kışkırtıcı çağrılarına kulak tıkamanın dayanılmaz

ağırlığıyla omuzları çöker. Bu çağrılar, özetle 'dünya'yı esas alır, dünyanın kalıcılığı yanılsaması üzerinde kurumsallaşır.

İnsanız ve de isteriz! Doğu'nun da, Batı'nında; buranın da, ötenin de sahibi elbette ki bizi bütünüyle hazdan yoksun, coşkudan mahrum bir hayata yazmamıştır; meşru daire denen yerde insanı doyurabilecek şeyler vardır. Ancak biliyoruz ki insanın gözü doymaz, çünkü o 'sonsuzluğa' yazılmıştır, sonsuzu ister. Bunun için tatminsiz ve gözü doymazdır. İnsan ne yapsın, böyledir biraz, böyle yaratılmıştır.

Çözüm mü?

Birinin çözümü başkasının çözümü olmaz. En azından her zaman... Herkesin kendi serüvenini yaşaması en iyisi. Yolu acıya varacaksa insanın, varsın. Bize sahici bir hayatı vermeyen, içimizi adam akıllı doldurmayan bir lay lay lom'un sonunda farkedeceğimiz şey, koca bir hiçse, anlamı doğuran hüzünlü ve ağır bir hayat daha iyidir. Kalbimizin acılarını çekmek en doğrusu. Bu acıları, yalan şeylerle bastıracağımıza, onların diplerine, çıktıkları yere bakmalı, varsa oralarda bir boşluk oraları doldurma yoluna girmeliyiz.

Böylesi ağır bir hayatı yaşarken, onu bize dayanılır kılan şeyin ne olabileceği konusunu konuşuyoruz. Kendimce çözümü, 'okuma'ya kaçmakta buluyorum. En has insanların, kalplerine kadar inebilmiş insanların hayatla karşılaştıklarında neyi hissettiklerinden, hissedip neyi konuştuklarından, üzerlerine gelen hayata karşı hangi sözü söylediklerinden kendime dersler çıkarıyorum. Kendi sığınağımda yaşamaya devam ediyorum. Hüzne dairim çünkü buralara ait olmadığımı biliyorum. Ait olmadığımız bir yerde, buraya aitmişiz gibi yaşamanın yanılgısının yurdu bu yerde düşmemek telaşı içindeyim. Düşüp kalkmalar içinde, içim ile dışın arasında geçen kavgalarda az yarayla kurtulmaya bakıyorum.

İyi ki, acılarım var diyorum, iyi ki hisseden bir kalbim var. Ya hiç hissetmeseydim. En büyük problemi; tuttuğu takımın şampiyon olup olmaması, gireceği sınavı geçip geçmemesi.. gibi durumlar olan biri olmak da vardı hesapta. Evet, insani acılarım var. Ama bütün bunların bir anlamı olduğunu biliyorum. Acılarımın da anlamı olduğunu ve nihayette, mutlak kötü diye bir şeyin olamayacağını... Günün içine sıkışıp kaldığımızdan, bugün canımızı acıtan şeyin sonraki hayatımıza neyi taşıyacağını bilmiyoruz. Bu bilmeyiş bizi kötücül kılıyor. 'Hayr' ve 'şer' üzerindeki yorumlarımız, 'gün'ün 'dar'lığından epey nasipleniyor.

Eğer yazar, insanın gerçekliğini aşan biri değilse, herkes gibi o da 'insani durum'a mahkûmsa, Kafdağı'nın ardında yaşamıyordur. Yazar; somut hayatı okuyan, ona bir anlam kuran soyutun ara sokaklarında yaşıyor. Bir ömürlük düşünsel yolculuk, yazarı somutun uzağına itmiş, 'kıyı'da yaşamayı ona bir kader olarak armağan etmiştir. Varlık algısı, hayatı okuyuş ve yaşayış biçimi, onu ortalama insandan ayırır.

Ancak yazar da modern zamanların hastalıklarından popüler olana gönlünü kaptırdı. 'Değerliliğini' hayatına taşımaktan çok, tüketimdeki metadan 'değerlilik' edinmek kaygısına düştü. Popüler olana oturmayı içine oturtan bir yazar türünden bahsediyoruz; ondan ve edebiyatından…

Popüler edebiyat dediğimiz şey, yani bugün yığınların önünde kuyruk oluşturduğu kitaplar, hayatı 'oya'lamak gibi 'ağır' bir havayı kaldıramayanların, hayatta oyalanmak gibi hafif havalara kaçanların oyuncaklarıdır. Popüler edebiyatın tüketicileri çocuklar gibi saldırıyorlar bu kitaplara. Sahip oldukları bu oyuncak kitaplarla oyalanıyor, bir süre sonra bunlardan bıkıyor, yeni oyuncaklar için mızmızlanıyorlar. Bu oyuncak kitap-

lar, içlerindeki boşlukları dolduramıyor, onları sadece oyalayabiliyor. Popüler edebiyatın tüketicileri hayatın yollarında böyle oyalanarak, bilinmedik dağların ayak basılmamış kuytularında saklı taze kır çiçeklerinden yoksun kalıyorlar. Ne kendileriyle ne de sahici bir hayatla karşılaşabiliyorlar. Koca bir hayatla birlikte kendileri de heder olmuş oluyor. Üzerinde düşünülmemiş bir hayat yaşanmamış sayılıyor.

Popüler edebiyat, yazıcısının niteliğinden çok tüketicisinin niteliğinden beslenir. Aktör yazar değil, tüketici-okuyucudur. Çünkü popüler yazar okunmayı/tüketilmeyi tercih eder, bunu esas aldığı için de tüketicisinin beğenisine seslenir, onun seviyesine iner. Bu sebeple popüler edebiyatın tüketici-okuyucusu ne kadar okursa okusun, yeni bir şey okumuş ve yeni bir beğeniyle tanışmış olmuyor; okuduğu/tükettiği şey kendisidir, gelip kendi beğenisine/seviyesine düşmüş bir yazarı okumaktadır. Popüler yazarın efendisi tüketici/okuyucu, yerlerde sürünen bir beğeni ve niteliğin içinde canın kıymetini bilmekten çok canın keyfini sürmekte, böylelikle canına kast etmektedir.

Has yazarların imaj kaygıları yoktu, dertleri vardı; kendileriyle ve hayatla ilgili... Kendilerini değerli kılmak suretiyle hayatlarını anlamlı hale getirme kaygısı içindeydiler; 'artist yazar/düşünür' durumunu düşünemiyorlardı bile. Daha çok insandılar. Burunları havada gezen tiplerden hiçbiri, bir *Mesnevi*, bir *İlyada*, bir *Sözler*, bir *Yitik Cennet*, bir *Karamazof Kardeşler* yazamıyor.

Evet, bilmek acıtır! Neredeyse dinlerin tümünün ortak çağrısı olan 'kendini tanı!' uyarısı içinde kendine ve hayata eğilen her zihin, bol bol 'susmak' toplayacaktır. Çünkü insan sahih olanı farkettiğinde, hayreti ve şaşkınlığı artar. Sahihlik karşısında bir şey yapılabilir: susmak! Sözün yetersiz kaldığı yer var ya, orası işte susmak...

Stefan Zweig'in Reiner Maria Rilke bağlamında söyledikleri, bize bu 'sahici yazar/insan'ın portresini gösteriyor. Bu yazarı, daha doğrusu bu sahici insanı anlamak için uzun bir alıntı yapacağım:

"Reiner Maria Rilke'nin değerli adını, Alman şairi olmasına karşın Paris günlerimin yapraklarına geçiyorsam, bu, Paris'te en çok, en sık onunla bir arada bulunduğumdan, yüzünü eski resimlerdeki gibi her yerden daha çok sevdiği bu kentin siluetinin üzerinde görür gibi olmamdandır. Onun ve öteki ustaların altın kakma işler gibi zihnime çakılan sözlerini düşününce, büyük saygı beslediğim ve gençlik yıllarımı ulaşılmaz takımyıldızlar gibi aydınlatmış olan o adları aklıma getirince ister istemez şu sıkıcı soru karşıma dikiliyor: Günümüzün karmakarışık, altüst olmuş düzeninde, böylesine tertemiz ve kendisini salt şiire vermiş edebiyatçılar bir daha ortaya çıkabilecek mi? (Bu edebiyatçılar) dış dünyadan istedikleri bir şey yoktur; kitlelerin ilgisine, onur unvanlarına, paye ve makamlara, kazançlara düşkünlük göstermezlerdi. Bütün çabaları sessiz, ama büyük bir tutkuyla, cümleleri en güzel biçimde birbirine bağlamak, her bir satırının müzikle sarmaş dolaş, renklerle ışıl ışıl ve resimlerle dopdolu olmasını sağlamaktı. Bir tür lonca gibiydiler. Gürültülü dünyamızın ortasında yaşayan keşişlere benzerlerdi. Günlük hayatın bilerek dışında kalırlardı; birbirine eklenen uyakların, rüzgârda düşen bir yaprağınkinden daha hafif bir ses çıkararak, ama yine de bu düşüşüyle en uzak ruhlara bile dokunarak o anlatılmaz duyguyu doğururken çıkardıkları ses, yani o ince ve duygulu, ama zamanın gümbürtüsünü bastıran ses, onlar için en önemli şeydi. (...) Bütün sevgilerini yalnız sözcüklerin seslendirilmesine vermişlerdi; onlar gazete ve zaman gibi aşıma dayanıksız şeylere değil, süren, hiç sonu gelmeyene ilişkin sözcüklere tutkundular. Onlara bakınca bir utanç duygusu gelirdi insana; ne kadar sessiz, göze çarpmadan yaşarlardı. Kimi köylüler gibi kırlık bir yerde, kimi

de küçük bir meslekteydi. Bir üçüncüsü ateşli bir hac yolcusu gibi dünyayı dolaşmaktaydı. Hepsini de çok az kişi tanırdı. (…) Geçici olan her şeyden büyük bir titizlikle vazgeçer, sanat yapıtlarını ortaya koyarken, kendi yaşayışlarını da sanat yapıtı haline getirirlerdi. (…) Orman yangınının hayvanları gizli yuvalarından atması gibi insanları içlerindeki bütün birikimlerden koparıp alan günümüz yaşam biçiminde böylesine yüzde yüz şair ruhlar olabilir mi? (…) Rilke'ye ulaşmak çetin işti. Evi ve adresi bulunmadığından, arayıp ele geçirmek kolay değildi. Yeri yurdu, belirli bir işi yoktu. Dünyayı dolaşır durumdaydı hep. Hiç kimse, hatta kendisi bile nereye yöneleceğini önceden bilemezdi. Aşırı duygulu ve bütün etkilere açık kişiliği için her kesin karar, plan ve önceden haber vermek gibi bir zahmetti. Onunla karşılaşmak işte bu yüzden rastlantıya bağlıydı. (…) Yürüyüşü ve konuşması anlatılamayacak kadar sessizdi. Bir topluluğun bulunduğu odaya girişi öyle sessiz olurdu ki, hemen hiç kimse farkına varmazdı. Bir köşede sessizce oturup kulak kabartır, kafasına bir şey takıldığında alnını belli belirsiz kırıştırırdı zaman zaman; konuşmaya başlayınca da gösterişten ve aşırılıktan kaçınırdı. Bir ananın çocuğuyla konuşması kadar doğal, açık ve sevgi dolu bir anlatışı vardı. Büyükçe bir çevrenin ilgisinin üzerine çevrildiğini sezer sezmez, sözünü yarıda kesip o tuhaf sessizliğine dönüverir, yine çevresine kulak kabartmaya başlardı. Her hareketinde, her davranışında hep bu sessizlik vardı."[1]

Susabilmiş adamın (sahici yazar) yaslandığı bir anlamı vardır. Bu anlamın içinde kalmak gibi bir kaygı taşır; kızılderilinin, 'iyiliğini koru! ' uyarısını unutmaz. Belki de yazarı en iyi tanımlayan şey, kaygıdır. Hayatta bulunuşundan ve sahip olduğu anlamı yitirmekten duyduğu kaygı... Bu kaygı onu tutar; 'herkes' için anlamlı ne kadar şey varsa hayata dair, bunların hiçbirine

---

1 *Stefan Zweig, Dünün Dünyası: Bir Avrupalının Anıları, Can Yay.*

dört elle sarılma becerisini göstermez. İçinde bir imparatorluk gibi büyüyen kaygı her seferinde parmaklarını yumuşatır, hayat ellerinin arasından düşüverir. Hayatın acemisi olur. Düşer kalkar devamlı; dizleri yara bere içinde kalır.

İki şey, yazarın yakasını bırakmaz. Düşünsel yolculuğun birikimi olarak var olan anlamın, onu somut/gerçek hayatın acemisi yapmasından doğan arıza ve tabiatındaki 'iyi' ve 'kötü'nün çatışmasından herkes gibi etkilenmesi… Bu iki şey, yazarı problemli kılar; 'yazıları' ile 'yaşadıkları' arasında çatlaklar oluşturur. Yazarın problemli oluşu da, anlayışla karşılanmaz. Karşılanmaz çünkü o insanların 'güvenilen dağ'ıdır.

'Güvenilen dağ'da oturan yazarın, bu ülkenin sosyolojisinin diktiği bir elbisesi de var: 'Yazar her şeyin en doğrusunu bilir' durumu... 'Doğrunun hâkimi yazar', insanları adam etme hakkını elinde bulundurur. En doğruyu o bildiğine göre, yanlış yapma ihtimali de düşüktür. Ve onun yanlışlığa düşmesi, öyle sıradan bir şeymiş gibi karşılanmaz. Hem yazılarında 'doğru' adına kükreyip duracaksın, duyarlılık dökülecek kaleminizden, sonra ortalama insan gibi 'kötü'nün içinde poz vereceksiniz! Hayır, yazar düşemez!

Bu ülkede, yazara böylesi bir elbise giydirilmiştir. Karşımızdaki, neredeyse 'tanrı yazar'dır; ona dokunmak, Nirvana'ya ulaşmak gibidir. Burada bir yanlışlık var! Yazara giydirilen veya yazarın gönüllü olarak giydiği elbisenin kumaşı, kesim şekli, dikim biçimi sahih değildir. Bir kurmaca olarak hayatlara müdahale eden böylesi bir yazar aslında yoktur.

Ortalama insanı kuşatan hayat, yazar karşısında pes etmiş değildir, hatta ortalama insan, hayat karşısında yazardan daha dayanıklıdır. Çünkü o; hayatın boşluk olarak gördüğü taraflarını doldurarak onu tedavi etmeye kalkmaz, sadece yaşar. Yazar böyle değildir; üzerine üzerine gelen hayatın 'ne'liğine dair zih-

ninde beliren soruların gösterdiği boşluğa gözlerini dikmiş, bir çaresini bulup o boşluğu doldurmak istemektedir. Gölgesinde kaldığı hayatın boşluğunu doldurmaya uğraşırken, onu yaşamaya fırsat bulmaz. Hayatı yaşamadığı için de, hayatı bilmez; bilmediği bir hayatın sokaklarında düşer kalkar.

'Yazar belki de, hayat ile kendi arasındaki derin uçuruma dayanabilmek için yazıyor.' tespiti çok yerindedir. Çünkü 'çukur' ağzını açmış, onu çağırıp durmaktadır. Düşmemek için, kalbinden çıkardığı her bir yazıyı çukurun ağzından aşağıya bırakmakta, çukuru yazıyla doldurmak suretiyle ona düşmekten kurtulmaktadır.

Varlığa ilk insan ve ilk peygamber olarak bırakılan Hz. Âdem'e 'isimler'in öğretilmiş olması, bize 'dil'in, insanın ve varlığın temel hakikati olduğunu gösteriyor. Kendisine isimler öğretilmemiş olsaydı, insan, o bin bir sorunun uçuştuğu varlık bulmacasında ne yapardı? İsimlerini (hakikatlerini) bilmediği o çok şeye nasıl gider ve onlara nasıl katlanırdı? Bütün bir varlık 'diliyle' kendini açmış olmalı ki, Hz. Âdem orada öylece, 'yabancı'lığın ürkütücülüğüne düşmemiştir. Dil ona 'ev' olmuştur. Kendisine 'sürgün' olan 'gurbet'te, bilinemezliğin o kaygılı ikliminden 'dil'e sığınarak korunmuştur. Çünkü varlıktaki en küçük kımıltının bile 'ismini' bilmektedir. Bütün caddelerini bildiği bir şehirde dolaşır gibi varlıkta dolaşmaktadır.

Varlığa getirdiğimiz tanımların hepsi, çok şeyi anlatmakla birlikte, derinden derine, sadece tanımlanan şeyin 'dil'ini açığa vurur. Bütün çabamız, tanımlamaya çalıştığımız şeyin nasıl bir 'ev'de ('dil'de) oturduğudur. Sanki 'ev'ini bilsek, o şeyi bütünüyle tanımış oluruz. 'Bana evini anlat, sana kim olduğunu söyleyeyim.' durumu yani... Heidegger'in o meşhur tespitini hatırlaya-

lım: *'Dil, öznenin/varlıkın evidir. İnsan, varlığın evinde (yani dilde) iskan eder (var olabilir).'* 'Ev'in içimize saldığı 'güven' içinde kendimizi inşâ eder, inşa sürecinde sahip olunduğumuz dille 'dışarı' çıkarız. Dilimizin 'ne'liği 'kim'liğimizi gösterir. Çünkü dilimizin kurduğu 'duruş', yani üslup, bizi tanımlar.

Dilin 'var oluşumuz'la yakından ilgili olduğunu anlatmaya çalışıyoruz. Demek istiyoruz ki, 'dil'e dair düşündüğümüz/yaptığımız her şey varlığımızı şekillendirir. Oturduğumuz evlerin mimarisinin ve yapısının beğenimizi ve tasavvurumuzu ortaya koyması gibi, varoluşumuza 'ev'lik yapan 'dil'imiz de, varlıkla nasıl bir 'münasebet' kurduğumuzu işaretler.

İnsanın inşâsında böylesine önemli olan 'dil'in etrafında 'medeniyet perspektifleri' de şekillenir. Medeniyetler de, etrafında geliştikleri, dolayısıyla renklerini edindikleri dilin imkânlarını kullanırlar. Dil burada da kurucu unsurdur. Diyebiliriz ki, Batı-Doğu karşıtlığı, bu iki medeniyeti şekillendiren dillerin ontolojik farklılığından doğuyor. Bu farklılık, Batılı ve Doğulu'yu, tarihin o gürültülü akışında birbirine karşıt iki ayrı yere düşürmüştür. Bu sebeple Doğu ve Batı, hayatın ying ve yang'ı gibi durmaktadır.

Modern zamanların başat kültürü içinde savrulup duruyoruz. 'Şey'lerle olan münasebetimiz kopmuş gibidir. Modern insan, biraz da 'göçebe'dir; 'yer'ler arası gidip gelen... Adresi yoktur onun, 'ev'sizdir. Yersiz, yurtsuz, evsiz, adressiz olduğundan, hiçbir şeyle sahici bir 'aidiyet'i de yoktur. Bu sebeple; memleket, ayrılık, gurbet, hasret, gariplik gibi kavramlar, neredeyse hayattan düşmek üzeredir.

Bizi aileye, arkadaşa, dosta bağlayan; etrafımızdaki nesne ve insanları 'anlamlı' hâle getiren imânî bakışın uzağına düşüp, her

bir şeyi birbirinden bağımsız telâkki eden 'modern algı'ya yakalandığımız nispette 'yabancı'laşıyoruz. Aile, memleket, dost halesi, 'bizi tutan' şeyler olmaktan çıkıp 'sıradan'laşıyorlar. Ve öyle olmaya başladıkları için de, onlara hasret duymuyoruz. Hasret duymuyoruz çünkü kendimizi onlara 'ait' hissetmiyoruz.

Kendimizi büyük ailenin (yaratılan her şeyin sahibinin 'bir' olmasıyla doğan aile mesela) ferdi olarak hissetmediğimizden; ben, sen, o 'atomik' cüzler olduğumuzdan, bir şeyle birlikteliğimiz o şeyle olan 'iş'imiz kadar oluyor. Bizi anne-babamıza götüren şey mecburiyettir; 'burada' yaşatan ve 'iş' arkadaşlarıyla bir arada tutan... Bu mecburiyet kalktığında dağılıveriyoruz. Dağılıp kendi başımıza kaldığımızda, üzülmek bir yana, hafiften rahatlıyoruz. 'Mecburiyet'in can sıkıcılığından başımıza kalmışlığın rahatlığına geçtiğimizi, dolayısıyla 'özgür'leştiğimizi düşünüyoruz.

Şunu demek istiyoruz: Modern (dini, kadim tasavvurları arkaya alan) algıya maruz kaldıkça 'aidiyet'lerimizi yitiriyor, dolayısıyla 'ayrılık' denen o yakıcı durumları yaşamıyoruz. Ayrılamadığımız için de, 'hasret' duymuyoruz. 'Hasret'siz kaldığımızdan, bir yere veya birilerine kavuşmanın sevincini yaşamıyoruz. Netice şu oluyor: 'Hasret'siz ve 'sevinç'siz somurtkan bir hayat…

Bu durum, yaşanılası değildir. Ve bunu en çok 'iç dili' olan insanlar fark eder. Kalbine yaslanarak yaşayan, insanı ve hayatı anlamlı kılan 'değer'lerden beslenerek büyüyen her zihin, bu sebeple büyük acılar yaşar. Ortalığı kasıp kavuran bu 'yabancılaşma' rüzgârının direncini kıracak 'değer'leri yeniden hayata çağırmanın gereğini derinden hisseder. İç atölyesinde büyüttüğü güzellikleri hayata taşımak adına konuşur, bunları 'yazı'ya döker.

Kafka, bir dostuna yazdığı mektupta şöyle der: *"Bütünüyle bizi ısıran ve bizi zehirleyen kitapları okumalıyız. Okuduğumuz kitap kafamıza balyoz indirilmiş gibi bizi uyandırmıyor ise, neden okuma zahmetine girelim ki? Senin dediğin gibi, bizi mutlu kılsın diye mi? Aman Tanrım, hiç kitap olmasaydı da o denli mutlu olurduk. Kendimizi azıcık sıkarsak bizi mutlu edecek kitapları biz de yazabiliriz. Bize gerekli olan, en acı verecek talihsizlik gibi bize vuran kitaplar. Kendimizden çok sevdiğimiz birinin ölümü gibi vuran, insanlardan uzaklara, ormanlara sürgün edilmişiz duygusu veren, intihar gibi kitaplar. Kitap içimizdeki donmuş denize inen balta gibi olmalı. Ben buna inanıyorum."*

'Yazı'nın daha çok bir 'rahatsız âdem'in eylemesi olduğunu düşünüyorum. Rahatsızdır yazar denen âdem, rahatsızlığından yazar. Rahatsızlığı sebebiyle yazdığı için rahatsız da eder. Ki yazarı, durgun bir suyun kaderine teslim etmeyen şey, rahatsızlığıdır. Onun tazeliği, hep yeni şeyler söylüyor olması, rahatsızlığının baki oluşundandır. Bu durum onu ayağa kaldırır, yola çıkarır. Ayakta ve yolda oluşu, içinin derdiyle bağırıyor olması, yaşananın koynunda tatlı uykulara batmış çoğunluğun ortasına bir bomba gibi düşer. Yazı veya kitap; rahatsız etmiyorsa, gidip dokunduğu kalbi kıpırdatmıyorsa, acıtmıyorsa içleri, zihne sorular bırakmıyorsa, insanı yola kışkırtmıyorsa, sahi insan niçin okusun? O kadar zahmete değer mi? Okumak bir yolculuğa çıkmaksa, okuduklarım beni yerimden etmeli.

İsmet Özel'in hep rahatsız ettiğini düşünüyorum; rahatsız bir âdem olduğunu ve dönüp dönüp biz okuyucusuna rahatsızlık verdiğini… Hepimiz, biraz da onun vesilesiyle rahatsız âdemler oluverdik. Kafka'nın mektubunda geçen kitapların yazarı olmalı ki, *Kırk Hadis*'in mukaddimesinde şunları yazabiliyor: *"Bir hadis-i şerifin bir şairle ne ilgisi olduğunu, bir hadisin*

bir şaire neler ilham ettiğini, bir hadisin bir şaire hangi bakımdan ikramda bulunduğunu öğrenmek hoşunuza gidecekse doğru yere geldiniz. Geldiğiniz yer doğrudur ve fakat bu yerde kalacaksanız bu yerin size rahatlık temin etmeyeceğini bildiğiniz müddetçe kalabilirsiniz. Kalmayı göze aldıysanız 'terakki' sahasına girdiniz demektir. Korkulur ki bu satırların devamında okuyacaklarınız şimdiye kadar bozulmadan koruyageldiğiniz rahatınıza musallat olacaktır."

‘Küçük’ mevzular

Bir 'kara adamı'yım. Anadolu'nın kıyısı olan, bir sınır bölgesinin karasında doğmuşum. İçine doğduğum hayatın bana yaşattığı hikâyeyle bugün yine Anadolu'nın bir kıyısında, bir liman kentinde yaşıyorum. Coğrafi olarak kıyıda yaşarken, düşünsel anlamda da hep 'kıyılarda'yım. Bir şeylerin ne tam içinde ne de tam dışındayım. Tanpınar gibiyim yani. Her an çekip gidecekmişim gibi. Büsbütün bir şeylerin içinde değilim. Büsbütün içeride olmak hapsolmak gibi geliyor bana. Bir 'kıyıperver'im. 'Kıyı'nın yüzü hem içeriye hem de dışarıya dönüktür; girebiliyor ve çıkabiliyorsunuz. Bu insana bir özgürlük veriyor, kendinizi tutuklu hissetmiyorsunuz.

Seçtiğim, tercih ettiğim bir şey değildir bu. Kaderi okumak olmuş biriyim; okumak, devamlı okumak… Hep okuduğum için de, kendimi hep yollarda hissediyorum. Hep yolda olan biri için, her durak biraz sonra terk edilir. Çünkü yolcu yolda gerek, o hep böyle kıyıcığa ilişir. Yerleşirse bir yere, o yerin parçası olur, alışır oraya. Parçası olduğu ve alıştığı o yer, bir süre sonra cazibesini yitirir, alışkanlık denen uyuşukluk onu da bitirir. Durmak bitmektir biraz. Hep yeniden yaratılan hayatın karşısına taze sözlerle çıkmak için hep yolda olmak gerekiyor. Hayatın yeni yüzlerine yeni sözler söylemek için…

Birkaç soruya cevap

Yazı adamının zihinlerdeki karşılığı, ‘bilen’dir; yazıyorsa, çok şey biliyor demektir. Birazı daha, allâmedir; ilmin cisimleşmiş hali...

Doğrusu, böyle bir karşılığı kabullenecek cesaretim yok. Çok şey bilmiyorum; bildikçe küçüldüğümü, küçüldükçe de büyük laflar etmekten korktuğumu hissediyorum.

Birisi bir şey sorunca, susmayı tercih ediyorum. Susunca, kendimle konuşmaya başlıyorum. Kendime söylediğim şu oluyor: Söyleyeceğin söz seni taşımakta güçlük çekerken, başkasını kolundan tutup kaldırabilir mi?

Kaderi ‘yenilenmek’ olan bir kalbin sahibi olan ben, şimdi bunları yazarken de böyle hissediyorum. Amacı, kendisini hayata iliştirecek sözler biriktirmek olan bir adamın kendince sözlerini okuyorsunuz.

Bu satırların yazarına yöneltilen ‘Sanat nedir? Sanatçı kimdir? Sanat ne içindir?’ gibi sorulara verilen aşağıdaki cevaplar da böyledir:

'Sanat nedir?' sorusunun birebir muhatabı olmadığımı söylemeliyim. Mütevazı bir şeydir yaptığım; gelip bana dokunarak geçen hayattan anladığımı yazıyorum. Elbette ki 'yazı', sanatın alanı içindedir ve 'yazı adamı' da sanatla ilgilidir. Ama yine de

söylediğim gibi, 'Sanat nedir?' sorusuna vereceğim cevap, herkes için geçerli olacak bir tanım olmayacaktır.

Sanat, içine doğduğu hayatı hayretle takip eden bir adamın kalbine birikenlerin, kendini bir şekilde dışa vurmasıdır. Aslında bir anlamda herkes bir şey üretir. Çünkü her insan bir şekilde hayatla diyalog halindedir. Fırıncı Ahmet Usta ile mimar Kemalettin Bey'in hayat algıları farklılık arzetse de, sonuçta ikisi de algılarıyla bir sonuca gidiyor, hayatın orta yerine bir şey koyuyorlar.

Sanıyorum 'sanat değeri' denen şey, derinliğe işaret eder; ürünün niteliğini belirler, ürünün kendisini bütünüyle ortadan kaldırmaz.

Sanatçı; yakaladığı derinlikle herkesin dışına düşen, birkaç adım öne çıkandır. Hayatı estetik bir form içinde konuşturan adama sanatçı diyoruz. Sanatçı, hayatı algıladığı form içinde ifade ederken, kendisini de sunar.

Hayat, mimarinin diliyle konuşmaya başlamışsa, onu konuşturana 'mimar'; renkler bir tabloya düşürülerek sunulmuşsa, bu sunuyu hazırlayana 'ressam'; yok, eğer varlık şiirin dizelerinde kımıldatılmışsa, dizelerin sahibine 'şair' diyoruz.

Sanat insan içindir. Hem sanatçı, hem de ortaya koyduğu ürünler hayattan ve insandan çıktığı için böyledir.

Sanatçı bir insandır; içine doğduğu hayatta bir anlam arıyor, bulduğu anlamla zamanını ve uğraşını anlamlı kılıyor. İmza attığı ürün ile mutlu ve iyi oluyor. Eğer sanat dediğimiz şey, sahibine ve bunu izleyene ışık düşürmüş ve onları düşündürtmüşse, hedefini bulmuştur. Sanatçı ve sanat eserlerini ilgiyle izleyen insanlar, sonuçta bir toplumu oluşturduklarından, toplum da bu sanattan istifade etmiş olur.

Şöyle ki:

Sanatçı; daha baştan, 'Bu toplum için bir şey üreteyim' diyerek başlamaz. Fabrika değil ki, ihtiyaçlardan hareketle bir şey

üretsin. Sanatçı kendisini arz talep kalıbına sokmaz; maruz kaldığı hayatın kendisine dayattığı şeyi üretir sadece. Ve bizler, sanat eseri diye önümüze konulan şeye, hayattaki karşılığı kadar değer veririz. Hayattaki karşılığı bize sahihlik duygusunu verir.

Evet, sanat insan içindir; insanı anlamlı kılıyorsa, sonuçta bunun ışığı topluma da düşer.

Dost(lar)a mahsus

Tâ karanlıklar içinde birden
Bir türkü gibi yükselirsin sen
Fısıldarım sana yıllarca içimde biriken
Söyleyemediğim ateşten kelimeleri.
— Sezai Karakoç

'Dost bir vatandır.' diyor Andre Gide. Bütün kalbimle buna katılıyorum. Çünkü öyle...

Her zaman kapısını çalabileceğiniz, açılabileceğiniz, her şeyi paylaşabileceğiniz bir dostunuz yoksa siz de yoksunuz.

'Karanlıklar içinde birden' karşımıza çıkar, bir türkü gibi içimize akar dost dediğimiz insanlar. İçimizde büyüyen amansız bir korku, içlerinden yükselen seslerle dağılır.

'Birbirimize kendimizi dayatmamalıyız' diyorsunuz.

Tabii ki öyle... Kazançlı birlikteliklerin ayırıcı vasfı, 'öteki'ni dinlemek ve anlamaya çalışmaktır.

Bir de, 'kendimizle başbaşa kaldığımız, kendimizi dinlediğimiz zamanlarımız olmalı' diyorum. Yüzeysel bir hayatın insana verdiği yapay yaşamışlık duygusunun çok da gerçek olmadığını söylüyorum.

Bol ışıklı, geniş bulvarlı kentlerin arka sokaklarında acı çeken binlerce insan yaşıyor. İhtiyaç sahiplerinin derin inleyişleri, beş yıldızlı otellerin şen-şakrak gecelerine karışamıyor.

Yüreklerinin etrafına sınır bekçileri koyarak duyarsızlaşan cüzdanı kabarık insanlar, yeryüzü çocuklarının masum ve mazlum bakışlarından kaçmak için neler yapmıyorlar ki!

Bu insanların dışında kalmak bizim için büyük bir kârdır.

Yaşanılan anın içine kendimizi, gönlümüzü bırakmak en iyisi. Herkesi ve herşeyi değiştirmek, dönüştürmek boyumuzu aşıyor.

Bir çocuğun elinden tutmak, bir ihtiyarın gözlerine eğilmek, yan komşumuza selam vermek, yola düşmüş fazlalıkları kaldırmak...

Bunları yapabiliriz.

...

Yalnızlık...

O bizim kaderimiz; yalnız doğar ve yalnız ölürüz.

Çok insanla sarmalanmış olmamız, hayatı bizim için biraz daha yaşanılır kılmaları bu gerçeği değiştirmez.

Hatta yalnızlık iyi bir şeydir.

Tabii ki seçilen yalnızlık...

Tercih edilen yalnızlık, bizi olgunlaştırır.

Susmakla, kendinizle kalmakla hayatı ve kendinizi farkedersiniz. Sorularınızı, cevaplarınızı bulursunuz sonra.

İçine düşülen yalnızlık ise, bir bela gibi insanı yer bitirir.

Oscar Wilde yerden göğe kadar haklı.

'Kişinin kendi ayrıcalığını bilip yalnızlığı seçmesi başkadır, tek başına kaldığını düşünmesi başka.'

Eğer sağlam referanslarınız yoksa, elinizde yaşanmaya değer bir şey kalmaz ve hayat anlamsızlaşır.

Yaslanabileceğimiz bir dağımız olmalı, diyorum.

...

'Umut, kötülerin en kötüsüdür, çünkü acıları uzatır' diyordu Nietzsche.

Biz böyle düşünmüyoruz!

Görünen ve yaşanan ne ise, bakışa göre nitelik değiştiriyor; her şey netice itibariyle güzeldir.

Kalbimize yaslandığımızda, sürgün edilmiş bir hayatın rüzgârları yüzümüzde gezinmeye başlar.

Hafiften canlanırız.

Bahara uyanan toprağın heyecanına ortak oluruz.

Gözlerimiz aralanır; uzun ve yorgun bir uykudan.

İçine tıkıldığımız hapishanelerin küf bağlamış duvarlarından taşlar düşer.

Eskimiş çitlerin boyaları dökülür.

Yola çıkar ve yürürüz.

Baskın ve gri bir iklimi geride bırakır, dağ havasını soluruz.

Biz muhtaçlar

Anladım ki benim felaketimi tatmamış olan, benim hangi felakete uğradığımı bilemez. Kurtuluşum ancak benim gibi, benim kadar kurtuluşu özleyenin bana el vermesiyle mümkün.

—İsmet Özel

'Sen ve ben birbirimize muhtaç değiliz.' diyordu yazar, 'Ben ve sen muhtaç varlıklarız.'

Yetmiyoruz! Üzerimize üzerimize gelen hayata çelimsiz omuzlarla karşılık veriyor, ona yetmiyoruz. Bir yerlerde tökezleniyor, hayatın altında kalıveriyoruz.

İlk çare başkasına yürümek oluyor; acılı yüzümüzü göstermek, yürüdüğümüz kişide var olduğunu düşündüğümüz iyiliği kışkırtarak yanımıza çekmek, ona yaslanmak istiyoruz.

Bu mümkün oluyor mu?

Yazarı haksız çıkaran durumlar sözkonusu olsa da, başkasının beraberinde omuzlarımıza taşınan yüklerle işimizin zorlaştığı da oluyor. Ancak her şeye rağmen başkasının kalbine yakınlaşmamız, bize dokunulmuş olmasının, bir garip buluşmanın verdiği rahatlık yaşarız birlikteliklerde...

Muhtaçların buluşması, birbirlerine, 'Biz muhtaç varlıklarız.' diyebilme şansı bulmaları az bir şey değil. Çünkü 'Yalnız olduğumu söyleyebileceğim bir insanı dahi bulamamanın yalnızlığı içindeyim.' diyen romancının işaret ettiği yakıcı bir yalnızlık da var. İnsan muhtaç da olsa, bir başka muhtaçla birlikteyse, muhtaç olduğunu söyleyebiliyor ve böylelikle öldürücü hâle ge-

len sessizlik dağılıveriyor. Bu sebeple yürümek, bir başkasına değmek, tanışmak ve birlikte yolculuğu sürdürmek iyi bir şeydir.

Tanıştığımız kalplerden acımızı silecek merhemler edinmemiz mümkün değil, bunu yeniden düşünmeliyiz. Sahici buluşmalara rağmen acılarımız devam eder.

Bu böyle!...

Buluşmalar acılarımızı sadece anlamlı kılabilir.

‘Başkası’yla karşılaşma

Gözler var, insana bir hayat veren,
Çilli keklik gibi seken gözler var.
Gözler var, yıllarca bakmadan gören,
Yıllarca görmeden bakan gözler var.
—Halil Soyuer

Her insanın doyurulmaz bir tarafı var. Kimisi iflah olmaz bir açlıkla yemeklere saldırır, kurulan her sofra, içindeki açlığı kışkırtır. Kimisi yeni giysiler edinmek ister, dolaplar alamaz olur alınanları, dışarıya dökülürler. Kimisi serüven tutkunudur, evcilleşmemiştir, başını alıp gitmek ister, hiç bilmediği yerlerde bir yabancı olarak güneşin altında yürür.

Bana gelince...

Benim de doyurulmaz bir tarafım var: ‘Başkası’yla karşılaşma açlığı çekiyorum her daim. Her tanıdığım yeni insan, bu açlığımı daha da azdırıyor. Hayata yetmediğimi, ‘başkası’yla çoğaldığımı, zenginleştiğimi düşünüyorum.

Çok kişiyi kendimde toplamış biriyim. Her okuduğum roman, kitap bana benden başka olan birilerini taşıyor. Bir birikimim ben... Farklı isimlerin hikâyelerine kendini açmayan, onlardan korkup kaçanların, hep kendisiyle kalanların büyük bir yoksunluk içinde olduklarını düşünüyorum.

...

Tanıştığım her yeni insan ne yazık ki herzaman ‘yeni’ biri olmuyor. Bazen de başkalarının fotokopisi tiplerle karşılaşıyo-

rum. Kendine has hiçbir özelliği olmayan, kısır bir çerçevede koşuşturup duran, üretilmiş, kopya edilmiş tipler...

Bu bir yargılama değil, yazıklanmadır.

Kendimi beğeniyorum anlamına gelmiyor bu. Kendimi yeterli görmüş olsaydım, yolculuğumu durdurur, başkasıyla karşılaşma açlığını çekmezdim...

Hadi ordan!

Şehirler, vasıtalar etrafında inşa edildiklerinde insan ayağı değersizleştirilmiş olur, okullar öğretmeye soyunduklarında kendini yetiştirme kaybolur ve hastahaneler zor durumda olan herkesi kendi bünyelerine aldıklarında yeni bir ölme biçimi var olur.
—Ivan Illich

Yusuf Alper... Psikiyatri profesörü... Erzurumlu ve İzmir'de yaşıyor.

'Teknolojik gelişmelerle birlikte her şeyin biyolojik bir temeli olduğu, birçok hastalıkta somut birtakım bulguların olabileceği gibi iddialar ortaya atıldı ve netice itibariyle bir biyolojikleşme süreci yaşandı. Fakat son yirmi yıldır bir kayaya çarptıklarını anladılar; biyolojik paradigma ile her şeyi açıklamanın mümkün olmadığı anlaşıldı.' diyen bir psikiyatrist.

Psikiyatrisine dair iktibasatım kendisiyle bu konuda yapılan bir röportajla sınırlı. Onu daha çok şair kimliğiyle biliyorum. 'Ben hüznün şairiyim' diyen bir şair...

Şair ve psikiyatrist...

Böylesi önemli iki disiplini çalışan bir ismin konuşmacı olduğu söyleşi kaçar mı?

'Sanat ve Psikiyatri Kavşağında' başlıklı söyleşisine yetişmek üzere yola çıkıyorum. Zihnimde Schopenhauer'in şu cümlesi var: *'Düşüncemin ilk şafağından beri kendimle dünya arasında bir uyumsuzluk bulunduğunu hissettim.'*

Öteden beri aynı şeyleri yaşadım. Yaratılan dünyayla değil ama, insan zihniyle oluşan gerçeklikle aramda hep bir mesafe oldu. Katılmadığım, onaylamadığım yaşanmışlık ve tarihle kendimi çevrili buldum. Genel geçer kabullere, egemen dile yakın olmadım. Bir yabancılık duygusuydu hep yaşadığım.

Bir yerinden sanata/edebiyata bulaşmak böyle bir şey midir?

Sanatçı adam rahatsız adamdır, tanımlamasını düşünerek şu soruyu soruyorum:

Yaratılan ile yaşanılan dünya arasındaki karşıtlıktan doğan sosyolojinin can sıkıcılığından kozmosa kaçarak kendini inşa eden sanatçı nasıl bir adamdır?

Pratik hayatı temel aldığınızda onlar birer uyumsuzdur, çünkü pratiğe itirazları var. Hayata doluşan o çok şeyi aralayıp hayatın batınında saklı olan sesi duymaya çalışırlar. Kendince bir dil oluşturmaları, bir duruşa geçmeleri rahatsızlık veriyor. Bu onları daha da uyumsuz hale getiriyor. Yusuf Alper'in söyleşide işaret ettiği 'biyolojikleşen psikiyatri'ye göre onlar biraz 'deli.' Hayatı okuma/yaşama biçimleri 'normal'in dışında kaldığı için 'anormal'ler, yani hasta...

Söyleşi bu minvalde devam etti. Anti-psikiyatrist Lang'ın modern psikolojiye (biyolojikleşen) yöneltttiği eleştirilerin önemine bir kez daha inandım.

Evet, 'biyolojikleşen psikiyatri'nin kendisi bir problemdir. Kendisi de psikiyatrist olan, ama daha önce has şair olarak bildiğim Kemal Sayar'ın tespitini aktarmak istiyorum: *'Tıp kurumları yasal ve dinî kurumların yerlerini almaya başladılar; dolayısıyla, davranışı da artık onlar sınıflandırıyor. Böylece kıskanç kocaları, şişman kimseleri, alış-veriş yapmaktan kendini alıkoyamayanları, tehlikeli araba kullananları ve giderek, sigara içenleri, arada bir hüzne bulanıp şiir yazanları, kendilerini anlaşılmaz metinlerle ifade edenleri tedavi edebiliriz, diyorlar.'*

Yusuf Alper'in söyleşide dikkat çektiği boşluklardan sonra, daha önce dikkatimi çeken bir uyarı geldi aklıma:

'Sana psikolojik teşhis koymak isteyen densizlerin yüzüne psikiyatriye inanmadığını haykır. Kimsenin, senin ruhunu lâboratuar malzemesi haline getirmesine müsaade etme. Hadi ordan, demeyi bil.'

İki soru

Bak martılar kanat çırpıyor sana
Bir rüyadan kopmuş gibi bembeyaz
Yelkovan kuşları yalıyor suyu,
Sen ki bakışında yumuşak bir yaz
Gülümser en yeşil gecesinden
Ve sesin durmadan, durmadan örer,
Yıldız yosunu bir uykuyu...
Bak, martılar kanat çırpıyor sana.
—Ahmet Hamdi Tanpınar

Sanat nedir? İnsan ne ile yaşar?

Kitaplara isim olan bu iki soru Tolstoy'a ait... Bu soruların ardına düşenler kendilerine iyilik yapmış olurlar.

Öyle yaptım ben; Tolstoy isimli bahçeden hoş kokular çektim içime.

Sanatı, soylu bir uğraş olarak ele alırken, evrensel ahlâka zıt düşmemesi gerektiğini söylüyor Tolstoy usta. Sanatkâr samimi, ahlâklı ve inançlı olmalı diyor. Ona göre; *"Bayağılıklarla donanmış gündelik sanat, sanat değildir, gelecekte de olmayacaktır. Sanat, güzelliğe şeklini veren ruhun azametinin göstergesidir. Düşünebilen, gerçeği görebilen, toplumu okuyabilen insanların işidir."*

Tolstoy'un penceresinden bizdeki sanata bakarsak neyi göreceğiz?

Cevabı siz verin.

...

İnsan Ne ile Yaşar'da ise; insanı sevgiye, inanca, kanaatkârlığa çağırır. İnançla kalbi ışıyanların hayatlarında beliren sevgiyle, hayatın yaşanılır yüzünün ortaya çıktığını gösterir.

En önemli zamanın, insanın sahip olduğu ve yaşadığı anın kendisi olduğunu, en önemli kişinin o an beraber bulunulan insan olduğunu, yapılması gereken en önemli işin de iyilik olduğunu söyler.

Maddenin önünde çökmüş insan zavallıdır; hedefini, aşkını yanlış seçmiştir. Kendisini mutlu etmeyecek adreslerde huzur aramaktadır. Şöyle der Tolstoy:

"Huzur insanın içindedir; kalbine doğru yaptığı yürüyüşte aradığını bulur insan."

Sahi insanın ne kadar toprağa (mülke) ihtiyacı var?

Toprak insanı doyurur mu?

Nedir insanı toprağa doğru çeken?

İstediği kadar toprağa sahip olanlar huzurlu mu?

İnsanın kanına karışan, içinde hep yaşayan ve akıp duran bir özlem vardır. Doymak ve dinmek bilmeyen... İnsana seslenir durur bu. Daha fazla şeye sahip olmaya çağırır insanı. Kazanılan her şeyi küçük gördürür, elde olmayanı da büyük...

Bu ses başkalarını rakip olarak diker insanın karşısına, sonra yarıştırır, kavga ettirir.

Tolstoy, bu sesin arkasına takılıp gitmemeyi tavsiye ediyor. İnsanın sadece iki metre karelik bir toprağa ihtiyacı olduğunu söyler. İnsan boyunda bir toprak parçasına, mezar olabilecek daracık bir alana...

Hayat olarak şiir

Bize, sihirli sözcükler fısıldayan insanlar değil, fazilet sahibi olanlar gerek. Bu dünyadaki varoluşumuzu sözcüklerin sihrine tutunmadan da gerçekleştirebiliriz. Kaybettiğimiz ahlâkı, yaşantının şiirine kulak kesilerek bulabiliriz.

—Kemal Sayar

Şiirin içinde bir hayat istiyorum.

Dışarıda değil, içimde sürdürüyorum bu arayışımı.

Sokaklardaki soğuklar içimi üşütüyor.

Şiire yaklaşmak ve ısınmak istiyorum.

Daha doğrusu kendimi arıyorum.

Durduğum yer beni sıkıyor, devamlı taviz istiyor benden.

Buna direniyorum.

İçimde yaşamasını istediğim şiir, direnişimin ifadesi oluyor.

Şiir konuşabiliyorsa içimde hâlâ, ben varım demektir.

Şiir benim! Şiirden öte bir şeyim yok!...

Şiire ilgi yok, diyorlar.

Olmaz tabi!

Şiiri içlerinde yükseltmeyenler yaşıyor olamazlar. Çünkü şiire koşmak ve şiirleşmek, var olmak demektir.

Günübirlik hazlarda yitmiş bir gönül kurumuştur; şiire uzanamaz.

...

Şiire rağmen yaşanabilir mi?

Hayır, diyorum. Bulvarlara bir bakın, birer imaja dönüşen mankenler göreceksiniz. Markaları sırtlarından çıkardığınızda hiçbir şeyleri kalmayacak, dökülecek tipler...

Şiire ayarlı zamanlarımız olmalı. Kendimizi şiire açmalıyız bu yüzden.

Şiiri hayata taşımak lâzım, şiirin yanıbaşında yaşamak gerek. Emr-i hak vâki olduğunda, şiir(imiz) bitmiş olmalı. Çocukluk, gençlik ve ihtiyarlıktan oluşmuş bir şiir... Hayat ve şiirin iç içe geçişine zemin olmuş bir ömür...

Yaş otuz beş... Şaire göre ömrün yarısındayım...

Şiirimin ilk bölümlerine bakıyorum; düzeltilecek yönleri var. Şiirimin sonraki bölümünü yaşarken, yazmadayım.

Bitirecek miyim, nasıl bir şiir çıkacak ortaya bilmiyorum.

...

Şiir yazmak mı, yaşamak mı?

Soru şöyle de sorulabilir:

Şiiri yaşamadan, onu yazmak mümkün mü?

Şiir, sadece dizelere dökülmüşlerden mi ibaret? Bir tek dizesi dahi olmayan şairlerden bahsedilemez mi?

Bunlar olabilir, diyorum. Şiirce yaşanmış hayatların sahibi, ama şiir yazmamış şairlerin de bulunduğunu düşünüyorum.

Aslında şairler, şiir yazmamış şairlerin kavga ve aşklarını dizelere döken insanlardır. Dizelere başkaldıran/sığmayan hayatlar birer şiir değil mi?

Özgürlüğü dillendiren, insanî olanın kavgasını veren, diri bir kalp ve vicdanla hayata işaret edenlerin kendisi, şairin içindeki şiir atını koşturtmaya yeter malzemelerdir.

Dizelere dökülen insanlar ve hikâyeler diyorum bunlara...

İnsanı hayata çağırmak

Kardır yağan üstümüze geceden,
Yağmurlu, karanlık bir düşünceden,
Ormanın uğultusuyla birlikte
Ve dörtnala, dümdüz bir mavilikte
Kar yağıyor üstümüze, inceden.
—Ahmet Muhip Dranas

Uzak dağların arkasından esip gelen, fırtına olup sokaklarda dolaşan, içlerimize sokulan rüzgârlarda çok üşümüşüzdür.

Kış sokağa çıkmanızı, hayata katılmanızı bir mevsim erteler. Sokaktan eve kaçar, evinizin içinde sobanın sıcaklığına sığınırsınız. Çocuklarınıza ve özlemlerinize eviniz dar gelir; hayat durmuş olur kış mevsiminde.

Baharı beklersiniz; hasret büyür uzun kış gecelerinde. Tipiye rağmen, bahara giden yollara düşersiniz. Kışa teslim olmazsınız. Bahara dair umutları sarınırsınız.

Ve bir gün bahar çıkagelir; gönlünüze, simanıza bir tebessüm bırakır.

Atılan tohumlar güneşe doğru başını çıkarır, bahçenizdeki sarmaşıklar büyür, yeşil bir kez daha sarar sizi.

Rüzgâr bir başka eser bu sefer, çocuklar bir başka oynar.

Bir kez daha yaşadığınıza sevinirsiniz.

...

Hayat kışa teslim olmuş gibi şimdilerde.

Soğuk rüzgârlar esiyor.

Kirli bir kavga sürüyor her tarafta. Savaşlar soğuk bir kar olup başımıza yağıyor. Üşüyenler çoğalıyor, ölenler oluyor. Dünyanın kalbine kan düşüyor. 'Barışa hayır, kavgaya devam!' diyenlerin sözü geçiyor.

Gazete ve televizyonlar soğuk ve bunaltıcı haberlerle dolu.

Her günün sabahında yeniden vuruluyoruz.

Üşüyoruz hepimiz. Evimizde, sofralarımızın başında dünyanın kışında titriyoruz.

İtiraz ediyoruz olup bitene.

Vurulmak istemiyoruz; biraz sulh, biraz müsamaha diyoruz. Herkes kendini ifade edebilsin gökkube altında, yeni bir mevsim yaşansın hayatın sokaklarında...

...

Kışı insanlar getirdi. Kendileriyle ilgilen(il)meyen insanlar...

Ayrık birer ot oldular...

Bahar yine insanla gelecek. Kendisiyle ilgilen(il)en insanlarla...

İlk önce onlar dönmeli hayata.

O halde insanı çağırmalıyız yeniden; kaybettiği mevkiye yeniden çıkmalı o.

İnsan olmak ve insan kalmak gibi bir problemi olmalı insanın.

Baharı istiyorsak çekmeliyiz kendimizi, bizi biz kılan duruşun içine.

Değilse düşmeye devam edeceğiz ve bahar uzaklaşacak yeryüzünden.

Çocukluğumuz, ilacımız

Çocuklara adanmış kalbini okudum
Sana bakıyor bak dünyanın çocuk ırmağı
Yol da yolcu da sensin topla kırılmış harfleri
Haydi bekleme artık yürü ışığımın izinden
Kalbine koydum çocuk sesli işareti.
—Mustafa Ruhi Şirin

Çocukluğumuza dönmek isteriz zaman zaman. Ama çocukluğu sürekli kılmak, ona doğru yürümek zor oluyor her zaman.

Geleceğe yürümek öyle mi?

Yürümek istiyorsunuz o kadar; yolları önünüzde açık buluyorsunuz. Daha doğrusu yerinizde dursanız da zaman denilen şey, çok şeyle birlikte sizi de önüne katıyor, bilinmez bir sonuca doğru itiyor.

Geçmişe yürümek öyle olmuyor işte. Yerinizde durmakla ona doğru bir adım bile atamıyorsunuz, hiçbir şey sizi oraya taşımıyor. Karar vermeniz gerekiyor. Bu da yetmiyor, ağır bir yüke omuz verir gibi ona niyetlenmeniz, içinizde biriken onca şeyden vazgeçmeniz, üzerinizde bir tabakaya dönüşen onca şeyi kırıp dökmeniz gerekiyor.

Hâliyle zor oluyor, çok zor...

Bir prangaya dönüşen koca bir yaşanmışlığa bağımlılaşmışsınız bir kere...

Küçücük bir alışkanlığı terketmek, sigarayı bırakmak bunca zorken, sizde birike birike sizleşen zamandan vazgeçmeniz kolay mı?

Geçen zamandan vazgeçmek bir anlamda kendinizden vazgeçmek anlamına geliyor. Öyle ya, yaşadığımız zamanın toplamını ifade ediyoruz bir anlamda.

Evet zor! Yeniden çocukluğu hatırlamak, ona dönmek, onu kendinde yaşanılır kılmak, büyüklüğü olumsuzlamakla mümkün. Büyüklüğe hayır demeniz, niçin hayır dediğinizi temellendirmeniz lâzım. Çocuklukta yaşadığını düşündüğünüz anlamlı olan o her şeye muhalif bugüne karşı kürek çekmek gibi zor bir mücadele bekliyor sizi.

Kendisine katılmadığınız ve aktığı yöne ciddi sorular yönelttiğiniz için bugün tarafından kıyıya sürülürsünüz ilk başta. Sürgünlük psikolojisi içinde bir yabancı gibi yaşarsınız. Ait olmadığınız bir yerde, sıcak olmayan bakışlar altında rahatsız ola ola yol alırsınız. Acı çeker, sorular sorar ve rahatsız edersiniz.

Her tercih aynı zamanda bir vazgeçiştir de. Birini evetlerken diğerine hayır diyorsunuz. Çocukluğu tercih etmeniz için de büyüklükten vazgeçmeniz gerekiyor. Tercih ettiğiniz o büyülü evrene ulaşmanız bu yolda yaptığınız vazgeçişlerle mümkün olur, büyüklüğün izlerinden kurtulursunuz. Büyüklükten sıyrılarak çocukluğu giyinirsiniz.

Yıllar sonra büyüklükten korkan, çocukluğu hatırlayan ve çocukluğuna yürüyen biri olarak söylüyorum:

Çocukluğumuz, ilâcımız; derinleşen yaralarımıza merhem olan her şey orda gizli.

Yazıklar olsun, bir haberlik saltanata

Ya şevk içinde harâb ol, ya aşk içinde gönül!
Ya lâle açmalıdır göğsümüzde yahut gül.
—Yahya Kemal

O çok sevdiğim kahvaltılardan birini yapmış, keyif çayımı içmek üzere çay ocağına girmiştim.

'Enver amca, bana bir çay!' demiştim her sabahki gibi...

Biraz durgundu bugün... 'Hayrola' dedim. 'Allah hayır kılsın' dedi, 'Musa Dayı vefat etmiş...'

— Ne?!

— Yaa... Hayat bu!... Cumartesi burada, oturduğunuz masada çayını içmiş, yine lâf atmıştı bana, 'Enver Ağa, ver bir çay bakalım. Hadi hadi iyisin, yağmurlar da yağıyor, desene bu yıl mahsul iyi olacak.' demişti. Akşam üzeriydi bunları konuştuğunda, çayını içmiş kalkıp eve gitmişti. Ve işte yeni bir gün... Musa Dayı yok artık, o da geçmiş zamana karıştı...

Musa Dayı... Altmış-yetmiş yaşlarında, kendi ayakları üzerinde duran, çuvalcı Musa Dayı... Konya ovasının bereketini yüzünde taşıyan hoş adam... Tebessüm eden, hafiften haylazlıklar yapan ihtiyar delikanlı... Evet artık yok... On beş gün önce vefat eden abisinin arkasından gidiveren çarşının Musa Dayısı...

Cumartesi günü Latif amcaya takılıyormuş, 'ne zaman öleceksin yahu!?' diyormuş.

Latif Amca ki, yetmişi çoktan aşmış. Çocukken bu çarşıya düşmüş. O gün bugündür esnafın hamaliyesine koşuyor; boş kaldığında ayakkabı boyacılığını yapıyor. Yetmişi aşkın yaşıyla

dolaşıp duruyor. Bu sabah onun da gözlerinde derin bir hüzün okudum. Yakınına konan bu ölüm haberinin ağırlığı altında omuzları daha da çökmüştü.

Hayata hükmediyormuşum hissi veren her şey çözüldü bende. Zamanla edindiğim ve hayatla arama giren bütün korunaklar sanki bir deprem geçirdi. Çırılçıplak, yalnız ve tek başıma kaldım hayatın ortasında. Önündeki bendi yıkılmış sular gibi üzerime aktı hayat. Her şey çarptı beni. En sahici yüzleriyle... Yüksek sesle, daha vurgulu konuştular içlerinde saklı olanı.

Bir kez daha yenilmiştim. Hayata karşı geliştirdiğim savunma teknikleri bir kez daha yetmemişti bana. Kolu kanadı kırıldı çeperlerimin. Sırtımı döndüğüm, yok bildiğim o yakıcı gerçek dimdik ayakta duruyor, eşya üzerinde, hemcinslerimin yüzünde fiiliyata dökülüyordu. Biz ölüyorduk!...

Oysa bu sabah, bir türlü bana olan borcunu ödemeyen, hep kaçan adama okkalı bir haber gönderecektim.

Ölümün ötesine sıçramayan çırpınışlarımın hepsi anlamsızlaşıyor. Büyüklenmem, kendimi vurgulamam, bencil kaygılarla paylaşmaktan kaçınmam, acı çeken insanlara kapanmam, iyi olmanın zahmetinden kaçıp kendimi salıvermem...

Bir haberlik dayanıklığı varmış saltanatımın.

Musa dayının çekip gitmesiyle sarsıldı iktidarım.

Yazıklar olsun sana, e mi!...

Ölüm yakıcı bir hakikat... Hayata tutulan bir ayna... Ölümü düşünmeden, ölüme anlam vermeden 'hayat'ı izah etmeniz mümkün değil. Ölümü unuttuğunuzda, hayatı da unutursunuz. Ölümü gözden ırak köşelere, şehirlerinizin dışına ittiğinizde, farketmeden hayatı uzaklaştırmış oluyorsunuz kendinizden.

Ölümsüz bir hayat sanısı, bizi büyükçe bir yalanın kucağına bırakıyor, aldanıyoruz.

Yok sayarak rahatladığımız, ama her şeye rağmen ona yürümekten kendimizi alıkoyamadığımız ölüm, aciz birer varlık olduğumuzu bütün çıplaklığıyla ortaya koymaya devam ediyor.

Okkalı bir tokat gibi...

Yüzümüzdeki çizgiler, belki de bu tokadın izleridir.

Şair bize bunu diyordu *Sessiz Gemi*'de:

Biçare gönüller! Ne giden son gemidir bu!

Hicranlı hayatın ne de son matemidir bu!

Ayrılık.. var mı öyle şey?

Kaptan-ı derya iken ben, usulca
Gemime binip evden kaçarken
Yolda meleklere rastladığım olurdu
Ve ben el sallardım onlara
Rüyaların yüksekliği içinden
Geçtiğim her kayalıkta sorardım:
Buraya kanatlarıyla gelmiş birisi var mı,
Ayrılıklar için iyi bir anne?
—Kemal Sayar

'Bir nehirde iki kere yıkanılmaz' diyen filozof çok haklı.

Birlikteliklerin kaderi de farklı değil; tutkuyla başlar, yoğunlaşır ve sonra soğumaya yüz tutar.

İçine atılan odunları saran ve hırçınlaşan alevin köze, sonra küle dönüşmesi gibi.

Bunun önüne geçilemeyeceğini düşünüyorum.

...

Nisan'dı...

Birkaç arkadaştık...

Tarihî bir mekânın serinliğinde oturmuş, Eliot'u konuşuyorduk. Nisan'ın zalim bir ay olduğuna dair sözler ediyorduk.

Kızlarağası Hanı saatlerinde konuştuğumuz bir şey vardı hep: Yaşadığımız ayrılıklar...

Bir soru vardı altını çizdiğimiz...

Sahi ayrılık sözkonusu mu hâlâ?

Eğer ‘ayrılık’ varsa ‘birliktelik’ de var demektir.

Ama ya o sahici birliktelik, gerçekten ‘bir’leşme gerçekleşmemişse?!

‘Bir’leşmeyenler ayrılabilirler miydi?

Aslında ‘bir’leşmediğimizi, sadece bir araya geldiğimizi, bir araya geldiğimiz yer neresiyse orada kendimizi birbirimize açmadığımızı, birbirimiz için kılmadığımızı düşünüyorduk.

Evet ‘bir’leşmediğimiz için ayrılamıyorduk da...

Sahiden ayrılmış olsaydık yanmalıydık, bizden bir parçanın uzağına düşmüş olmanın soğuğunda ölmeliydik.

Ayrılığa dair o yakıcı duruma yabancı değildik ama, hâlâ yaşıyorduk.

Hüzünsüz

Onlar hüznü bir çeyiz
Çileyi ince bir nergis
Ve gülerken bir dağ silsilesi
Taşırlar
Ve birer acıdan ibarettirler
Kayıtlarımızda.
—Hilmi Yavuz

Ahmet Arslan'ı bilir ve tanır mısınız?

Onu hiç dinlediniz mi?

Felsefe profesörü Ahmet Arslan'dan bahsediyorum.

Onu *Felsefeye Giriş*'le tanımıştım... Sonra Farabi ile ilgili yaptığı çalışmasıyla... Panellerle...

Doğrusu usta bir konuşmacı... Urfalıların doğuştan sahip oldukları o müthiş sesle, kendinden emin bir oturuşla ve çokça ironiyle beslediği konuşmalarından sonra dinleyici tokatlandığını, yenildiğini, küçüldüğünü hissediyor.

Ahmet Arslan okumalarımdan, dinlemelerimden şunu hissetmişimdir:

Bu ne güven, bu ne rahatlık!...

Hüzünden haber vermeyen bir yüz...

Felsefe tarihinde 'Tanrı' üzerine yapılan tartışmaları, tartışmasının merkezine alan bu adamın 'Tanrı' ile ilişkisi nasıldır, inanıyor mudur acaba? Deist mi, teist mi?

Okumalarımdan bir sonuca varamıyordum...

Geçtiğimiz günlerde, konuşmacının da Ahmet Arslan olduğu 'Tanrı Üzerine Söyleşi'de sorularımın cevabı verilmiş oldu.

Bizim Ahmet Hoca bir tanrı tanımazmış!...

Hem de koyu bir pozitivist... Bir objeci...

'Ben bilimin topladığı verilerle vardığı sonuçları önemserim, gerisini geçin!' dedi...

Hafiften bir acı duydum içimde... İnanmadığı için değil, 'hikmet'in kapı komşusu olabilecek 'felsefe'nin otuz yıllık işçisinin bu derece rahat ve müstehzi oluşuydu içimi acıtan...

Hoca konuşmasının bir yerinde, Batının 'Tanrı'yı bitirdiğini, 'Tanrı'nın Batıda artık kuytu köşelerde yaşadığını iddia etti. İlk tepkim, "Evet Batı Tanrı'yı bitirmiştir, ama Tanrı'yı bitirdiği için o da bitmiştir" oldu. Sonra Batıda pozitivizme yapılan yoğun eleştirileri düşündüm, 'yeniden Tanrıya dönüş' diyebileceğimiz bir hareketlenmeyi...

Böyle mi olur bir filozof? Nietzsche, Schopenhauer, Spinoza, Dostoyevski, Pavese... Liste uzadı zihnimde... 'Tanrı' ile ilişkilerini hatırladım... Onları sarmalayan koca bir hüznü... Trajik hayatlarını...

'Tanrı'yı, O'na dair tartışmaları bütün bir ömrüne yayacaksın, sonra lay lay lom yaşayacaksın... Hocanın o konuşmada sık sık söylediği bir cümleyi burada söyleyeceğim: Burası Türkiye!...

Ahmet Hoca'nın iddiasına verdiğim ilk tepkiyi düşündüm sonra... Doğru, koca bir tarih, onsekizinci ve ondokuncu yüzyıl, 'Tanrı'yı hayattan çıkarmayla yaşanmadı mı Batıda? Ve bugün Batıdaki pratik yaşam, dünyadaki uzantıları, 'Tanrı'sızlığın ne olduğunu, nasıl bir şey doğurduğunu göstermiyor mu?

Yıllar önce Soljenitsin'den bir yazı okumuştum... NPQ dergisinde yayımlanan yazının başlığı şuydu: Tanrı'yı Politikaya Geri Çağırın!

Müthiş bir itiraftı... 'Tanrı'yı yeniden hayata çağırıyordu; 'buna mecburuz' diyordu Soljenitsin...

Duyuyor musun, Ahmet Hoca?

Hani Batı Tanrı'yı bitirmişti...

Yerüstünden notlar

I / *Düşmemek mümkün mü?*

İnsan, hayatı ve kendisini kontrol edebilir mi, olup bitene söz geçirebilir mi? Sahiden insan, hayatı(nı) düzenleyebilir mi? Çok şey yapsak bile, hayat yine bir yerden sarkmaz mı?

Bu soruların peşine düştüğümüzde, cevap diye zihnimize üşüşecek olanlar; 'düşmek, insanın kaderidir' dedirtecektir. Evet, çoğu kez aynı deliğe düşebiliyoruz. Genel doğru olarak şekillenen önermelere verdiğimiz anlam statik (değişmez) değildir. Yer/zaman farkı, hayatı yeniden düşünmeyi gerektiriyor. Bizi saran hayatta eski bir şey yok. Çünkü hayat hep yeniden yaratılıyor. Ne diyordu filozof: insan aynı nehirde iki kere yıkanmaz. Yıkanmaz çünkü, ikinci seferinde nehir başkalaşmıştır. Önceden yıkandığın nehir akıp gitmiş, yeni biri evinin önünden geçmektedir.

Hep düşüyoruz. Çünkü unutuyoruz, güç yetiremiyoruz hayata... Muhtacız, açız, zayıfız... ve hayat dört koldan üzerimize geliyor. Kötü olan düşmek değildir, iyisi, bunun farkında olmaktır; düştüğümüzü, niçin düştüğümüzü, yeniden ayağa kalkmamız gerektiğini bilmektir.

II / *'İyi'nin ırkı var mıdır, abi!*

Eğer biz, 'güzel' namıyla meşhur bir dilberin peşine düşmüş insanlarsak, bütün 'güzel insanlar'ı, insanlarda bulunan 'güzel olanı' severiz. Aşkımızın hatırına... Değil mi yani, sevgilinin evinin önünde bekleyen köpek, ağaç, demir kapı da sevilmez mi?

Bir şey söylemek istiyorum size. 'Kötü', 'güzel', 'çirkin', 'iyi', 'dostluk', 'düşmanlık', 'acı', 'coşku', 'gözyaşı', 'tebessüm'... Daha da

uzatabiliriz... Bunların coğrafyası yok; hiçbir ulusun tekelinde değiller. Hepsi insana dairdir, insanın olduğu yerde bunlar vardır.

Devam ediyorum. Milliyetçiliğin zerre kadar olumlu bir tarafı yoktur. Varsa da, her zaman bu, 'kötü' olana dönüşme meylindedir. Evet sonuç da, insan bir yere aittir; aidiyet duygusu, bağlanmayı ve sevmeyi getiriyor. Aileyi-vatanı-kavmini seversin mesela... Bu biraz insanın açlık duygusuna benzer; biyoloji, biraz da sosyolojiyle ilgilidir. Ama siz eğer bu sevgiye odaklanıp onu geliştirirseniz, beraberinde içinizde bir faşist de büyütürsünüz. Çünkü bu sevgiyle kendinizi 'mutlak doğru'laştırırsınız. Ve Zızek usta işte tam da burada o sözü ediyordu: 'Mutlak doğru mutlak kötüyü kurduğu için, kötü dediği şeye düşmanlık besler.' Meâlen böyle bir şey diyordu. Bu faşizmin ortaya çıkmaması adına, ırk-vatan-aile sevgisini çok da fazla masaüstüne taşımamalıyız.

Abi, var mı acımızın birbirinden farkı? Gözyaşlarımızın rengi ne? Kahkahalarımız ne kadar birbirine benziyor, değil mi? Sevgiliye sarılırken hissettiğimiz şey, gözlerimize aynı şekilde yansımıyor mu?

III / *Onaylanmanın diktatöryenliği*

'Yol arkadaşım! diyorum size, çünkü aynı patikaya yazılmışız. Kalbimizin iyiliği adına çıktığımız yolculukta, bizim kim olduğumuz önemli değil; 'kim olduğumuz' konusundan çok, 'neyi aradığımız' sorusu bizi birbiriyle ilgili kılıyor.

Birisi veya birileri için anlamlı hale gelmek, başta insanın başını döndürüyor. Bir anlamda 'ben'in on(ayl)anmasıdır, birisi için önemli olmak. Ve on(ayl)anmak/kabullenilmek, öteden beri insanın aradığı şeydir. Ancak bu çok tehlikelidir de... Kendinizi, 'başkası için önemli hale gelmek' gibi, hafiften diktatöryen duruma terkederseniz, başkasına teslim olursunuz.

İlginç bir durumdur bu. İlk başta başkası için önemli hale gelerek onlar üzerinde iktidar kuruyorsunuz. Sonra bu iktidarı sağlama almak adına, hep başkasının önemli gördüklerini yapar hale geliyor, onları üzerinize geçiriyorsunuz. Hissetmiyorsunuz belki ama, başkasının iktidarında köle oluyorsunuz.

Şimdi başkası için çok önemli hale gelmişsiniz ya... 'Vaayy beee! ben neymişim!' diyor, narsisleşiyorsunuz. Kendinizi doğru olarak gördüğünüz için de, boşluklarınızı ıskalıyorsunuz. Çünkü kendinizden emin olmaya başlamışsınızdır; yanılabileceğinizi düşünemiyorsunuz. Kendinizi biliyor hissettiğinizden sorularınız kalmıyor. Sorularınız kalmayınca, yoldan düşüyorsunuz. Zihinsel bir tatil dönemi içinde uyuşuyorsunuz.

Leyla ve Mecnun hali

Mevlana Hazretleri cancağızına seslenirken, 'Yeni şeyler söylemek lazım!' diyordu. Can yakan durumlara ve yaşanılanlara artık 'ev' olamayan, bunları karşılayan 'dil' olmaktan çıkan söylemlerin çelimsizlikleri karşısında her birerimiz de Mevlana'nın bu deyişine sığınmışızdır, 'Azizim! Artık yeni şeyler söylemek lazım!' demiş, gidip yeni bir 'dil'e oturmanın gerekliliğine vurgu yapmışızdır. Hep böyle demiş, ancak hiç de 'yeni şeyler' söyleyememişizdir. 'Yeni şeyler söylemenin' gerekliliğine olan o ısrarlı vurgumuz eskimiş ama bu gerçekleşmemiştir. Şimdi de söylüyoruz: 'Yeni şeyler söylemek lazım.'

Niçin 'yeni şeyler' söyleyemiyoruz?

Eğer dil, yaşanmışlığa, yani 'varlık'a 'ev' ise; 'ev'i dolduracak 'şey'in, yani yaşanmışlığın 'yeni'lenmesi gerekiyor başta. Aynı şeyi yaşamaya devam ediyorsak, hikâyemiz bir yerden kırılmaya uğramıyorsa, hayatımızın dalları yeni bahçelere eğilmiyorsa, 'eski'ye niçin ve nasıl 'yeni'yi giydirelim ki? Biz hangi durumlarda gardrobumuzu değiştiririz? Hep 'aynı' şey kaldıkça, böyle bir zahmete de girmeyiz. Ne zaman bedenimiz genişler veya incelirse, eskilere sığmaz veya onlara küçük gelmeye başlarsak, işte o zaman soluğu 'yeni'lerin kapısında alıyoruz. Vücudumuzu elbisesiz (yani 'ev'siz) bırakamıyor, 'yeni' bedenimize 'yeni' giysiler giydirmekten kendimizi alamıyoruz. 'Dil'imizin 'yeni'lenmesi de, hayatlarımızın 'yeni'lenmesine bağlı. Hayatlarımızın farklılaşmasıyla dillerimiz de değişiyor. Çünkü dil, daha temel bir şeyden sonra geliyor. Merkezde, 'varlık', biz neysek o duruyor. Merkezde duran şey mazruf, dil ise zarftır.

Ayrıca, bütünüyle yeni şeyler söylemek de biraz zor gibi görünüyor. Doyumsuz hırsın kucağına oturmuş insanın, 'ikti-

dar'a kilitlenmiş insanın iktidarında sınırlar anlamını yitirmiş olsa da, bu insanın elleriyle her şey bir başkalaşım geçirmişse de, insanlık durumu denen şey değişmemiş, değişecek gibi de değil. İnsan, 'sonlu'da 'sonsuzluğu' istemek gibi güç bir durumun orta yerinde çırpınıyor. Mutlak acziyet içinde imkânsızı istemekte. Her yolu denemekte; kalpten akla, akıldan absürde sarkıyor, ama nafile, son bir 'hiç' oluyor. Geçen koca bir zamanda hep aynı insanlık durumları… İnsanın hikâyesi değişmiyor. Dolayısıyla değişmeyen hikâyenin gelip oturduğu dil de aynı oluyor. Elbette ki, 'Doğu'nun ve 'Batı'nın farklılıklarını göz ardı etmiyoruz. Sırat-ı müstakimde yürüyen medeniyetlerin kurduklarıyla uçlarda dolaşanların yıkımları arasındaki o keskin çizgiyi görüyoruz.

Dememiz o ki, bu farka rağmen, hepimiz, içine doğduğumuz hikâyeleri devam ettiriyoruz. İsmet Özel'in dediği gibi, hikâyelerimiz başkalarının hikâyeleriyle başlıyor. Zaman ve mekânın ara tonları seçilse de, derinde aynı hikâye devam ediyor. Değilse, Leyla ile Mecnun niye kırk kez, kırk farklı kişi tarafından yazılsın? Bu hikâye 'yeni'lense de, hep bir tarafta Leyla diğer tarafta Mecnun duruyor, merkezinde ise aşk... Hikâyeye hangi dil giydirilmiş olursa olsun, Leyla ile Mecnun hangi forma sokulursa sokulsun, aynı kırıklık yaşanıyor. O derin yetmezlik, o hüzünlü son yakayı bırakmıyor. Birimiz Mecnun diğerimiz Leyla oluyor, çöle düşüyoruz. 'İçine doğduğumuz zaman, mekân ve şartların çaresiz tutsağıyız.' Zygmunt Bauman böyle diyordu. Leyla'dan geçip Mevla'ya ulaşanlarımız da oluyor, Leyla'ya varıp orada boğulanlarımız da… Mecnun ile omuz omuza gelip 'insan'ı doğuran Leyla da oluyor, Mecnun'un gölgesinde çelimsizleşen Leylalar da oluyoruz.

Hikâyemiz işte hep böyle 'aynı' olunca, hikâyemizin gidip oturduğu 'dil' de değişmiyor. Değişmediği için de canımızı sıkıyor. Çünkü bu durum çaresizliğimizin altını çiziyor, bir tür-

lü dolduramadığımız o kadim boşluğumuza ışık düşürüyor. Altı çizilerek ve üzerine ışık düşürülerek görünür hale gelen, gözlerimize sokulan 'yara'mız, kaşınmayı dayatıyor. Kaşındıkça derinleşiyor, derinleştikçe kaşınıyor. Acı ve hazın birleşen kolları arasında hikâyeden hikâyeye geçtiğimizi sansak da, temelde değişen bir şey olmuyor.

Bir yolculuktan kalan...

Hayata doğan her insan, bir hikâyenin içine doğar; anne ve babasının önceden başlattığı hikâyeye bir yerinden katılır. Katılır ve kendi hikâyesini kurmaya başlar.

Bu yüzden her insan, biraz da bir hikâye demektir.

İnsanın hikâyesi, onun hayatla ne yaptığını ele verir; nasıl bir hayat onu kuşatmış, bu hayatla nasıl bir ilişki geliştirmiş, bunu hikâyesinden okuruz.

Bizden önce veya bizimle birlikte yaşanmış hikâyeleri öğrenmekle, hayattan dersler çıkarırız. Bu, başkasının tecrübesinden yararlandığımızı gösterir.

Diyebiliriz ki, hayat bir hikâye antolojisidir. İlk insanın yeryüzüne gelişiyle başlayan, artan nüfusla birlikte çoğalan bir hikâye denizi... Biz ise, bu antolojinin sayfaları arasında ve şurayı burayı döven hayat denizinin kıyılarında bize iyi geldiğini düşündüğümüz 'dersler' toplarız. 'Başkası'nın hayatının özeti olan 'ders'lerin önümüze düşürdüğü ışık içerisinde yolumuza devam ederiz.

Okuduğumuz hikâyeler ve çıkardığımız dersler gösteriyor ki, gökkubbe altında 'öz'de değişen bir şey yok. Hayat, hemen hemen aynı ihtiyaçların kıskacı içinde geçiyor; ilk insan da bugünkü de, daha iyi bir hayat düşüyle yola çıkmıştır.

Bugün de aynı düş devam ediyor.

Daha iyi bir hayat nasıl mümkün olabilecektir? Nasıl bir yaşanmışlık, bizi 'doğru' adrese götürecektir? Arkasından koştuğumuz sevgili mutluluk ne ile mümkündür? Dahası, mutluluk mümkün müdür ve nasıl bir şeydir?

Sorularımızın cevabını bulmak üzere yola çıktığımızda, hep bu soruların cevabını aradık. Bir hikâye antolojisi olan hayatın sokaklarında doğmuş, yaşamış, sözünü söyleyip gitmiş insanların tecrübelerine eğildik. Çok eski zamanlardan bugüne kadar geçen zaman şeridinde yaşanmış hikâyelerin dillendirdiği sözlere kulak kabarttık.

Duyduk ve anladık ki, her bir hikâye, bize bir 'doğru' armağan etmiş. Bir yolculuğa çıkmıştık ve bu yolculuktan bize 'doğru'lar kalmıştı. Bundan sonraki hayatımıza ışığını düşürerek daha iyi bir hayat kurmamıza yardımcı olacak doğrular...

Bu yolculuk; yaşanmışlığın, yani tecrübenin söylettiği sözlerden oluşuyor. Bu metinde, birçok insanın sözü ve doğrusu var. Farklı zaman ve insanların yaşanmışlıklarından çıkan bu söz ve doğrular, iç içe geçip bir renk kuşağını oluşturdular. Öyle inanıyoruz ki, bu renk kuşağı; hayatı bizim için biraz daha yaşanılır kılacak, hayatımıza biraz daha canlılık ve verimlilik getirecektir.

Güzeli taşımak zordur

Şair, 'Güzel insanlar atlarına binip gittiler' derken iç yakıcı bir tespitte bulunuyor.

Bu, yaşadığımız zamanların, 'güzel insanlar' açısından yoksul olduğunun tespitidir. Bizi, dolayısıyla yaşadığımız hayatı güzelleştiren 'değer'lerin artık hayat(ımız)dan düştüğünü, yükselen başka türlü 'değer'lerin alıcısı olduğumuzu gösteriyor.

Güzel bir şey niçin yitirilir bilmiyorum, insanlar niçin güzel bir şeye dört elle sarılmaz?

Bulduğum cevap, başımızı biraz aşağıya düşürüyor:

Güzeli taşımak zordur!

Evet, 'güzel'i taşımak, 'güzel' kalmak bedel istiyor. Bir şeyi elde bulundurmak için bir şeylerden vazgeçmek gerekiyor.

Veya şöyle söylenebilir:

Bir şeyi kazanırken bir şeyi kaybederiz. Her kazanç, birçok kaybın göze alınmasıyla gerçekleşir.

Hayatı daha güzelleştirdiğini düşündüğümüz bazı kültürel değerlerimizin kaybı, bazı kazançlar adına görmezden gelinmiş veya üzerinde çok fazla düşünülmemiştir. Ama şimdilerde zaman zaman fark ediyoruz ki, kaybettiklerimiz az şey değildir; kaybettiklerimizle elimizdekileri karşılaştırdığımızda yazıklanıyoruz.

Korku

İnsanın üzerini çizen, adeta onu iptal eden bir duygudur korku. Sahip olduklarını veya kendini kaybetmeyle karşı karşıya

geldi mi insan, artık o başka bir şeydir. Onur, gurur, kibir.. hiçbir şey kalmaz.

İnsan ancak güvenlik içinde kendini ifade eder, kendisi olur. İnsan güvende değilse; korku iktidara geçmiş, insan ise geriye çekilmiş demektir. Etrafa korku saldığınızda, korku olup sokakları dolaştığınızda, insanı, dolayısıyla hayatı öldürmüş olursunuz.

Bütün herkesi öldürerek kendine güvenli bir yer kuracağını düşünmek ne büyük bir yanılgı! Kendinizden başkasını bir müsveddeye dönüştürdüğünüzde, farkında olmadan kendi oksijen çadırınızı da yıkmış olursunuz. Çünkü insan, ancak mutlu ve güvenli insan kardeşleriyle huzuru yaşayabilir, kendisinin farkına varabilir. Başkasının gözlerinde kendimizi görür, onların gülümseyen yaşamlarında mutluluğumuzu yakalayabiliriz.

Bir korku unsuru olmamak asıldır. Hiçbir varlık için korku salıcı bir figür olmamak önemlidir. Ne hayvan, ne bitki, ne de insan için, kaçınılacak bir şeye dönüşmemek gerekir. Mümkünse korkutmamalıyız, korkutarak öldürmemeliyiz, öldürerek kendimizi yoksullaştırmamalıyız.

İçerisi ve dışarısı

Evden dışarı çıkan bir adam ile dışarıdan eve giren bir adamı düşünün.

(Kadın da olabilir bu, farketmez.)

Bir duş... Saç sakal bakımı... Sonra elbise dolabının önünde geçen kararsız dakikalar...

Niçin bu titizlik?

Çünkü 'dışarı' çıkılıyor.

Dışarı ne ki?

Dışarı demek, biraz 'başkası' demektir.

'Başkası'yla paylaşılan bir yerde, 'başkası'na nasıl göründüğümüz de önemli, değil mi?

Üstümüze başımıza, başkasının beğenilerini taşımadığımızda, biliyoruz ki beğenilmeyeceğiz. Dışarıda, 'olduğumuz gibi' olma cesaretine sahip olamıyoruz. Çünkü başkası, bizi 'olduğumuz gibi' kabul etmez; birazcık kendimizden vazgeçip kendilerine benzememizi ister.

Biz de bunu yapıyoruz; bir 'içeri', bir de 'dışarı' kimliğimiz var. İçeride olabildiğince rahat, yani kendimiziz; dışarıda ise, üzerimize geçirdiğimiz konuk kimlikleri (maske diyorlar) taşırken yoruluyoruz. Şöyle davranacaksınız, yok böyle olacaksınız... Yaptığımız iş bizi yormaz, işimizi yaparken nasıl göründüğümüze gösterdiğimiz hassasiyet bizi yoruyor.

Modern zamanların bireyi, bir de bu yüzden yorgun ve bitkindir.

İçeri, yani eve girildiğinde ise; ceket ve paltolarımızla birlikte, konuk kimliklerimizi (maskelerimizi) de bırakıyoruz. Çünkü içeride eşimiz vardır, anne ve babamız bizi karşılıyordur. Bizi her haliyle kabullenen, bağırlarına basan insanlara dönmüş olmanın rahatlığı içinde örttüğümüz kimliği (sahici 'biz') dışarı çıkarırız.

Dostlar arasında da böyle rahatız; onlar da, bizi olduğumuz şekilde kabul etmişlerdir; fazlalık ve eksikliklerimizle...

En kıymetli şey

Kentlerin artan trafiğine paralel, biz modern insanların ihtiyaçları da artıyor. Gün geçmiyor ki, yeni bir ihtiyacımız olma-

sın. Düne kadar varlığından bile bahsedilmeyen cep telefonlarının, bugün nasıl bir ihtiyaç olduğu ortadadır.

Bu nasıl bir şeydir böyle!?

Ne çok şeyin peşinde koşuyoruz!

Niçin?

Daha iyi yaşamak için değil mi?

Ama o kadar koşuyoruz ki, 'yaşamaya' vakit bulamıyoruz. 'Daha iyi yaşamak için...' deyip önemsediğimiz çok şey bize 'yaşamayı' unutturuyor. Önemine vurgu yaptığımız 'yaşama' üzerinde düşünmüyor, onu daha değerli kılamıyoruz.

İhtiyacımızın ve değerli olanın ne olduğunu sanki birileri belirliyor. Değer atfedilen şeye sahip olmak için çok şeyimizden vazgeçiyoruz, ancak kazandığımız 'şey'in çok fazla değerli olmadığını görünce de şaşırıyoruz.

Açık el, kapalı el

İnsanı kuşatan varlığın en öne çıkan özelliği, bir mantığının olmasıdır. En küçük bir şeyde dahi bir mantık vardır. Sebepler sonuçları, sonuçlar yeni sebepleri uç vermektedir. Elmayı ağacın dallarında görüyoruz, ağaçsız bir elma düşü mümkün değildir. Bu sebeple elma yemek isteyenler ağaç dikmek zorundadır. Ağacı olmayanlar ama elma yiyebilenler ise, yine ağacı olan insanların elmalarını (emeklerini) almak için 'para'ya ihtiyaç duyar.

Varlığın bütününde işlerlikte olan çarkın bir unsuru olmadan, öylece bekleyerek bir şey edinemeyiz/kazanamayız.

Bir şey tutmak için ellerimizi açmamız gerekiyor. Ancak açık bir elle bir şey tutabiliriz. Ve kapalı bir ele bir şey de bırakamazsınız.

Şanssız veya şanslı insanlar yoktur. Elini açan veya eli kapalı insanlar vardır. Bir şeyi olanlar elleri açık olanlardır. Ellerini açtıkları için bir şeyleri tutmuş veya ellerine bir şeyler bırakılmıştır. Duaya bir de bu açıdan bakabiliriz.

Düşe kalka

Düşe kalka büyüyoruz.

Ayağa kalkışlarımız, düştüğümüz kadardır.

Düşmeyen nasıl kalksın ki!

Ayağa kalkıp yürüdüğümüzü gördükçe, içten içe bizde bir şeylerin var olduğuna inanır, kendimize dair bir özgüven hissederiz. Bu güven geliştikçe yürümeye devam eder, daha yeni şeyler yapmak için farklı kapılar tıklatırız.

Ve üzerimize aldığımız her yeni iş bize sorumluluk duygusunu kazandırır; aldığımız işi eksiksiz yapma duygusu içinde, bir iç kontrolden geçer, 'aman ha, bir hata yapmayayım' der öyle koyuluruz işe.

Özgüven ve sorumluluk duygusunun gelişimi kendiliğinden olmaz. Hiçbir işe koşturulmamış ve her an düşecek korkusuyla sürekli korunmaya alınmış, dolayısıyla düşmediği için ayağa da kalkmamış birinde özgüven ve sorumluluk duygusunun gelişmesi zordur.

Kısa yol, uzun yol

Meşhur hikâyedir: Biri ressama, bir tablo siparişini verir. Ressam yılların birikimiyle kısa sürede resmi tamamlar. Siparişi veren, ressamın istediği parayı duyunca:

-Olur mu canım! Birkaç fırça darbesi attınız, az bir boya kullandınız, bu kadar para eder mi bu?

Ressamın cevabını biliyoruz:

-İstediğim para, bu kısa sürenin değil, kırk yılın karşılığıdır.

...

Kısa yoldan köşe dönmenin prim yaptığı şimdiki zamanlarda, bir şeyi yıllar içinde başarmak, bir kazanıma emek vere vere ulaşmak, anlaşılması zor bir durum olmuştur.

Ne yazık ki durum budur!

Yetkin biri olmak, zamana direnen bir başarıyı kazanmak, uzun mu uzun bir emekle mümkündür.

Kısa yoldan 'başarı'ya ulaşanlar, zahmetsizce elde ettiklerini, kısa yoldan da kaybederler.

Kim kime muhtaç?

Starlar (şarkıcı, manken veya futbolcu), bir gece kadar sessiz ve 'yoksul' geçen hayatımızda, yıldızlar gibi parlıyor. Hayatımız, onların etrafa yaydığı ışıltılar altında geçiyor. Üzerlerindeki renkten, hayata kattıklarını düşündüğümüz coşkudan ve iyimserlikten sanki biz de nasipleniyoruz. Onları gördükçe, onlara yakın oldukça, bir gün onlar gibi olabileceğimiz düşü devam ettikçe, sükûnet ve 'yoksulluk' içinde geçen hayatımız dayanılır gibi oluyor.

Starlar gerçekten öyle midirler, yoksa biz mi onları öyle görüyoruz? Onların peşinden sürüklenen zavallılar mıyız, yoksa onlar, bizim oluşturduğumuz ve onların da yaşamak/devam ettirmek zorunda kaldıkları bir oyunun figürleri midirler?

Aşk, ayrılık, bağlılık

Hayatı en çok yaşanılır kılan bir şeydir aşk!

Aşk alır bizi hayatın göğsüne iliştirir. İliştiğimiz yerden, hayatın en güzel şarkılarını duyar ve söyleriz. Yanıbaşımızdaki sevgiliye sarılır gibi hayata sarılırız. Sarılır, birlikte hayatı çoğaltırız.

Ancak bir fırtına kopar, fırtınanın içinden başını çıkaran ayrılık dalgasıyla hayatın (mutluluğun) kıyısına, yaşamın ucuna düşeriz. Bu düşmüşlük içinde kendimizi mağdur, sevgiliyi zalim görürüz. 'Çok sevmiştim, ama o beni anlayamadı' deriz. Ve hiç şüphesiz, sevgili de bizim gibi düşünür; ona göre de, biz onu anlayamamışızdır.

Suçu veya hatayı, iki taraf arasında bölüştüren bir aşk ilişkisinin taraflarını göremezsiniz. İki taraf için de, suçlu diğeridir. Oysa biliyoruz ki, bu durum hakikati söylemiyor.

Ve başlayan her yeni ilişki, bir önceki ilişkinin yanlışlarıyla başladığı için, o da sağlıklı gidemiyor.

Aç bağrını; diril!

Hiç şüphesiz yalnız doğar ve yalnız ölürüz. Dünyayı dolduran milyarlarca insandan başka bir insanız da. İnsanlarla paylaştığımız birçok şey olsa da, yine de biriciğiz.

Elhâk doğru!

Ancak 'ben' derken, bizi oluşturan birçok şeyin toplamından bahsediyoruz; yakınlarımız, arkadaşlarımız, dostlarımız, bakkal Mahmut abi, otobüs şoförü, manav; yeryüzüne yayılmış börtü böcek; gökyüzünü süsleyen yıldızlar, ay ışığı, güneş...

Saymakla bitmez!

Bunlarsız bir 'ben'den bahsedemeyiz; bunlardan birinin olmayışı varlığımızı tehlikeye atar.

Oysa bazıları, sahip oldukları 'güç'lere (para, makam, güzellik) güvenerek, çoğu zaman yüksekten bakar, kendilerinden başka her şeyi/herkesi küçük görür. Buyuran bir edayla bakar ve konuşurlar. Kırar ve dökerler. Bir yürüdüler mi, dağ yürüyor sanırsınız.

Bu insanlara hatalarını söyleyip dikkatlerini çektiğinizde, 'Siz de kim oluyorsunuz?' sorusuyla iteklenirsiniz. Velhasıl bunlar, insanları yanlarından uzaklaştırmakta mahirdiler. Uzaklaştırdıkça yalnız kalırlar; yalnız, yapayalnız!

Terkedilmiş bir dağ gibi korku uyandırırlar.

…

Küçükseniz, dağ için (tavır aldığınız her kimse ve her neyse) vazgeçilmez bir şey değilseniz, tavır alışınız da anlamsızdır.

Kim tavır alabilir, kimin tavrı göz ardı edilemez?

Vazgeçilmez bir şey veya biri iseniz, tavrınız kaçınılmaz olarak dikkate alınır. Göz ardı edilemeyecek kadar iyi iseniz, tavrınıza bigâne de kalınamaz.

O halde soralım:

Hayatta, yaşadığımız ülkede, bulunduğumuz yerde vazgeçilmez bir artı değerimiz var mı?

Varlığımız bir boşluğu dolduruyor mu?

Çekip gittiğimizde gerimizde doldurulmaz bir boşluk bırakıyor muyuz?

Birlikte olduğumuz insanlara iyi geliyor muyuz, yokluğumuzda büyük bir eksiklik hissediyorlar mı?

Yoksa, var ile yok arası bir yerde mi duruyoruz?

Bir sayının ötesine geçmeyecek kadar flu bir görüntünün mü sahibiyiz?

...

Her bir sorunun cevabı, ne yapmamız gerektiği konusunda bize sorumluluklar yüklüyor.

Anneler başkadır!

Anne derken, sadece bir kadından bahsetmiş olmuyoruz.

Ya da şöyle:

Anne, yalnızca kadın değildir!

Anne olmayan kadınların 'anne'yi anlayabilecekleri konusunda şüphe vardır, ancak erkeklerin bir 'anne'yi anlayamayacağı konusunda hiç kimsenin şüphesi yoktur.

Kısacası, anneleri sadece anneler anlar!

Bir kadın düşünün; bütün bir varlık karşısında şaşırıp kalan, olan bitene anlam vermekte zorluk çeken; acıkan, seven, nefret eden, korkan, coşan, hüzünlenen bir insanı karnında geliştirir; kucağında, gözü önünde büyütür. Hayata böylesine katılan bir kadın, yani anne, hayatı sadece seyredenler nasıl anlayabilsin ki!

Hayat bir galeri

Her resim galerisi biraz kışkırtıcıdır. Oraya adım atar atmaz, galeri salonunda sergilenen her bir resme dikkatle bakar, çoğu zaman hayretimiz artmış bir şekilde salondan ayrılırız.

Hayatın da aslında bir resim galerisi olduğunu unuttuğumuz için hayat çoğu zaman bize sıkıcı gelir. Oysa gözümüze konan her sahneyi çerçeveletip onun üzerine yoğunlaştığımızda, muhteşem anlamlar çıkarabiliriz. Mesela yokuş yukarı çıkan yorgun ihtiyar amcanın görüntüsü, annesinin kucağında etrafına bakınıp gülen çocuk, sokağın köşesinde kıvrılıp kalmış kedi, kentin bulvarında sağa sola koşuşturan kalabalık, bulutlu bir gökyüzü, hafif dalgalı deniz, baharla birlikte yeşillenmiş toprak örtüsü... Gördüğünüz her bir şeyi çerçevelediğinizi düşünün; duvarlarınızı süsleyen her görüntü, içinizi konuşturmaz mı?

Sorun 'bakış'tadır. Çoğu zaman sahiden görmüyoruz. Hayatın orta yerinde yürüyüp giderken, çok şeyi görmeden geçiyoruz. Oysa bakışlarımızın üzerlerinden akıp geçtiği her bir şey öylesine bir şey değildir.

Bilgiye ulaşma arzusu

Hayat her birimizi bir yere taşımıştır. Kimimiz öğretmen, kimimiz yönetici, kimimiz yazar, kimimizse başka bir şey olmuşuzdur. Bulunduğumuz yer neresi olursa olsun, hepimizin ihtiyaç duyduğu şey 'bilgi'dir. Bulunduğumuz 'yer'i bilgiyle güzelleştirir ve iyileştiririz. Çünkü bilgi, bize 'doğru' olanı gösterir. Doğruyu bilmekle, yanlış olanı yapmaktan kurtuluruz.

Ve bilgi, bir süre için çalışılması gereken bir şey değildir. Hayat kendini sürekli yenilediğinden, bilgimizi tazelememiz ve

kendimizi yenilememiz de sürekli olmalıdır. Aldığımız eğitimle yetinip bilgiden vazgeçtiğimizde, hayata yetmeyiz; yolun bir dönemecinde nefesimiz tükenir, yarı yolda kalırız.

İyilik yaşatır!

İyilik Yap İyilik Bul filminde, yüreği taze ve dipdiri bir çocuk, savaşa gömülen dünyanın televizyon ekranlarına yansıyan manzaralarından etkilenir. Çocukların ölümünden, kentlerin yakılıp yıkılmasından üzülür. İnsanların 'kötü'ye teslim olduklarını düşünür.

Tam da bu sırada öğretmenlerinden biri, kendilerinden sıra dışı bir ödev ister. Düşünülen şey, sıra dışı bir projenin geliştirilip uygulamaya geçirilmesidir.

Dünyanın gidişinden kendince rahatsızlık duyan çocuk şöyle düşünür: Hiç tanımadığım muhtaç birine bir iyilikte bulunacağım. İyilikte bulunduğum kişiye şunu şart koşarım: Sen de birine iyilik edeceksin.

Öyle de olur. Sokaklara düşmüş birine yardım eder. Eve çağırır; yemek yedirir, banyo yaptırır, onu sıcak bir odada uyutur. Adam bu ilgi karşısında şaşırır. Karşılık olarak vereceği bir şeyi yoktur. Çocuk, 'önemli değil' der. 'Eğer bu iyiliğimi karşılıksız bırakmak istemiyorsan, sen de birine iyilikte bulun. Ve iyilikte bulunduğun kişiden karşılık olarak, onun da birine iyilik yapmasını istemelisin.'

Bu iyilik zinciri film boyunca devam eder. Küçük bir çocuğun mütevazı bir iyiliği kısa bir süre içinde bütün ülkeye yayılır. Konu medyaya taşınır.

Evet, küçük, sadece küçük bir iyilik çok şeyi değiştirebilir. Çünkü 'iyilik' her zaman 'kötülük'ten büyüktür.

Karşılaşmak iyidir

Farklı fikirlerin bir arada bulunuşundan doğan tartışmanın normal ve iyi olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü hiçbir fikir yalnız başına tam değildir, her fikir doğal olarak bir eksiklik taşır/taşıyabilir.

Bir fikir kendi eksikliğini gidermek üzere farklı fikirlerle karşılaşmaktan ve bu karşılaşmadan doğan çatışmadan kaçmaz. Çünkü bu çatışma ve tartışma sayesinde yeni bir şey öğrenir, eksikliğimizi gideririz.

Kendi fikrinin doğruluğundan şüphe duymayan, fikrini dayatan insanların tartışması ise sadece yıkım doğurur. Çünkü bu durumda taraflardan her biri, kendisinin doğru, karşı tarafın ise yanlış olduğunu söyler. Birbirlerini dinlemez, bağırır çağırırlar. Kalpler kırılır, bazen de daha üzücü şeyler olur.

Bilgiyi esas alan, 'doğru' olanı öğrenmeyi önemseyen adam bu tür tartışmaların tarafı olmaz/olmak da istemez.

O an

Zaman; geçmiş, şimdiki an ve gelecek dilimleriyle bizi içine alır. Geçmişte yaşadıklarımız birer hatıraya dönüşerek bizde yaşamaya devam eder; bir tarafımız hep geçmişe kayar. 'Şimdiki an'ın da içindeyiz; hayatın en sahici yüzü 'şimdi'de karşımıza çıkar; hemen şimdi bir şeyler yapmamız gerekiyor. Bir de, 'gelecek'le ilgiliyiz.

Ne olacağız, ne yapacağız muhtemel olan 'gelecek'te?

Kaygılanırız, umutlanırız, hayal ederiz.

Geçmiş, şimdi ve gelecek, zamanın üç adet dilimi olsa da, iç içe yaşanırlar. Böylesi bir iç içelikte çoğu zaman ne yapacağımızı şaşırırız. Öyle şaşırırız ki, 'an' ı kaçırır, o an karşımıza çıkan şeyleri/kişileri göremeyiz.

Doğru olan nedir?

En çok zamanın hangi dilimini, kimi ve neyi önemseyeceğiz?

Tolstoy öyle diyordu: En doğru an, yaşanılan andır.

Bilgi, ama nasıl?

Bilgi, ansiklopedilerden öğrendiğimiz şey midir?

Hafızamıza kazıdıklarımız, istenen bir bilgi midir?

Dahası, bilgi; sadece öğrenilen midir?

Bilmek yeter mi?

Bilgiden beklenen, sadece bilinmesi midir?

Sonrası...

Bilgi önümüze bir yol açmalı değil mi? Hayatımızı verimlileştirerek bizi çoğaltması ve zenginleştirmesi gerekmiyor mu?

Bilgi önümüzde bir yol açmıyorsa, bizi bir yola sokmuyorsa ne önemi var?

Işıksız ve aydınlıksız bir yığın bilgiyi içlerinde saklı tutanların, kütüphanelerdeki ansiklopedilerden farkları nedir?

Hiç şüphesiz bu sorular bizi şunu demeye götürüyor:

İnsan-bilgi ilişkisi iki aşamalıdır.

Bir:

İnsan bilgiye gider.

İki:

Bilgi insanın elinden tutup onu ileriye götürür.

Eğer insan edindiği bilgiden istifade edip o bilgiyle daha ileriye gidememişse, faydasız bir uğraş içinde olmuştur.

Hayat anlamsız yaşanır mı?

Sonuçta bir hayatın içine bırakılmışız. Gerek hayatın kendisi, gerekse hayatı ve bizi içinde yoğuran fizikî evren insana birçok soru sorduruyor:

Ben kimim?

Burası nasıl var oldu?

Birisi tarafından mı yaratıldı?

Nereye gidiyoruz?

Bir anlamda bu sorulara verilmiş cevabımıza göre hayatı da anlamlı kılmış oluyoruz. Bu soruları unutarak yaşamayı tercih edebiliriz. Ancak o zaman, 'anlam'sız bir hayatta çok da fazla anlamlı bir şey yapmış olmayız.

Ölümle anlamsız hale gelecek bir çabaya niçin girilsin?

Bu sebeple hayatını anlamsızlıktan kurtarmak isteyenler yukarıdaki soruları önemsemiş, kendince cevaplara ulaşmıştır.

Bu soruların cevabı bulunur veya bulunmaz, arayışın kendisi önemlidir. Hayatı öylesine yaşamaktansa, anlam adına kurulmuş 'amaç'lar daha iyidir.

Yıldızın parladığı an

Stefan Zweig, *Yıldızın Parladığı Anlar*'da, insanlık tarihinin önemli hadiselerinin hikâyesini anlatırken, bu hâdiselerde çok önemli rol oynayan 'an'lara dikkatimizi çeker. 'An', küçücük bir

şey olmasına rağmen, kendilerini çok iyi değerlendiren insanlar için çok önemli hale gelir.

Kendince çok önemli bir iş üzerindesindir. Karşına birçok ihtimal ve seçenek çıkmıştır. Zamanın yoktur; o an karar vermen gerekiyor. Zaman adeta küçük bir 'an'a sıkışmıştır. Gerisi sana kalmıştır. İşte zamanın böylesi sıkıştığı bir 'an'da karar verirsin, hayatın bütünüyle değişir. Ya çok şey kazanırsın, ya da kaybedersin...

Koş Lola Koş filminde tam da bu, 'an'ın insan kaderinde nasıl da önemli rol oynadığı anlatılıyordu. Bir anlık duraklama veya erken çıkış, sonucu etkiliyordu. Filmin başrol oyuncusunun apartmanın kapısından çıkarken kapıcıyla karşılaşması, onunla birkaç saniye konuşması, hızlıca yetişmeye çalıştığı işin rengini değiştiriyordu.

Nasıl bu kadar eminiz?

Eminiz çünkü film, başrol oyuncusunun hiç kimseyle karşılaşmadan hedefe gittiğinde vardığı sonucu da gösteriyordu. Birisinde, sevgilisini rehin tutanların verdiği süreyi geçmiş bir şekilde varıyordu hedefe, böylelikle sevgilisi vuruluyordu. Diğer seferinde ise, tam zamanında yetişiyor ve sevgilisi de ölmekten kurtuluyordu.

Evet, 'an' önemlidir. 'An'ı değerlendire değerlendire zamanı yaşadığınızda, hayatta saklı çok şeyi yakalayabilirsiniz.

Kim bilir, hayatımızı dönüştürecek ne çok 'an' yitirmişizdir. Yıldızımızın parladığı an ya geçmiştir ya da önümüzdeki zamanlarda karşımıza çıkacaktır.

Biz nasılsak...

Buğulu camın arkasından baktığımızda, kaçınılmaz olarak her şeyi buğulu görürüz. Net bir görüntü için, gözlüklerimizin camları temiz olmalı.

Şunu diyebilir miyiz?

Dışarının nasıl olduğu, biraz da bizim nasıl olduğumuza bağlıdır.

Ve bir soru daha:

Hayatın çirkin ve kötü olduğunu söylediğimizde, kendimize dair ipucu mu veriyoruz? Yoksa çirkin ve kötü olan biz miyiz?

Bakışımızı, dahası kendimizi değiştirdiğimizde, hayat için daha farklı şeyler söyleyebilir miyiz?

Bilge insanlar, 'dış'tan çok kendileriyle, 'iç'leriyle ilgilenmişler. Kendilerini 'iyi'leştirdikleri için, bize çok kötü gibi görünen şeyleri 'güzel' görebilmişler. Bilgeler topluluğuna kulak verdiğimizde, şu sözü duyarız:

'Kendilerini değiştirmeyenler (iyileştirmeyenler) hiçbir şeyi değiştiremezler.'

Biraz dur!

Hayat hafiften canımızı yaktığında can havliyle bağırır, hemen kararımızı veririz. O an, başımıza gelen şeyin çok kötü bir şey olduğunu düşünürüz; yaşadığımıza, o anki görüntüsü içinden bakarız. Oysa şeyler, sonuçları itibarıyla anlamlıdır. Kimi şey bize iyi gibi görünebilir, ama sonucu itibarıyla hiç de göründüğü gibi değildir.

Yüksek mi yüksek bir yere çıkıp oradan hayata ve insanların yaşadıklarına bakabilseydik... İnsanların bugününü ve yarınını görebilecek bir yerden... Mesela şimdilerde 'korkunç' gibi görünen bir 'şey' yaşayan delikanlının sonraki yıllarına bakıp, o 'korkunç' şeyin delikanlının hayatına neler taşıdığını görebilseydik...

Böyle bir imkânımız olsaydı, hayata ve hâdiselere bir başka açıdan yaklaşırdık. Bir şey yaşadık mı, içimizden bir yer, 'Biraz dur! Hemen karar verme!' derdi. Bağırıp çağıracağımıza, o şeyin anlamını, hayatımıza neleri taşıyacağını merakla beklerdik.

Evet, her şeyin, görünenin dışında bir başka yüzü de vardır.

Gökkuşağı bize neyi hatırlatır?

Birden fazla insanın bir araya geldiği yerde farklardan bahsedilebilir, çünkü her bir insan diğerinden ayrılır. Toplumlar böyledir, ülkeler böyledir, bütün bir dünya böyledir. Siyah, beyaz ve kumral tenli insanlar... Dinleriyle, dilleriyle ve etnik kökenleriyle ayrışan insanlar...

Dünyada kaç ülke vardır bilmiyorum; kaç dil, kaç din, kaç etnik yapı... Hepsi 'insan' üst başlığı altında toplanıyor. Renkleri, dilleri ve etnik kökenleri farklı olsa da, duyguları çoğunlukla benzeşiyor. Çünkü acının, coşkunun, aşkın, hüznün, mutluluğun ırkı ve rengi yoktur. Zenci biriyle beyaz birinin aşkta hissettiği şey aynıdır; her insan acı duyar ve gözyaşı döker veya mutlu olur ve gülümser. Dili, dini ve ırkı ne olursa olsun, acı duyan ve mutlu olan insanı hemen tanırız.

Böylesi farklı formlar içinde yaratılan insanların aynı gökyüzü altında yaşıyor olması bir zenginliktir. Dillerin, renklerin ve dinlerin karşılaşmasına tanıklık eden dünya daha iyi bir dünyadır.

Ancak 'farkına' vurgu yapıp, diğer 'farkları' küçümseyen durumlar da yok değildir. Dünya, biyolojik ırkçılıktan kültürel ırkçılığa uzanan bir süreç yaşadı/yaşıyor. Ve tabiî ki, hiç de hoş bir şey değil bu. Farklılıkların birlikteliğinden doğan 'insanın güzelliği', bir unsurun kendini 'en üstün' görmesiyle yara aldı/alıyor.

Varlığın yüzüne çalınmış renklerin toplamı da, bize bir güzellikten haber veriyor.

İçimizdeki martılara özgürlük

Tarih; insanın varlığıyla, onun ayağa kalkışıyla oluşmuş bir şeydir. Hayvan kendisine çizilen dairede yaşamaya mahkûmken, insan iç dinamikleriyle çevresini dönüştürür.

Evet, insan doğarken, hayata taşıyacağı birçok kabiliyetle birlikte doğar; büyüdükçe, etrafındaki eşyanın dilini çözdükçe, içindekiler de büyümeye başlar.

İnsanın ayırıcı özelliği öğrenmektir; öğrenerek, içindeki kabiliyetleri geliştirmektir. Şunu diyebiliriz: insan öğrenmekten vazgeçince, bir anlamda, içinde var olan kabiliyetler de susar.

Ne yazık ki, çoğu zaman böyle olur. Ve bugün çoğu insan, içindeki zenginliklerden habersiz, gittikçe yoksullaşmaktadır; içini sustura sustura yaşlanıyor.

Bach'ın *Martı* kitabını biliyorsunuz. Hani bir martı vardı orda; kendisine çizilen alanı yetersiz görüp uzaklara uçmayı deniyordu; uçtukça özgürleşiyordu. Bach'ın martısı olsak diyorum; uyandırılmamış ne kadar kabiliyet varsa içimizde, uyandırsak; korkularımızı üzerimizden sıyırıp açılsak şöyle hayatın derinliklerine...

Zamanı değil

Her şey 'zaman'da gerçekleşir. Ne oluyorsa zamanın içinde oluyor. Ancak her şeyin de bir zamanı var; her şey her zaman olmaz.

Bir şey için, zamanını beklemek gerekir. Çilek ve erik yemek isteyenler, baharı beklemek zorundadır; üzüm ve karpuz için de yazı...

Papatyalar baharda çıkar. Kar kışta yağar. Yapraklar sonbaharda sararıp düşer.

İçinde yaşadığımız ve kendisine mahkûm olduğumuz evrende durum bu iken, bizim bir işi yaparken o işin zamanını kestirememememiz veya o zamanı beklememememiz bir hata olsa gerek.

Ne yazık ki, bu sabrı ve basireti gösteremiyor, isteklerimizi hemen şimdi gerçekleştirmek istiyor, böylelikle zamanın ruhuna ters düşmenin cezası olarak başarısız oluyoruz.

Acısız ve hikâyesiz

Mümkünse daha çok acısız bir hayat istiyoruz. Bizi yormayan, örselemeyen bir hayat...

Hayatımıza girmekle bizi alt-üst eden, dibe çeken, kıyılara savuran kişi ve hâdiseler istemiyoruz.

Ekonomik gücün kurduğu refah içinde, el bebek gül bebek bir hayat isteği rüyalarımızı süslüyor. İktidar olmanın veya iktidara yaslanmanın yollarını arıyoruz. Hayatımıza kazara burnunu sokmuş olumsuzluğu hemen çözüverecek, bizi düştüğümüz yerden kaldıracak bir gücün peşindeyiz. Hiçbir engelle karşılaşmadan, öylece akıp giden bir ırmak istiyoruz.

Böylesi rahat bir hayat düşü anlaşılır bir şeydir. Ancak, acısız, inişsiz ve çıkışsız bir hayatın hikâyesinin de olmayacağını unutuyoruz. Unutulmayan, başka hayatlar için anlam ifade eden hayatların sahiplerinin, hikâyesi olan insanlar olduğunu bilmek istemiyoruz.

Yaşadıkları acılardan, iniş-çıkışlardan çıkıp bugüne kadar gelmiş insanların sözleri olur.

Yanlış anla(şıl)mak

Çok şey okumamız ve duymamız, çoğu zaman 'doğru olanı' anladığımız anlamına gelmiyor. Asıl önemli olan, okuduğumuz ve duyduklarımızdan ne anladığımızdır. Bu sebeple kimi metin yorumcuları, 'yazarın yazdığı ve okuyucunun anladığı metin vardır' derler. Yani çoğu zaman, okuyucu, okuduğu metne yazarınkinden farklı bir anlam yükler; okuduğu veya duyduğu şeye, ya sahibinden daha iyi bir anlam yüklemiştir, ya da çok kötü bir anlam...

Durum böyle olunca, okuyucu ile yazar, dinleyici ile anlatıcı arasında genellikle yanlış anlaşılmalar doğar. Okuyucu veya dinleyici karşılaştığı sözlere, yazarın veya anlatıcının niyetini bilmediğinden, gördüğü veya duyduğuyla yetinip öylece anlam yükler. Yükler ama pot da kırar.

…

Karşılaştığımız metne veya söze yüklediğimiz anlam çerçevesinde, metnin veya sözün sahibine karşı tavrımızı alırız. Ki bu çoğu zaman isabetli olmaz. Çünkü ortada olan metin veya söz karine (delil) olsa da, aslolan metnin veya sözün sahibinin niyetidir.

Karşı tarafı anlamak için, anlamaya çalışmayı öne almak gerekiyor. Vardığımız sonucun doğru bir sonuç olamayacağı düşüncesine vararak nihaî sözü söylememek lazım. Çünkü çoğu zaman yazı ve sözlerimiz, ya niyetimizi ortaya koymaya yetmez ya da niyetimizi örter.

Evet, anlamak için biraz daha çaba...

Gözü ve kalbi diri tutmak

Hayat ne kadar muhteşem olursa olsun, onu görecek bir göz ve hissedecek bir kalp yoksa, anlamsızdır. Sıradan insanlar için ne yıldızların varlığı, ne de baharda yeryüzünü şenlendiren binbir çiçek bir anlam ifade eder. Oysa bu insanda da, bir çift göz ve bir kalp vardır.

Peki, niçin görmüyor ve hissetmiyor?

Sanatçı dediklerimiz böyle midirler?

Hayır!

Varlıkta kımıldanan en ufak bir şey gözlerinden kaçmaz. Küçük bir ayrıntı kalplerine dokunur, bir şaheseri onlara ilham eder.

Sır şurada:

Gözü ve kalbi diriltmek...

Gözlere toz kaçmıştır, kalpler ise başka şeylerle örtülmüştür. Bir toz tabakası altında açıp kapanan gözler etrafı görememekte, hayatın duyguları da kalplere ulaşamamaktadır. Gözler silindiğinde ve kalpler temizlendiğinde, varlığa ait her şey görülecek, yaşanan her şey hissedilecektir.

Çekmek mi, çekilmek mi?

Zihnimizi işgal edip bizi uğraştıran işleri parmak uçlarımızla (gönülsüzce) tuttuğumuz için midir onları gerçekleştiremiyoruz. Sevdiğimizi söylerken bile, içimizi bir kurt kemiriyor ve yavaştan 'acaba yanılıyor muyum?' diyoruz. 'Hep sevebilecek miyim, yoksa kavuşmadığım için mi sevdiğimi sanıyorum?'

Böylesi tereddüt içinde yorgun düşüp vazgeçiyoruz sevdiğimizi sandığımız insandan ve yapmak istediğimiz işten. Tam inanamama durumu içinde de olsak, bu belki bizi hedefe yürütebiliyor, ama hedefi bize doğru çekemiyor. Oysa başarı inanmakla mümkündür; tam inanmakla... Konu ne olursa olsun, eğer kesin bir inanç içindeyse insan, 'başarır' diye düşünüyoruz.

Hayata uymak

İşin erbabı olanlar der ki, mutsuzluğun temelinde, hayattan hareketle kendine değil, kendinden hareketle hayata bakmak vardır. Hayat, kendine has değişmez yasalara sahiptir. Yapılması gereken, bu yasalarla uyumlu yaşamaktır. Kışın soğuğunda kalın giyinmezseniz üşürsünüz. 'Yok, ben kalın giyinmeyi sevmem' deyip karlı bir güne karıştığınızda üşümeniz kaçınılmazdır.

Kimileri, hayatı yaşamayı değil, onu tedavi etmeyi kafasına koymuş. Kendince yanlış ve kötü gördüğü hayatın bazı yönlerini giderebileceğini düşünüp, onlarla mücadele etmeyi hayatının temeline oturtmuş. Tamam, mücadele gerekir, ama hayatın temel bir yasasıysa bu, boşuna bir yorulmaya niye girişelim ki... Ya 'kötü' ve 'yanlış' gördüğümüz şey, kötü ve yanlış değilse, biz onu öyle görüyorsak!?

Yine işin erbabı der ki, mutluluk, bir anlamda kendimizi hayata uyarlamamızdır; hayatın önümüze koyduğu şeyleri kabullenmemizdir. Bela ve musibet gibi görünen çok hadise karşısında kendimizi paralayacağımıza, sabredip, hadiselerin hayatımızda açtıkları yaraları tedavi etsek daha iyidir.

Söz ehli, kaskatılaşmış bakışımızı yumuşatıp, hayatın ruhuna göre bir konuma geçmemiz gerektiğini söyler.

'Uyanık kal!'

Filozof, insanın bir ırmakta iki kere yıkanmadığını söylüyor. Demek istiyor ki; insan ikinci kez aynı ırmağa girdiğinde, hem kendisi hem de ırmak değişmiştir. Dolayısıyla, yeni bir insan olarak yeni bir ırmağa giriliyordur.

Hayat da böyle bir şeydir. Bir tek hayat yok, hayatlar var. Her yeni günde ve her yeni anda, hayat başkalaşıp tazelenmektedir. Her şey, 'an' içinde yeni yüzüne kavuşuyor.

Böylesi 'an'lık tazelenen hayata yetişmek, onu kaçırmamak, kendi adımıza onu faydalı kılmak için yapmak zorunda olduğumuz bir şey var: her an uyanık kalmak...

Diri bir merakla hayata eğildiğimizde ve gözlerimizi dört açtığımızda, hayatı kaçırmış olmayız. Dikkat çok önemlidir; uyuyuvermek, bir anlamda hayata gözleri kapatıvermektir.

İnsan bedeninin ihtiyacı olan bir uykudan bahsetmiyoruz; hayatın orta yerinde açık gözlerle dolaşılmasına rağmen uyuyor olma durumundan söz ediyoruz.

Uyanık olmak!

Zen öğretisi önemli iki şey söyler:

'Çok fazla arzumuz olduğu için acı çekeriz.'

O halde, arzularımızı aza indirdiğimiz veya bütünüyle 'arzu'dan soyunduğumuzda (mümkünse tabii) acıdan sıyrılmış veya kurtulmuş oluruz.

'Olanı olduğu gibi kabul et!'

İçine doğduğumuz hayatı ve hayatta bizi karşılayan hadiseleri, kendimizce 'olması gerektiği gibi olmadığı'nı düşünür, daha 'mükemmel' bir hayatın mümkün olabileceğini söyleriz. Hayatın eksik gördüğümüz noktalarını doldurmaya çalışır, kendimizce 'iyi' bir şey yapmaya çalışırız. Bu hayatı tedavi etmek gibi bir şeydir; doğallığının olması gereken son nokta olmadığını düşünüp, onu yeniden düzenleriz. Zen teorisi buna itiraz eder; daha huzurlu bir yaşamın, ancak hayatı olduğu gibi kabullenmekle mümkün olabileceğini söyler. 'Hayatı kendi halinde bırak' der, 'hayat sana ne getiriyorsa onu yaşa!'

Dorukta uyanır insan gün ışığına

Ovaya demir atıp öylece beklemek, çok sınırlı bir alanı kabullenmek demektir. Ovadasın ve ancak ovanın imkânlarından yararlanabilirsin. Ova sana ne sunuyorsa o kadarını alırsın. Karşında ve arkanda sıradağlar uzanmaktadır. Dağın yamaçlarında göz gezdirirken, uzaktan uzağa ufuklara bakarsın. Dağlarla kuşatılmış bir vaziyette ovanın içinde döner dolanırsın. Dünyan ovan kadar olur.

Acaba dağların arkasında ne vardır?

Dağlar senden neyi gizliyordur?

Doruğa çıkıp öylece baksan aşağılara, uzanıp giden yeryüzü cennetini bir seyretsen, için nasıl genişler?

Bu soruların cevabını alman mümkündür. Ancak bunun bir bedeli vardır. Bulunduğun ve artık alıştığın yeri terketmen, bir anlamda gurbete çıkman, rahattan vazgeçmen, dağa doğru yürümen, dağı tırmanman, terlemen, yorulman, sabretmen gerekiyor.

Dağın doruğunu, bin bir zahmet kazandırır sana. Doruğa çıkar ve o ana kadar hiç bilmediğin/görmediğin şeyleri görür, yaşamadığın/tanımadığın heyecanları yaşarsın.

Doruk birçok hazine saklar içinde. Upuzun bir hayret duygusu içinde kuşlar gibi uçarsın. Doruğa çıkarken hissettiğin o kadar zahmet, yerini muhteşem bir heyecana bırakır.

Öz(ü)gür biri olmak

Edward Said biyografisinde, her insanın bir hikâyenin içine doğduğunu söyler. Çizilmemiş bir sayfaya değil, daha önce anne ve babamız tarafından çizilmiş bir sayfaya, yürünmüş bir yola doğarız. Doğar doğmaz kendimizi, anne ve babamızın tercih ve inançlarıyla kuşatılmış buluruz.

Eğer dışımızda gelişmiş, anne ve babamızın kendi tercihleri ve kendileri için kurdukları (gerçi onlar da anne ve babalarının dünyaları içindedirler) dünyayı kabullenirsek, kendi tercihlerimizle oluşturduğumuz bir yolda değil de onların yolunda yürümeyi seçersek, yeni bir şey yapmış olmayız. Başka bir ifadeyle kendimiz olamayız.

İnsanın kendisi olması, kendi tercihleriyle bir şeyi seçmesi ve seçtiği şeyin bedelini ödeyerek sahiplenmesidir. Seçerek kendimizi var kılarız; yavaş yavaş... Var oldukça başkasından ayrılır, gittikçe daha fazla kendimiz oluruz.

Ve ancak seçtiğimiz şeyi yaptığımızda var olduğumuzun bilincine uyanırız. Bu bilinçle özümüz, içimiz gürleşir. En çok bu durumda kendimizi iyi hissederiz: çünkü gürleştiğimiz kadar var olur, var olduğumuz kadar seçebiliriz.

Bu az bir şey değildir, büyük bir kazançtır. Her durumda seçebiliyor olmamız, yani özgür kalmamız bir mutluluk sebebidir.

Doğrularımız hapishanemiz olmamalı

'Doğru'lara ve 'inanç'lara sahip olmak önemlidir. Çünkü 'doğru' ve 'inanç'larımızdan kalkarak, 'yanlış' ve 'kötü'yü bilebiliyoruz. 'Doğru' ve 'inanç', adeta birer ölçü birimidirler. Eğer bir ölçü biriminiz yoksa, neyi neye göre ölçeceksiniz? 'Doğru'su olmayanın 'yanlış'ı da olmaz. Hiç 'yanlış' yapmaz anlamına gelmiyor bu, 'yanlış'ları yanlış görmediğinden, sanır ki 'yanlış'sızdır.

Evet, 'doğru' ve 'inanç'larımız, bize durabileceğimiz bir yer kazandırır. Durduğumuz 'yer', bize 'yurt' olur; 'yeri' ve 'yurdu' olan her insan gibi biraz daha huzurlu oluruz.

Doğru ve inançlarımızın olması büyük bir kazançtır. Ancak beraberinde bir tehlikeyi de getiriyor. Dışımızda başka bir doğru ve inancın olamayacağını düşünüyorsak, doğru ve inançlarımız, bizim için birer hapishane olmuş demektir. Doğru ve inançlarımızı paylaşmayan herkesi 'yanlış' görüyorsak, 'yanlış'a bulaşmışız demektir.

Ve ne yazık ki, kendileri gibi düşünmeyen herkesi 'yanlış' gören insanlar çoktur. Bunlar kendi 'doğru'larından başka bir 'doğru' olabileceğini düşünemedikleri için, 'başka doğru'ların sahiplerini 'düzeltmeye' uğraşırlar. Farklılıklardan korkarlar, farklı düşünceleri boğarlar.

Mutluluğun gizi

Dikkat, yoğunlaşma demektir. Yapılan ne ise onun üzerinde yoğunlaşmak... Öylesine yapmak değil, yapmamız gerektiği için yapmak değil, sahiden ve kendimizi katarak yapmak...

Yapılan işe yoğunlaşmak, yani 'dikkat'li olmak, o işin özünü yitirmemek olduğu gibi, yaşanan zaman ve mekân ile ilişkisini de kavramak demektir. Bir işi dikkatle yapabilirsiniz, onun üzerinde yoğunlaşabilirsiniz, ama eğer işinizi yaparken, dışarıda yaşanan zamana ve hadiselere katılamıyor, onlara yabancılaşıyorsanız, yine de bir şeyi yitiriyor sayılırsınız.

Yapılan işe verilen önem dikey bir dikkat iken, o işin yapıldığı zaman ve mekâna eğilmek de yatay dikkattir. Dikey ve yatay dikkatin birlikteliği sayesinde, hem iş hem de zaman ve mekân kazanılır. Buna 'mutluluğun gizi' deniliyor.

Yokluktaki varlık

Sahip olduklarımızın hepsini kullanamıyoruz. İnsan olarak ne tür kabiliyetler taşıdığımızı, bu kabiliyetleri nasıl 'iyi'ye dönüştürebileceğimizi bilmeden yaşlanıp gidiyoruz. Yani bazen sahip olduklarımız, 'varlık', her şey değildir; bir şeyin iyi olması onun değerlendirilmesiyle mümkündür. İnsan sahip olduğu gözlerle kendisini kuşatmış güzelliğe bakıp görmüyorsa, anlamsız bir inatla gözleri kapalı yaşıyorsa, o gözlerin ne önemi var?

Bir de şöyle bir şey var: Mutlak bir varlık içinde yaşamak insanı pasifleştirir. Çünkü her şeyi vardır. Niçin çalışsın ki, niçin zahmete girsin ki! Çalışmayınca, öylece yatıp kalkıyorsa, hayatta ne yapabileceğini de göremez olur.

Duymuşsunuzdur; bazı mecburiyetler, insanları kâşif yapmıştır; gözü görmeyenlerde kulak algısı güçlenmiştir, koku alma duyuları gelişmiştir.

İnsan insanın vatanıdır

İnsan, ilişki kuran bir varlıktır; ilişkideyken 'iyi' veya 'kötü' olur.

Hiçbir şeyle ilişkiye geçmemiş bir insandan bahsedemeyiz; insanla kurmasa canlı bir varlıkla (evindeki kediyle mesela), o da olmasa, varlıkla (güneşle mesela) ilişki içinde olur.

Gonçarov, *Oblomov* isimli romanında; ilişkiden kaçan, hiçbir şeyle ilişkili olmak istemeyen, kendi kabuğunda yaşayan, gittikçe içine kapanan, kapandıkça yavaş yavaş ölen bir kahramanı anlatır. Romandan anlarız ki, insan ancak ilişki içinde gelişebilir.

İlişki üzerine düşünen düşünürler, üç ilişki biçiminden bahsederler. İnsan ya başkası tarafından kabullenilir, ya reddedilir, ya da umursanmaz/görmezlikten gelinir.

Kabullenen insan mutlu olur, başkası tarafından benimsenmekle içinde iyi şeyler gelişir. Reddedilmek, başta kötü bir sonuç gibi algılanabilir, ama bu tarz bir sonuç da, nihayette önemlidir. En azından başkası sizi var kabul ediyor, sizi reddetmekle varlığınızı kabul etmiş oluyor. Umursanmamak/görmezlikten gelinmek ise, insana verilecek en büyük cezalardan biridir. Başkaları, siz yokmuşsunuz gibi hareket ediyorsa, orada bulunmanız hiçbir anlam ifade etmiyorsa, hakarete uğradığınızı hissedersiniz. Başkası size, 'Siz benim için yoksunuz!' demiş gibi davranmıştır. Ve yok olan biriyle ilişki kurulamayacağına göre, siz ilişkisizliğe mahkûm kalırsınız. İlişkisizlik, yani ölüm...

Ancak ilişki içinde, yani başkası tarafından kabullenilmekle insan var olabiliyorsa, onu yok görmek, insana ölümü layık görmek demektir. Bu sebeple, her şeye rağmen yolumuz bir insana

varmalıdır, insandan kalkarak insana varmalıyız. Çünkü insanın vatanı yine insandır.

Sahi ne oldu?

Gök kubbenin altında irili ufaklı milyonlarca hadise oluyor. Kimi gazete ve televizyonlara haber oluyor, kimi haber bile olamıyor. Gazetemizi veya televizyonumuzu (şimdilerde bilgisayarımızı) açar, olup biten haberlere bakar, haberi yazanın bize sunduğu kadarıyla dünyada neler döndüğünü öğreniriz. Okuduklarımız 'bilgimizi' oluşturur ve artık bu bilgiyle dünyayı yorumlarız. Yorumlarımızdan o kadar emin oluruz ki, başka türlü bir şekilde yorumlanabileceğini düşünmeyiz.

Peki hadise, hiç de okuduğumuz şekilde olmamışsa!... Haber, gazetecinin kişisel tercihiyle oluşmuş bir bilgiden oluşuyorsa!

Bunu da geçelim!

Düşünün ki, bir kavga olmuş. Kavgayı dışardan seyreden üçüncü bir şahıs kavgayı nasıl anlatır? Kavganın tarafları hadiseyi nasıl anlatır? Bu kavgayla ilgili okuduklarımız üçüncü şahsın aktardığı bilgiye dayanıyorsa, kavganın özüyle ilgili doğru bilgiye ulaştığımızı söyleyebilir miyiz? Ya bilgimiz taraflardan birinin sübjektif yorumuna dayanıyorsa.. yine de 'doğru'ya ulaştığımızı iddia edebilir miyiz?

Nasıl bir başarı?

Çoğu zaman fark etmiyoruz; başarmanın, aslında kaybetmek olduğunu...

Bu nasıl olur?

Sadece bir şeye kilitlendiğimizde, hayatımızı ondan ibaret gördüğümüzde, neredeyse geride kalan her şeyi feda ediyoruz; varsa yoksa her şey yoğunlaştığımız şeydir.

Böylesi noktasal bir ilgi, yoğunlaşma ve emek, bizi çevreleyen yatay hayatımızı unutturabiliyor. Meslekî körlük diye bir şeyden bahsediliyor. Adam doktorsa, sadece doktorluğu biliyor; bütün hayatı hastaneden, hastalıktan, hasta bilgisinden ve buradan kazandığı parayı nasıl değerlendireceğinden ibarettir. Şiir, sanat, müzik, küresel politika, ülke gerçeği, terör, gençlik.. hiçbirini konuşmaz/konuşamaz. Çünkü alabildiğince mesleğine dalmış, orda boğulmuştur. İş dönüşünde evde eşiyle ilişkisini daha sağlıklı hale getirmenin yolunu bilmez, bildik yolu dayatır. Çocukları olur, çocuğun dilini kavramakta gecikir. Her insan gözüne bir hasta gibi görünür. Ona göre her insanın mutlaka tedavi edilecek bir hastalığı vardır, dolayısıyla her insan, biraz para getiren bir şeydir.

Böylesi bir derinlik ve yoğunlaşma, hiç şüphesiz hayatın bütününe karşı bir körlüktür. Hayatın bütününe eğilmiyor ve öylece hayat tarzınızı kurmuyorsanız, hayatı ıskalamanız, hayatın ıskaladığınız tarafıyla yaralanmanız kaçınılmazdır. Eşinizi ihmal etmişseniz, eşinizin sevgisini yitirirsiniz; çocuğunuzun diline yabancılaşmışsanız, çocuğunuz sizin olmaktan çıkar, yitirdiğini sokakta arar.

Edebiyatı, sanatı ve sosyal bilimi önemsemeyen/okumayan bir hukukçuysanız, insanın iç evrenini anlayamaz, dolayısıyla insanlar için sağlıklı bir karar veremezsiniz. Böylelikle güdük bir 'adalet' çıkar ortaya.

Örnekler çoğaltılabilir.

Bitirirken..

Hayat devam ediyorsa, dünyanın şurasında burasında insanlar hâlâ hayata doğuyorlarsa, hikâyeler de yaşanmaya devam edecek demektir.

Hikâyeler yaşanacaksa, 'söz' de olacaktır.

Ve her bir söz, bir 'doğru'nun daha altını çizecektir.

...

Yolculuk varsa, hayat da olacaktır.

Bu metni okuyup bitirdiğinize göre, bir yolcusunuz; yoldasınız...

Sevgili yolcu kardeş!

Yolun açık olsun!...